

Βιβλιοθήκη ΤΕΙ/Μ

Τ.Ε.Ι. ΜΕΣΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Αριθ. Εισαγωγής 70

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ
ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΞΕΠΛΥΜΑ
ΒΡΩΜΙΚΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΣ**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ : ΜΑΡΙΟΣ Α. ΠΡΕΛΟΡΕΝΤΖΟΣ Α.Μ. 7263

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : Κος ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΝΤΟΒΑΣ

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ 2003

Περιεχόμενα

Πρόλογος	7
Συνομογραφίες	9

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Κεφάλαιο 1

Έννοια και ορισμός της παραοικονομίας	11
--	----

Κεφάλαιο 2

Αιτίες εμφάνισης της παραοικονομίας	14
2.1. Το επίπεδο της ανεργίας.....	14
2.2. Το καθεστώς της κοινωνικής ασφάλισης.....	15
2.3. Το επίπεδο της φορολογικής επιβάρυνσης.....	15
2.4. Βαθμός αποδοχής της κρατικής εξουσίας.....	15
2.5. Ο ρόλος του κράτους.....	16
2.6. Το επίπεδο ανάπτυξης της οικονομίας.....	16
2.7. Θεσμικοί περιορισμοί ή έλεγχοι.....	17

Κεφάλαιο 3

Μέθοδοι μέτρησης της παραοικονομίας	18
3.1. Άμεσες μέθοδοι μέτρησης της παραοικονομίας.....	19
3.2. Έμμεσες μέθοδοι.....	20
3.2.1. Μέθοδοι των δεικτών.....	20
3.2.1.1. Μέθοδος των αποκλίσεων μεταξύ εισοδήματος και δαπάνης.....	20

3.2.1.2. Μέθοδος των αποκλίσεων μεταξύ επίσημου και πραγματικού εργατικού δυναμικού.....	20
3.2.1.3. Μέθοδοι νομισματικών δεικτών.....	21
3.2.1.3.1. Μέθοδος σταθερού λόγου μετρητών – καταθέσεων όψεως ή μέθοδος του Gutmann.....	21
3.2.1.3.2. Συναλλακτική μέθοδος ή μέθοδος του Feige.....	22
3.2.2. Μέθοδοι οικονομικών υποδειγμάτων.....	22
3.2.2.1. Μέθοδοι προσδιοριστικών παραγόντων / δεικτών.....	22
3.2.2.1.1. Μέθοδοι προσδιοριστικών παραγόντων.....	22
3.2.2.1.2. Μέθοδοι συνδιασμού προσδιοριστικών παραγόντων/ δεικτών.....	22
3.2.2.2. Μέθοδοι ζήτησης χρήματος.....	22

Κεφάλαιο 4

Συνέπειες και έλεγχος της παραοικονομίας.....23

4.1. Θετικές συνέπειες.....	23
4.1.1. Πρόσθετη ευημερία.....	23
4.1.2. Απορρόφηση εργατικού δυναμικού.....	24
4.1.3. Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας.....	24
4.1.4. Αποκέντρωση της οικονομικής δραστηριότητας.....	24
4.1.5. Η παρανομία λειτουργεί ως «βαλβίδα ασφαλείας».....	25
4.2. Αρνητικές συνέπειες.....	25
4.2.1. Αξιοπιστία των επίσημων στατιστικών στοιχείων.....	25
4.2.2. Πολιτική της απασχόλησης.....	26
4.2.3. Αποτελεσματικότητα της δημοσιονομικής πολιτικής.....	26
4.2.4. Κλαδική πολιτική.....	27
4.2.5. Πολιτική διανομής του εισοδήματος.....	27
4.2.6. Αποτελεσματικότητα νομισματοπιστωτικής πολιτικής.....	28
4.2.7. Άνισοι όροι ανταγωνισμού.....	28
4.2.8. Έλλειψη εγγύησης για την ποιότητα των προϊόντων και υπηρεσιών.....	29
4.2.9. Δυσκολία εξασφάλισης πιστώσεων.....	29
4.3. Έλεγχος της παραοικονομίας.....	29

Κεφάλαιο 5

Η παραοικονομία στην Ελλάδα.....31

5.1. Οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό του μεγέθους
--

της παραοικονομίας στην Ελλάδα.....	31
5.2. Τα συμπεράσματα των ερευνών σχετικά με το μέγεθος της παραοικονομίας στην Ελλάδα.....	34

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΞΕΠΛΥΜΑ ΒΡΩΜΙΚΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΣ

Κεφάλαιο 6

Οργανωμένο έγκλημα και ξέπλυμα βρώμικου χρήματος38

6.1. Οργανωμένο έγκλημα	38
6.1.1. Ο νομικός ορισμός του οργανωμένου εγκλήματος.....	38
6.1.2. Ο εγκληματολογικός ορισμός του οργανωμένου εγκλήματος.....	39
6.1.3. Οικονομική εγκληματικότητα και οργανωμένο έγκλημα.....	40
6.1.4. Η λειτουργία του οργανωμένου εγκλήματος.....	40
6.2. Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος.....	41
6.2.1. Ορισμός.....	41
6.2.2. Η ανάγκη ξεπλύματος βρώμικου χρήματος.....	43
6.2.3. Η προέλευση και το μέγεθος του βρώμικου χρήματος.....	43
6.2.4. Διευκολύνσεις που παρέχει η σημερινή οικονομική πραγματικότητα στο ξέπλυμα βρώμικου χρήματος.....	43
6.2.5. Παράγοντες που καθιστούν μια χώρα ελκυστική για ξέπλυμα βρώμικου χρήματος.....	44
6.2.6. Ο σκοπός της ποινικοποίησης του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος.....	47
6.3. Συμπέρασμα.....	47

Κεφάλαιο 7

Μέθοδοι ξεπλύματος βρώμικου χρήματος.....49

7.1. Η ανάγκη χρησιμοποίησης μοντέλων.....	49
7.1.1. Μοντέλα των κύκλων.....	49

7.1.2. Τελεολογικό μοντέλο.....	50
7.1.3. Μοντέλα των φάσεων.....	51
7.1.4. Το αμερικάνικο μοντέλο των τριών φάσεων.....	51
7.1.4.1. Η φάση της τοποθέτησης.....	52
7.1.4.2. Η φάση της διαστρωμάτωσης-συσσώρευσης.....	52
7.1.4.3. Η φάση της ολοκλήρωσης.....	53
7.2. Τεχνικές άμεσης διοχέτευσης βρώμικου χρήματος.....	53
7.2.1. Λαθραία φυσική μεταφορά χρήματος.....	53
7.2.2. Η μέθοδος του μυρμηγκιού.....	54
7.2.3. Η συστηματική μέθοδος συναλλαγών.....	54
7.2.4. Ο έλεγχος χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων από παράνομα. συμφέροντα και η διαφθορά των τραπεζικών υπαλλήλων.....	54
7.3. Έμμεση διοχέτευση των εσόδων.....	55
7.3.1. Το παράνομο χρηματοπιστωτικό σύστημα.....	55
7.3.2. Το νόμιμο χρηματοπιστωτικό σύστημα.....	55
7.3.3. Τα υπεράκτια χρηματοοικονομικά κέντρα.....	56
7.3.4. Συστήματα πληρωμών.....	57
7.3.4.1. Ηλεκτρονικό σύστημα διατραπεζικών συναλλαγών.....	57
7.3.4.2. Πλαστικό χρήμα.....	58
7.3.5. Ενδιάμεσοι λογαριασμοί πληρωμών.....	58
7.3.6. Η μέθοδος επαναδανεισμού.....	58
7.4. Συναλλαγές μέσω διαδικτύου.....	59
7.4.1. Οι τράπεζες και οι τραπεζικές εργασίες στο διαδίκτυο.....	59
7.5. Ο υπόλοιπος χρηματοπιστωτικός τομέας.....	60
7.5.1. Ασφαλιστικές εργασίες.....	60
7.6. Επιχειρηματικές μονάδες.....	60
7.6.1. Νόμιμες «εταιρίες-βιτρίνα».....	60
7.6.2. Οι «εταιρίες-σφραγίδα».....	61
7.6.3. Εμπόριο και τιμολογιακά αδιαφανείς συναλλαγές.....	61
7.6.3.1. Η μέθοδος της ανάστροφης αγοροπωλησίας ακινήτων.....	62
7.6.3.2. Η μέθοδος εξαγοράς επιχειρήσεων.....	62
7.6.3.3. Η μέθοδος της υπερτιμολόγησης και υποτιμολόγησης.....	62
7.6.3.4. Εταιρικά έξοδα και έξοδα παράστασης.....	62
7.6.4. Επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών.....	63
7.6.4.1. Καζίνο.....	63
7.6.4.2. Καζίνο και διαδίκτυο.....	63
7.6.5. Ανταλλακτήρια συναλλάγματος.....	64
7.6.6. Εστιατόρια και κέντρα διασκέδασης.....	64
7.7. Ελεύθεροι επαγγελματίες (δικηγόροι , φοροτεχνικοί κ.λ.π.).....	65

Κεφάλαιο 8

Διεθνείς προσπάθειες για την καταπολέμηση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος.....	66
8.1. Ιστορικό διεθνών ενεργειών.....	66
8.2. Η Σύμβαση της Βιέννης.....	67
8.2.1. Κύριος σκοπός της Σύμβασης της Βιέννης.....	67
8.2.2. Επισκόπηση των κυριότερων σημείων της Σύμβασης της Βιέννης.....	67
8.2.3. Υποχρεώσεις των κρατών σύμφωνα με τη Σύμβαση της Βιέννης.....	68
8.2.4. Η σημασία της Σύμβασης της Βιέννης.....	69
8.3. Η Επιτροπή της Βασιλείας και οι Αρχές Συναλλακτικής Συμπεριφοράς.....	70
8.4. Η Επιτροπή Οικονομικής Δράσης.....	71
8.5. Η Σύμβαση του Στρασβούργου.....	74
8.6. Η Οδηγία 91/308/ΕΟΚ.....	75
8.6.1. Το πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας.....	75
8.6.2. Ορισμός του αδικήματος της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.....	76
8.6.3. Οι νέες υποχρεώσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων κατά την Οδηγία.....	77

Κεφάλαιο 9

Το Ελληνικό Νομοθετικό Πλαίσιο για την αντιμετώπιση της πρακτικής του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος.....	78
9.1. Το καταργηθέν θεσμικό πλαίσιο του 1993 και ο νέος νόμος 2331/1995.....	78
9.2. Γενική επισκόπηση του νόμου 2331/1995.....	80
9.3. Έννοιες και ορισμοί.....	81
9.3.1 Εγκληματική δραστηριότητα.....	81
9.3.2 Περιουσία.....	82
9.3.3 Πιστωτικό Ίδρυμα.....	82
9.3.4 Χρηματοπιστωτικός Οργανισμός.....	83
9.3.5 Αρμόδια Αρχή.....	84
9.3.6 Αρμόδιος Φορέας.....	84
9.4. Το ποινικό αδίκημα της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα.....	84
9.5. Η υποχρέωση μη πραγματοποίησης συναλλαγών.....	85
9.6. Εξαιρέσεις στην υποχρέωση μη πραγματοποίησης συναλλαγών.....	86

9.7. Τραπεζικό απόρρητο.....	86
9.8. Άρση του τραπεζικού απορρήτου.....	86
9.9. Καθήκον εξακρίβωσης της ταυτότητας των συναλλασσόμενων.....	87
9.10. Εξαιρέσεις στην υποχρέωση εξακρίβωσης της ταυτότητας των συναλλασσόμενων.....	89
9.11. Η πολιτική « γνώρισε τον πελάτη σου ».....	90
9.11.1. Λογαριασμοί υψηλού κινδύνου.....	91
9.11.1.1. Γεωγραφικά κριτήρια.....	91
9.11.1.2. Τραπεζικές εργασίες με επιχειρήσεις και επαγγέλματα που είναι επιδεκτικά ξεπλύματος βρώμικου χρήματος.....	91
9.11.1.3. Χρηματοοικονομικά προϊόντα , μέσα και υπηρεσίες που κατά προτίμηση αξιοποιούνται από το οργανωμένο έγκλημα.....	92
9.12. Το Αρμόδιο διευθυντικό στέλεχος.....	92
9.13. Υποχρέωση αρχειοθέτησης και φύλαξης στοιχείων.....	95
9.14. Υποχρέωση παροχής στοιχείων και πληροφοριών.....	96
9.15. Απαγόρευση γνωστοποίησης της διαδικασίας.....	97
9.16. Δέσμευση λογαριασμών και σφράγιση θυρίδων.....	97
9.17. Ο αρμόδιος φορέας.....	98

Επίλογος.....	100
----------------------	------------

Υποσημειώσεις.....	102
---------------------------	------------

Βιβλιογραφία.....	108
--------------------------	------------

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Νόμος 2331/1995 : Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες.....	112
--	------------

Πρόλογος

Η παρούσα πτυχιακή εργασία αναλύει το φαινόμενο της παραοικονομίας και περιγράφει την πρακτική του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος. Το φαινόμενο της παραοικονομίας, που τις τελευταίες δεκαετίες εγείρει το ενδιαφέρον οικονομολόγων και μη, παρουσιάζεται στο πρώτο μέρος της εργασίας, ενώ το δεύτερο μέρος αναφέρεται στην πρακτική του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος.

Στο πρώτο μέρος επιχειρείται η προσέγγιση της έννοιας της παραοικονομίας, ο εντοπισμός των σημαντικότερων παραγόντων που επηρεάζουν την εμφάνιση του φαινομένου, η παρουσίαση των μεθόδων που έχουν προταθεί για την μέτρησή της, οι συνέπειες της, οι προσπάθειες για τον έλεγχο και περιορισμό του φαινομένου καθώς και μια εικόνα για την έκταση της παραοικονομίας στην Ελλάδα.

Στο δεύτερο μέρος, διερευνάται η σχέση του οργανωμένου εγκλήματος με την πρακτική του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος, παρατίθενται οι πλέον γνωστές μέθοδοι και τεχνικές ξεπλύματος χρήματος, παρουσιάζονται οι διεθνείς προσπάθειες για την καταπολέμηση της πρακτικής του ξεπλύματος και τέλος το ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο για την αντιμετώπισή του.

Ειδικότερα, το πρώτο μέρος αποτελείται από πέντε κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο επιχειρείται η προσέγγιση της έννοιας της παραοικονομίας όπως εμφανίζεται στην ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία, σε σχέση με τη νόμιμα διαπιστωμένη οικονομική δραστηριότητα. Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται ο εντοπισμός και η καταγραφή των βασικών αιτίων εμφάνισης της παραοικονομίας. Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται παρουσίαση των μεθόδων μέτρησης της παραοικονομίας και στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι συνέπειες και οι μέθοδοι ελέγχου της. Στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο του πρώτου μέρους γίνεται παρουσίαση των μεθόδων υπολογισμού του μεγέθους της παραοικονομίας στην Ελλάδα καθώς και των συμπερασμάτων των ερευνών σχετικά με αυτήν.

Το δεύτερο μέρος αποτελείται από τέσσερα κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η σχέση του οργανωμένου εγκλήματος με την πρακτική του

ξεπλύματος βρώμικου χρήματος. Στο δεύτερο κεφάλαιο καταγράφονται οι διάφορες μέθοδοι που έχουν αναπτυχθεί για το ξέπλυμα χρήματος που προέρχεται από εγκληματικές δραστηριότητες. Στο τρίτο κεφάλαιο παρατίθενται οι διεθνείς προσπάθειες για την καταπολέμηση της πρακτικής του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος. Στο τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο του δεύτερου μέρους παρουσιάζεται το ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος. Η εργασία πλαισιώνεται από πίνακες υποσημειώσεων και παράρτημα, στο οποίο παρατίθεται ο πρόσφατος ελληνικός νόμος σχετικά με την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων.

Τα στοιχεία για την εκπόνηση της παρούσας εργασίας αντλήθηκαν, με δευτερογενή έρευνα αρχείων, από τις βιβλιοθήκες των ΤΕΙ Μεσολογγίου, ΤΕΙ Πειραιά και ΤΕΙ Αθήνας καθώς και από τις βιβλιοθήκες των Παντείου Πανεπιστημίου, Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών, Πανεπιστημίου Πειραιώς και Εθνικού & Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Επίσης, στοιχεία αντλήθηκαν από διαδικτυακές πηγές, οι οποίες αναφέρονται παράλληλα με τη βιβλιογραφία.

Από τη θέση αυτή, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον καθηγητή κ. Ντόβα Δημήτριο, για την πολύτιμη βοήθειά του στην εκπόνηση της Πτυχιακής μου Εργασίας.

Μεσολόγγι , Δεκέμβριος 2003

Μάριος Α. Πρελορέντζος

Στην Οικογένεια μου

Συντομογραφίες

Α.Δ.Σ.	Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο
Α.Ε.Π.	Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν
Α.Κ.	Αστικός Κώδικας
β.δ.	Βασιλικό διάταγμα
εδ.	εδάφιο
Ε.Κ.	Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς
Ε.Ν.Μ	Ευρωπαϊκή Νομισματική Μονάδα
Ε.Ο.Κ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
επ.	επόμενος
Ε.Τ.Β.Α.	Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής Ανάπτυξης
Κ.Δ.Ν.Δ.	Κώδικας Δημοσίου Ναυτικού Δικαίου
Κ.Π.Δ.	Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
ν.	νόμος
ν.δ.	νομοθετικό διάταγμα
Ν.Σ.Κ.	Νομικό Συμβούλιο του Κράτους
ό.α.π.	όπως αναφέρεται παραπάνω
Ο.Η.Ε.	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
Ο.Ν.Ε.	Οικονομική Νομισματική Ένωση
Ο.Ο.Σ.Α.	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
παρ.	παράγραφος
π.δ.	προεδρικό διάταγμα
Π.Κ.	Ποινικός Κώδικας
σ.	σελίδα
σσ.	σελίδες
Τ.Ε.	Τράπεζα της Ελλάδος
Τ.Κ.	Τελωνειακός Κώδικας
Τ.Τ.	Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο
Τ.Π.Δ.	Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων
Υ.Ε.	Υπουργείο Εμπορίου
Φ.Ε.Κ.	Φύλλο της Εφημερίδας της Κυβέρνησης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Η παροικονομία είναι η οικονομία που λειτουργεί με βάση την παραγωγή και την κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών. Η παροικονομία είναι η οικονομία που λειτουργεί με βάση την παραγωγή και την κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών. Η παροικονομία είναι η οικονομία που λειτουργεί με βάση την παραγωγή και την κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών.

Η παροικονομία είναι η οικονομία που λειτουργεί με βάση την παραγωγή και την κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών. Η παροικονομία είναι η οικονομία που λειτουργεί με βάση την παραγωγή και την κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών. Η παροικονομία είναι η οικονομία που λειτουργεί με βάση την παραγωγή και την κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών.

Η παροικονομία είναι η οικονομία που λειτουργεί με βάση την παραγωγή και την κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών. Η παροικονομία είναι η οικονομία που λειτουργεί με βάση την παραγωγή και την κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών. Η παροικονομία είναι η οικονομία που λειτουργεί με βάση την παραγωγή και την κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών.

Η παροικονομία είναι η οικονομία που λειτουργεί με βάση την παραγωγή και την κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών. Η παροικονομία είναι η οικονομία που λειτουργεί με βάση την παραγωγή και την κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών. Η παροικονομία είναι η οικονομία που λειτουργεί με βάση την παραγωγή και την κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών.

Κεφάλαιο 1

Έννοια και ορισμός της παραοικονομίας

Τις τελευταίες δεκαετίες έχει παρατηρηθεί έντονο και συνεχώς αυξανόμενο ενδιαφέρον για τη μελέτη του φαινομένου της παραοικονομίας. Το ενδιαφέρον αυτό δεν περιορίζεται μόνο στο περιβάλλον των ακαδημαϊκών, αλλά επεκτείνεται και στο ευρύτερο κοινό, τις κυβερνήσεις και διεθνείς οργανισμούς όπως ο Ο.Ο.Σ.Α. . Παρόλο όμως το έντονο ενδιαφέρον για το φαινόμενο, η θεωρητική θεμελίωση και ο ακριβής ορισμός του δεν έχουν επαρκώς διερευνηθεί και επακριβώς διατυπωθεί.

Οι ορισμοί που εμφανίζονται στη βιβλιογραφία είναι πολλοί και ποικίλοι, όπως πολλοί είναι και οι όροι με τους οποίους αποδίδεται το φαινόμενο¹. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι το φαινόμενο της παραοικονομίας αναφέρεται και ως ανεπίσημη οικονομία (unofficial economy), κρυφή (hidden), μαύρη (black), μη καταγεγραμμένη (unrecorded), σκιώδης (shadow), υπόγειο (underground), γκριζα (grey), παράλληλη (parallel), δυαδική (dual), οικονομία του λυκόφωτος (moonlight), μη παρατηρήσιμη (unobserved) κ.λ.π.²

Η αδυναμία επαρκούς οριοθέτησης της έννοιας της παραοικονομίας οφείλεται κυρίως στη διαφορετική πλευρά που την προσεγγίζουν οι διάφοροι επιστήμονες. Έτσι, μερικοί επικεντρώνονται στο μέγεθος της φοροδιαφυγής (Ο' Higgins, 1981, Internal Revenue Service, 1979), άλλοι δίνουν έμφαση στις αδυναμίες του τρόπου μέτρησης του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (Tanzi, 1980, Macaffee, 1980, Dilton and Morris, 1981), ενώ άλλοι περιλαμβάνουν την ευρύτερη έννοια της οικονομικής δραστηριότητας (Feige, 1979, Gutman, 1977)³.

Ο επικρατέστερος ορισμός θεωρεί την παραοικονομία ως: «το τμήμα εκείνο της οικονομικής δραστηριότητας το οποίο θα έπρεπε να περιλαμβάνεται στο

εθνικό προϊόν (αφού δημιουργεί προστιθέμενη αξία) βάση της εθνικολογιστικής πρακτικής (ορισμών και συμβατικότητων που έχουν υιοθετηθεί), πλην όμως για διάφορους λόγους δεν καθίσταται δυνατόν να καταγραφεί από τις αρμόδιες υπηρεσίες μετρήσεως» (Παυλόπουλος 1987). Από τον παραπάνω ορισμό προκύπτει ότι για να θεωρηθεί μια δραστηριότητα παραοικονομική θα πρέπει:

1. Να δημιουργεί προστιθέμενη αξία.
2. Να μην καταγράφεται στους εθνικούς λογαριασμούς, είτε λόγω απόκρυψης των δραστηριοτήτων από τις οικονομικές μονάδες, είτε λόγω ανεπάρκειας των υπηρεσιών εθνικών λογαριασμών⁴.

Η έννοια της παραοικονομίας θα πρέπει να αντιδιαστέλλεται από αυτήν της άτυπης οικονομίας. Στην άτυπη οικονομία περιλαμβάνονται παραγωγικές δραστηριότητες οι οποίες δεν ρυθμίζονται από τους μηχανισμούς της αγοράς και για αυτό δεν καταβάλλεται καμία προσπάθεια καταγραφής τους από τις υπηρεσίες εθνικών λογαριασμών. Παράδειγμα τέτοιων δραστηριοτήτων αποτελούν οι εργασίες των νοικοκυριών, οι άμισθα παρεχόμενες δραστηριότητες σε εθελοντικούς οργανισμούς (λ.χ. φιλανθρωπικούς, οικολογικούς, αθλητικούς, θρησκευτικούς, πολιτικούς). Τα κριτήρια για την ένταξη των παραγωγικών δραστηριοτήτων στην άτυπη οικονομία εξαρτώνται από τα πρότυπα συμπεριφοράς που ισχύουν στην εκάστοτε χώρα την εκάστοτε χρονική περίοδο. Έτσι, ορισμένες μορφές οικονομικής δραστηριότητας ενδέχεται σε μια χώρα να εντάσσονται στα πλαίσια της άτυπης οικονομίας, ενώ σε κάποια άλλη χώρα να μην εντάσσονται στα πλαίσια της άτυπης οικονομίας και να αποτελούν δυνατό αντικείμενο παραοικονομίας.

Μια άλλη θεώρηση της παραγωγής αναφέρεται στην νομιμότητα της σχετικής δραστηριότητας. Στο εάν και κατά πόσο, δηλαδή, η παραγωγή πραγματοποιείται μέσα στα πλαίσια των νόμων και γενικότερα των κανονιστικών ρυθμίσεων της πολιτείας. Το ερώτημα που προκύπτει είναι αν ολόκληρη η παράνομη παραγωγή θα πρέπει να θεωρείται ότι ανήκει στην παραοικονομία. Βεβαίως, προκειμένου περί δραστηριοτήτων οι οποίες καταφανώς αντίκεινται στον ποινικό νόμο, όπως η παραγωγή και διακίνηση ναρκωτικών, το λαθρεμπόριο, η πορνεία κ.α. ο συνυπολογισμός τους στο Α.Ε.Π., μεταξύ άλλων, έρχεται σε αντίφαση με το γεγονός ότι η κοινωνία δαπανά υψηλά ποσά πόρων, προσπαθώντας να εμποδίσει τέτοιες δραστηριότητες. Σημειώνεται ότι με την εξαίρεση κυρίως της Ιταλίας και των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, η παραγωγή παράνομων αγαθών και υπηρεσιών δεν περιλαμβάνεται κατά κανόνα στους εθνικούς λογαριασμούς, τόσο λόγω ανεπάρκειας σχετικών στοιχείων, όσο και λόγω έλλειψης μιας γενικότερης συμφωνίας ως προς το κατά πόσο και κατά ποιες παράνομες δραστηριότητες πρέπει να περιλαμβάνονται στους

εθνικούς λογαριασμούς. Πάντως, η γενική αρχή που προτείνεται από τους διεθνείς οργανισμούς, είναι ότι κάθε δραστηριότητα για την οποία υπάρχει ζήτηση στην αγορά θα πρέπει να περιλαμβάνεται στον υπολογισμό του Α.Ε.Π., ανεξάρτητα από το εάν η παραγωγή αντιβαίνει το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο⁵.

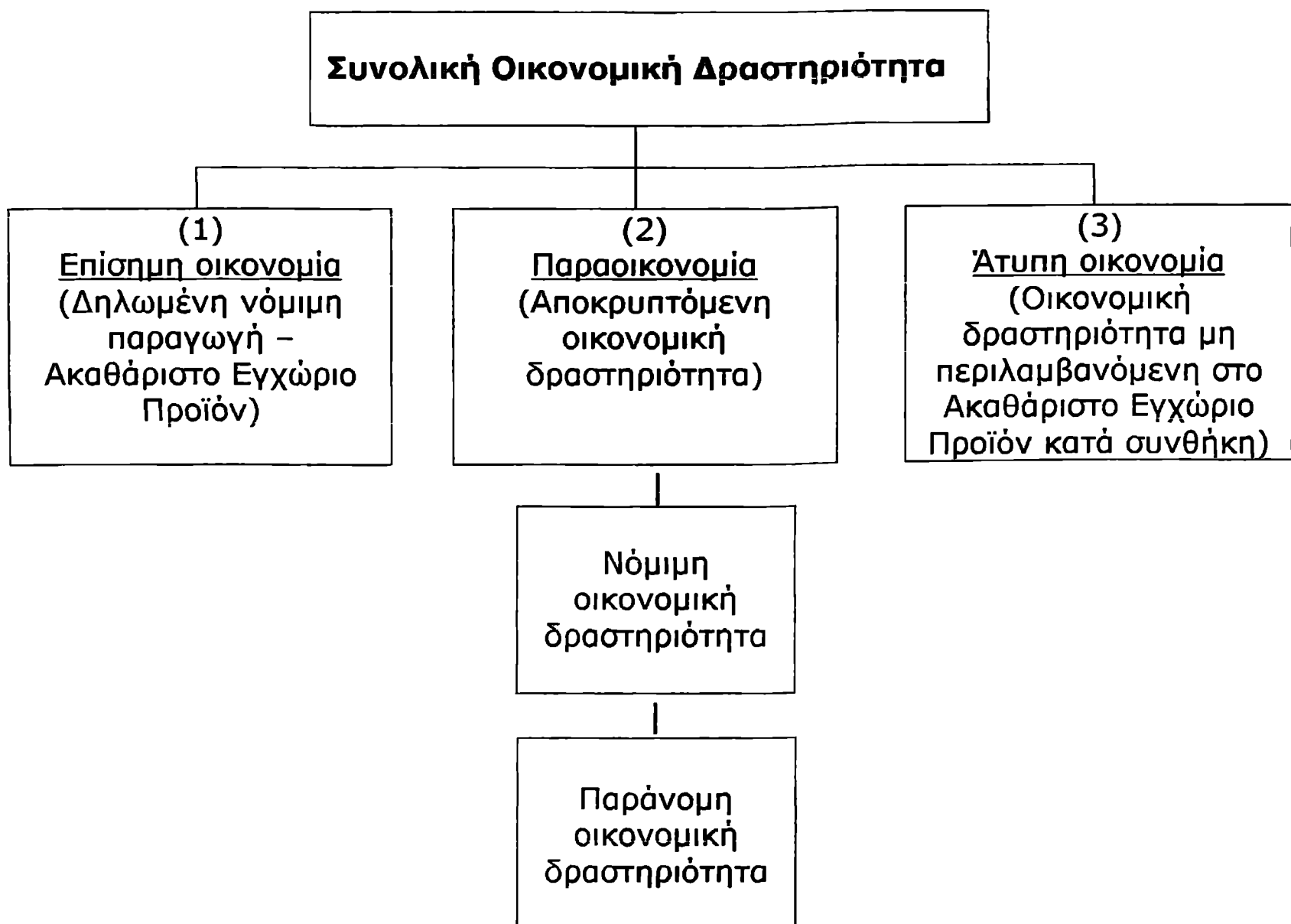
Συνοψίζοντας, μπορούμε να πούμε ότι η συνολική οικονομική δραστηριότητα διακρίνεται στην επίσημη οικονομία, την παραοικονομία και την άτυπη οικονομία.

Η διάκριση αυτή παρουσιάζεται στο Σχήμα 1.

Η παραοικονομία περιλαμβάνει την αδήλωτη νόμιμη παραγωγή, που αποτελεί το σημαντικότερο συστατικό στοιχείο της παραοικονομίας και αφορά την νόμιμη παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών που αποκρύπτεται από τις δημόσιες αρχές, και την παράνομη παραγωγή που αναφέρεται σε παράνομες καθαυτές δραστηριότητες.

Σχήμα 1

Διακρίσεις συνολικής οικονομικής δραστηριότητας⁶

Κεφάλαιο 2

Αιτίες εμφάνισης της Παραοικονομίας

Η παραοικονομία αποτελεί μέρος της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας. Για να υπάρχει παραοικονομία πρέπει να ικανοποιούνται δύο προϋποθέσεις :

- ο Θα πρέπει τα οφέλη να είναι μεγαλύτερα από το πιθανολογούμενο κόστος της αποκάλυψης .
- ο Θα πρέπει να υπάρχουν ευκαιρίες απασχόλησης στην παραοικονομία.

Στη συνέχεια παρατίθενται οι σημαντικότεροι παράγοντες που οδηγούν στην παραοικονομία.

2.1. Το επίπεδο της ανεργίας

Το επίπεδο της ανεργίας επηρεάζει σημαντικά το μέγεθος της παραοικονομίας. Όταν η ανεργία μαστίζει τα κοινωνικά στρώματα ένα μεγάλο μέρος του εργατικού δυναμικού καταφεύγει στη «μαύρη» εργασία αναζητώντας έστω και ένα πενιχρό εισόδημα. Στην περίπτωση που οι άνεργοι ενισχύονται από το κράτος με επιδόματα ανεργίας υπάρχει ένα επιπλέον κίνητρο να καταφύγουν στην παραοικονομία. Τούτο συμβαίνει γιατί οι άνεργοι έχοντας εξασφαλίσει ένα εισόδημα από το επίδομα καθίστανται πιο πρόθυμοι να δεχτούν ένα χαμηλότερο (από εκείνον που προσφέρεται στην επίσημη οικονομία) μισθό στην παραοικονομία και ο οποίος λειτουργεί συμπληρωματικά του επιδόματος.

2.2. Το καθεστώς της κοινωνικής ασφάλισης

Οι εισφορές για την χρηματοδότηση της κοινωνικής ασφάλισης επηρεάζουν άμεσα το μέγεθος της παραοικονομίας. Οι παραπάνω εισφορές καταβάλλονται τόσο από τους εργοδότες όσο και από τους εργαζόμενους. Ακόμη, το γεγονός ότι το κράτος παρέχει διαφόρων ειδών κοινωνικές παροχές σε άπορους, άνεργους και γενικότερα σε άτομα με χαμηλό εισόδημα προσφέρει κίνητρο σε πολλούς να παρουσιάζονται ως άνεργοι στους επίσημους φορείς απολαμβάνοντας τις παροχές, ενώ από την άλλη καταφεύγουν στην παραοικονομία για ενίσχυση του εισοδήματός τους.

2.3. Το επίπεδο φορολογικής επιβάρυνσης

Η υψηλή φορολογική επιβάρυνση θεωρείται ως ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που συμβάλλουν στην ύπαρξη και ανάπτυξη της παραοικονομίας (Παυλόπουλος, 1987, Smith, 1986). Στην περίπτωση των άμεσων φόρων οι υψηλοί οριακοί συντελεστές ωθούν τα άτομα και τις επιχειρήσεις στην απόκρυψη μέρους του εισοδήματός τους προκειμένου να υποστούν μικρότερη παρακράτηση φόρου από αυτήν που θα τους αναλογούσε αν δήλωναν ολόκληρο το εισόδημα.

Όσον αφορά τους έμμεσους φόρους, όπως για παράδειγμα ο φόρος προστιθέμενης αξίας, παρόμοιες είναι οι επιπτώσεις στην παραοικονομία με εκείνες των άμεσων φόρων. Το υψηλό επίπεδο των έμμεσων φόρων συνδράμει στην απόκρυψη μέρους ή και συνόλου των συναλλαγών για τον πρόσθετο λόγο ότι από την απόκρυψη αυτή επωφελούνται και οι δυο συναλλασσόμενες πλευρές (πωλητές - αγοραστές). Η σύμπτωση αυτή των συμφερόντων διευκολύνει την απόκρυψη των συναλλαγών τροφοδοτώντας έτσι την παραοικονομία¹.

2.4. Βαθμός αποδοχής της κρατικής εξουσίας

Ο βαθμός δραστηριοποίησης των ατόμων μιας κοινωνίας στον χώρο της παραοικονομίας επηρεάζεται και από την γενικότερη αντίληψη που επικρατεί για το κράτος και τους φορείς άσκησης της κρατικής εξουσίας. Έτσι, αν επικρατεί δυσaráσκεια στους κόλπους της κοινωνίας σχετικά με την άσκηση της εξουσίας και επικρατεί η αντίληψη ότι το κράτος επιδιώκει αδικαιολόγητα να περιορίσει τους καρπούς των κόπων των εργαζομένων είναι πρόδηλο ότι οι εργαζόμενοι δεν θα έχουν κανένα ενδιαφέρον να καταφύγουν στην παραοικονομία. Αντίθετα, αν επικρατεί η αντίληψη ότι το

κράτος καταβάλλει προσπάθειες για την βελτίωση της ευημερίας και την προώθηση του κοινού οφέλους, τότε τα άτομα δεν θα έχουν λόγους να δραστηριοποιηθούν στο χώρο της παραοικονομίας.

Η ψυχολογική στάση των ατόμων απέναντι στο κράτος είναι συνάρτηση πολλών παραγόντων και εκφράζεται συνήθως με τον όρο «φορολογική συνείδηση» ή «φορολογική ηθική».

2.5. Ο ρόλος του κράτους

Η παραοικονομία συνδέεται με παράβαση των κανόνων του κράτους, είτε αυτοί αφορούν την υποχρέωση δήλωσης του εισοδήματος στις αρμόδιες φορολογικές υπηρεσίες, είτε στην υποχρέωση συμμόρφωσης προς τους ισχύοντες θεσμικούς περιορισμούς. Για το λόγο αυτό είναι υποχρέωση των φορέων κρατικής πολιτικής η καταβολή προσπαθειών περιορισμού της. Παρόλα αυτά όμως, συχνά η παραοικονομία καθίσταται ανεκτή, άλλοτε πάλι ενισχύεται άμεσα από το κράτος, είτε γιατί εξυπηρετεί συμφέροντα ατόμων ή κοινωνικών ομάδων που έχουν τα μέσα να επηρεάζουν τις αποφάσεις των φορέων της κρατικής πολιτικής, είτε γιατί πιστεύεται ότι συμβάλλει, τουλάχιστον βραχυχρόνια, στην προαγωγή ορισμένων βασικών σκοπών της οικονομικής πολιτικής, όπως η αύξηση της απασχόλησης, η οικονομική μεγέθυνση, η βελτίωση της θέσης του ισοζυγίου πληρωμών. Ενδείξεις του ρόλου αυτού του κράτους αποτελούν για παράδειγμα, η χαλάρωση του ελέγχου της τήρησης των όρων εργασίας αναφορικά με το ύψος των μισθών και τον χρόνο εβδομαδιαίας απασχόλησης και η πολιτική μετανάστευσης η οποία, ενώ θεωρητικά απαγορεύει την είσοδο και εργασία στη χώρα χωρίς άδεια εργασίας, την επιτρέπει σιωπηρά προκειμένου να αυξηθεί το μέγεθος της «μαύρης» αγοράς εργασίας. Οι παραπάνω πρακτικές εφαρμόζονται στο μέτρο που θεωρούνται ότι συμβάλλουν στην εξυπηρέτηση των επιδιώξεων των φορέων της κρατικής πολιτικής².

2.6. Το επίπεδο ανάπτυξης της οικονομίας

Ο βαθμός ανάπτυξης μιας οικονομίας θεωρείται ότι συνδέεται θετικά με την ανάπτυξη παραοικονομικών δραστηριοτήτων. Το μεγαλύτερο ποσοστό παραοικονομικών δραστηριοτήτων παρατηρείται στον τομέα των υπηρεσιών, ο οποίος είναι ανεπτυγμένος στις οικονομίες που χαρακτηρίζονται από υψηλό βαθμό ανάπτυξης. Έτσι, τα άτομα χαμηλών εισοδημάτων καταφεύγουν στις παραοικονομικές δραστηριότητες του τριτογενή τομέα, επωφελούμενα και των χαλαρών και αναποτελεσματικών μέσων που διαθέτει το κράτος για την διαπίστωση των παραβάσεων.

Οι μελέτες που έχουν γίνει για την διερεύνηση της σχέσης μεταξύ επίσημης οικονομίας και παραοικονομίας παρέχουν διαφορετικά αποτελέσματα. Ορισμένες μελέτες διαπιστώνουν ότι η παραοικονομία έχει μια θετική σχέση με την επίσημη οικονομία, ότι δηλαδή όσο αυξάνεται η επίσημη οικονομία, αυξάνεται και η παραοικονομία. Άλλες πάλι μελέτες διαπιστώνουν το αντίθετο. Η σχέση μεταξύ επίσημης οικονομίας και παραοικονομίας είναι αρνητική, δηλαδή η παραοικονομία συμβαδίζει με την ύφεση και τον πληθωρισμό. Ο O' Higgins (1980) προχώρησε σε κάποιες εμπειρικές εκτιμήσεις για την πραγματική σχέση παραοικονομίας και επίσημης οικονομίας. Το αποτέλεσμα έδειξε μια θετική σχέση μεταξύ των μεταβολών του ύψους του Α.Ε.Π. και της παραοικονομίας και μια μικρότερη θετική σχέση με τον πληθωρισμό³.

2.7. Θεσμικοί περιορισμοί ή έλεγχοι

Μια σημαντική κατηγορία παραγόντων που επηρεάζουν την εκδήλωση της παραοικονομίας είναι οι θεσμικοί περιορισμοί ή έλεγχοι που επιβάλλονται στις οικονομικές δραστηριότητες. Οι περιορισμοί αυτοί επιβάλλονται με σκοπό την καταστολή και περιορισμό των εγκληματικών ή παράνομων οικονομικών δραστηριοτήτων όπως επίσης και την προαγωγή και προάσπιση ορισμένων κοινωνικοοικονομικών σκοπών, όπως είναι η προστασία της εργασίας και της κατανάλωσης. Στις εγκληματικές ή παράνομες οικονομικές δραστηριότητες περιλαμβάνονται η παραγωγή και διακίνηση ναρκωτικών, το λαθρεμπόριο, η τοκογλυφία, τα παράνομα τυχερά παίγνια κ.α. Οι θεσμικοί περιορισμοί που επιβάλλονται στις νόμιμες οικονομικές δραστηριότητες αφορούν την θέσπιση κατώτατων ορίων μισθών και ημερομισθίων, την εξειδίκευση ορισμένων συνθηκών ασφαλείας, υγιεινής και περιβάλλοντος που πρέπει να πληρούνται κατά την άσκηση των παραγωγικών δραστηριοτήτων. Επειδή όμως, η εφαρμογή των παραπάνω θεσμικών περιορισμών αποβαίνει ζημιογόνος για ορισμένες επιχειρήσεις τις παραβιάζουν⁴.

Κεφάλαιο 3

Μέθοδοι μέτρησης της παραοικονομίας

Τα άτομα που αναπτύσσουν παραοικονομικές δραστηριότητες αποφεύγουν ή παραβιάζουν το υφιστάμενο πλαίσιο δικαιωμάτων, κανόνων ή ρυθμίσεων, και κατά συνέπεια κινδυνεύουν να υποστούν διάφορες κυρώσεις εάν εντοπιστούν. Έχουν λοιπόν ισχυρότατα κίνητρα απόκρυψης αυτών των δραστηριοτήτων τους. Ο υπολογισμός της παραοικονομίας, της δραστηριότητας δηλαδή, που από την φύση της δεν υπολογίζεται, φαίνεται εκ πρώτης όψεως ως αντιφατική. Τούτο συμβαίνει γιατί καθίσταται αδύνατος ο υπολογισμός ενός μεγέθους το οποίο είναι μη μετρήσιμο. Παρόλα αυτά όμως, η εφευρετικότητα των οικονομολόγων κατόρθωσε να παρακάμψει τις όποιες δυσκολίες και να προτείνει μεθόδους που υπολογίζουν έστω και προσεγγιστικά το μέγεθός της ¹.

Οι σημαντικότερες από αυτές είναι:

Άμεσες μέθοδοι μέτρησης

- ο Μέθοδοι συνεντεύξεων και ερωτηματολογίων.
- ο Μέθοδοι ελέγχου της συμμόρφωσης προς τους θεσμούς του κράτους.

Έμμεσες μέθοδοι μέτρησης

- ο Μέθοδοι δεικτών
 - Μέθοδοι αποκλίσεων μεταξύ εισοδήματος και δαπάνης.
 - Μέθοδοι αποκλίσεων μεταξύ επίσημου και πραγματικού εργατικού δυναμικού.

- Μέθοδοι νομισματικών δεικτών
 - α) Μέθοδος σταθερού λόγου μετρητών-καταθέσεων όψεως ή μέθοδος Gutmann.
 - β) Συναλλακτική μέθοδος ή μέθοδος του Feige
- ο Μέθοδοι οικονομικών υποδειγμάτων
 - Μέθοδοι προσδιοριστικών παραγόντων/ δεικτών
 - α) Μέθοδοι προσδιοριστικών παραγόντων
 - β) Μέθοδοι συνδυασμού προσδιοριστικών παραγόντων και δεικτών
 - Μέθοδοι ζήτησης χρήματος

3.1. Άμεσες μέθοδοι μέτρησης της παραοικονομίας

Κοινό χαρακτηριστικό των άμεσων μεθόδων είναι ότι στηρίζονται στη δειγματοληπτική έρευνα. Καταλήγουν σε συμπεράσματα για το μέγεθος της παραοικονομίας μέσω κατάλληλα σχεδιασμένων συνεντεύξεων ή ερωτηματολογίων που στηρίζονται στην εθελοντική απάντηση ενός επιλεγμένου δείγματος. Άλλες άμεσες μέθοδοι στηρίζονται σε έρευνες που έχουν ως αντικείμενο τον έλεγχο της συμμόρφωσης προς το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο.

Οι παραπάνω μέθοδοι όμως, δέχονται έντονη κριτική ως προς την ικανότητα υπολογισμού της έκτασης της παραοικονομίας. Πρώτα απ' όλα, λόγω του υψηλού τους κόστους, δεν διεξάγονται κατά τακτά χρονικά διαστήματα με αποτέλεσμα να παρουσιάζουν διαχρονική ασυνέπεια. Η μη τακτική διεξαγωγή τους οδηγεί, κατά κανόνα, σε σημειακές εκτιμήσεις της παραοικονομίας, δηλαδή εκτιμήσεις για ένα συγκεκριμένο χρονικό σημείο (έτος) με αποτέλεσμα να περιορίζεται η δυνατότητα εκτίμησης της παραοικονομίας διαχρονικά. Επιπλέον, οι εκτιμήσεις που παρέχουν οι συνεντεύξεις και τα ερωτηματολόγια είναι γενικά αναξιόπιστα αφού το επιλεγμένο δείγμα ενδέχεται να μην είναι αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού. Πολλά άτομα αρνούνται να απαντήσουν (είτε συμμετέχουν στην παραοικονομία, είτε όχι), εκείνοι που απαντούν έχουν την τάση να αποκρύπτουν μέρος ή ακόμα και ολόκληρη την παραοικονομική τους δραστηριότητα, ενώ τέλος πρέπει να σημειωθεί ότι η ποιότητα και ακρίβεια των αποτελεσμάτων επηρεάζεται σημαντικά και από τις πειραματικές συνθήκες υπό τις οποίες διενεργείται (μορφή συνέντευξης, διατύπωση ερωτηματολογίου, επίπεδο εξειδίκευσης συνεντευκτών κ.ά.).

3.2. Έμμεσες μέθοδοι

Οι έμμεσοι μέθοδοι μελετούν την παραοικονομία μέσα από τις ενδείξεις που αυτή αφήνει στην επίσημη οικονομία. Οι μέθοδοι αυτές αποτελούν μακροοικονομικές προσεγγίσεις και διακρίνονται σε εκείνες που χρησιμοποιούν δείκτες και σε εκείνες που χρησιμοποιούν οικονομικά υποδείγματα. Οι μέθοδοι των δεικτών διακρίνονται με κριτήριο το είδος των ενδείξεων. Έτσι, έχουμε τις ενδείξεις που εντοπίζονται στην απόκλιση μεταξύ εισοδήματος και δαπάνης, τα ίχνη στην αγορά εργασίας (εργατικό δυναμικό) και τις ενδείξεις στα νομισματικά μεγέθη. Αντίθετα, οι μέθοδοι των υποδειγμάτων αποτελούν πολύπλοκες τεχνικές μέτρησης και διαχρονικής εξέλιξης του μεγέθους της παραοικονομίας που δε στηρίζονται σε κάποια θεωρία για την παραοικονομία.

3.2.1. Μέθοδοι των δεικτών

3.2.1.1. Μέθοδος των αποκλίσεων μεταξύ εισοδήματος και δαπάνης

Σύμφωνα με τη μέθοδο αυτή, το μέγεθος της παραοικονομίας προκύπτει από τη διαφορά μεταξύ δαπάνης και εισοδήματος (δαπάνη > εισόδημα). Η παραπάνω απόκλιση ή αρχική υπολειμματική διαφορά μπορεί να θεωρηθεί ότι αποκαλύπτει την έκταση της παραοικονομίας. Οι αποκλίσεις όμως μεταξύ δαπάνης και εισοδήματος είναι δυνατό να οφείλονται και σε σφάλματα των στατιστικών μέτρησης. Η ποιότητα, επομένως, των εκτιμήσεων του μεγέθους της παραοικονομίας με βάση τις μεθόδους αποκλίσεων εξαρτάται από το κατά πόσο η διαφορά μεταξύ δαπάνης και εισοδήματος οφείλεται στην παραοικονομία. Επειδή, όμως, ένα μεγάλο μέρος της διαφοράς οφείλεται σε σφάλματα μέτρησης, η μέθοδος των αποκλίσεων είναι περιορισμένης αξιοπιστίας.

3.2.1.2. Μέθοδος των αποκλίσεων μεταξύ επίσημου και πραγματικού εργατικού δυναμικού

Η μέθοδος αυτή προϋποθέτει δύο τινά. Πρώτον, οι μεταβολές της συμμετοχής του εργατικού δυναμικού οφείλονται αποκλειστικά στην παραοικονομία και όχι σε παράγοντες άσχετους προς αυτήν, και δεύτερον η συμμετοχή του εργατικού δυναμικού παραμένει διαχρονικά σταθερή. Αποδεχόμενοι τις παραπάνω προϋποθέσεις προκύπτει το συμπέρασμα ότι η μείωση της συμμετοχής του εργατικού δυναμικού στην επίσημη οικονομία

μπορεί να θεωρηθεί ως ένδειξη αυξημένης δραστηριότητας στην παραοικονομία.

Βέβαια, οι δυο παραπάνω προϋποθέσεις κρίνονται μη πραγματοποιήσιμες καθότι το ποσοστό συμμετοχής του εργατικού δυναμικού στην επίσημη οικονομία επηρεάζεται και από άλλους παράγοντες εκτός της παραοικονομίας, ενώ η χρησιμοποίηση ενός διαχρονικά σταθερού ποσοστού συμμετοχής παρουσιάζει πολλές αδυναμίες. Ακόμη, υπάρχει η πιθανότητα κάποιος που εργάζεται στην παραοικονομία να έχει απασχόληση και στην επίσημη οικονομία. Τέλος, ακόμα και αν υπολογιστεί με ακρίβεια το μέγεθος του εργατικού δυναμικού που απασχολείται στην παραοικονομία θα πρέπει να υπολογισθεί η αξία της εργασίας σε όρους Α.Ε.Π., γεγονός που προκαλεί αντιπαραθέσεις ως προς την παραγωγικότητα των εργαζομένων στην παραοικονομία και την επίσημη οικονομία. Εξαιτίας των αδυναμιών που προκύπτουν, η μέθοδος των αποκλίσεων μεταξύ επίσημου και πραγματικού εργατικού δυναμικού θεωρείται ως ανεπαρκής για τον υπολογισμό της έκτασης της παραοικονομίας.

3.2.1.3. Μέθοδοι νομισματικών δεικτών

Βασική υπόθεση των μεθόδων αυτών είναι ότι οι παραοικονομικές συναλλαγές διενεργούνται κατά κανόνα με μετρητά και επομένως η έκταση της παραοικονομίας μπορεί να εκτιμηθεί με βάση την απόκλιση μεταξύ της πραγματικής και της κανονικής νομισματικής κυκλοφορίας. Παρ' όλα αυτά η αξιοπιστία των μεθόδων αυτών είναι περιορισμένη².

3.2.1.3.1. Μέθοδος σταθερού λόγου μετρητών-καταθέσεων όψεως ή μέθοδος του Gutmann

Η μέθοδος αυτή αναπτύχθηκε από τον Gutmann (1977) ο οποίος προσπάθησε να μετρήσει το μέγεθος της παραοικονομίας υπολογίζοντας την απόκλιση μεταξύ πραγματικού και «κανονικού» λόγου μετρητών προς καταθέσεις όψεως. Η παραπάνω μέθοδος προϋποθέτει τα εξής: α) οι συναλλαγές στην παραοικονομία πραγματοποιούνται σε μετρητά κι αποκλείεται ο αντιπραγματισμός, β) η παραοικονομία είναι αποτέλεσμα της υψηλής φορολόγησης, γ) η ταχύτητα κυκλοφορίας του χρήματος στην παραοικονομία είναι ίδια με εκείνη στην επίσημη οικονομία και δ) ο «κανονικός» λόγος μετρητών προς καταθέσεις όψεως παραμένει διαχρονικά σταθερός.

Οι παραπάνω προϋποθέσεις δέχονται έντονη κριτική καθιστώντας τη μέθοδο σταθερού λόγου μετρητών-καταθέσεων όψεως αναξιόπιστη³.

3.2.1.3.2. Συναλλακτική μέθοδος ή μέθοδος του Feige

Η μέθοδος αυτή αναπτύχθηκε από τον Feige (1979, 1982). Σύμφωνα με την μέθοδο αυτή οι συναλλαγές που πραγματοποιούνται στην παραοικονομία καταγράφονται στις συνολικές συναλλαγές αλλά αποκλείονται από το επίσημα μετρούμενο εισόδημα. Ειδικότερα, ο Feige υποθέτει ότι υπάρχει μια σταθερή σχέση στον όγκο των μη χρηματικών συναλλαγών και του εισοδήματος που παράγεται από αυτές. Η μέθοδος του Feige διαφέρει από εκείνη του Gutmann επειδή υπολογίζει το συνολικό εισόδημα με βάση το μέγεθος των συναλλαγών και συγκρίνει το αποτέλεσμα με εκείνο των εθνικών λογαριασμών.

3.2.2. Μέθοδοι οικονομικών υποδειγμάτων

3.2.2.1. Μέθοδοι προσδιοριστικών παραγόντων/ δεικτών

3.2.2.1.1. Μέθοδοι προσδιοριστικών παραγόντων⁴.

3.2.2.1.2. Μέθοδοι συνδυασμού προσδιοριστικών παραγόντων και δεικτών⁵.

3.2.2.2. Μέθοδοι ζήτησης χρήματος

Η επικρατέστερη μέθοδος ζήτησης χρήματος αναπτύχθηκε από τον Tanzi. Η μέθοδος που ανέπτυξε ο Tanzi χρησιμοποιεί αιτιώδη εμπειρικά υποδείγματα με σκοπό να εξηγήσει τη ζήτηση χρήματος στηριζόμενος αφ' ενός στους παραδοσιακούς παράγοντες που θεωρείται ότι την επηρεάζουν, όπως είναι το κόστος ευκαιρίας διακράτησης ρευστών, το επίπεδο του πραγματικού κατά κεφαλήν εισοδήματος, και αφετέρου σε παράγοντες όπως είναι η φορολογική επιβάρυνση, που επηρεάζουν το μέγεθος της παραοικονομικής δραστηριότητας, και κατά συνέπεια τη ζήτηση χρήματος. Αποδεχόμενος, λοιπόν, ο Tanzi ότι η ζήτηση χρήματος επηρεάζεται από πολλούς και ποικίλους παράγοντες, δεν αποδίδει κάθε μεταβολή στη ζήτηση για μετρητά στην επίδραση της παραοικονομίας, όπως κάνουν οι μέθοδοι των νομισματικών δεικτών, αλλά μόνο εκείνο το τμήμα των μεταβολών της ζήτησης μετρητών που θεωρεί ότι σχετίζονται στατιστικά με τους παράγοντες που αποδέχεται ως προσδιοριστικούς της παραοικονομίας⁶.

Κεφάλαιο 4

Συνέπειες και έλεγχος της παραοικονομίας

Το φαινόμενο της παραοικονομίας ασκεί πολλές και σημαντικές επιδράσεις στην επίσημη οικονομία. Για τον σχεδιασμό της πολιτικής που θα εφαρμοστεί σχετικά με το φαινόμενο της παραοικονομίας απαιτείται προηγουμένως η μελέτη και αξιολόγηση των συνεπειών που εκείνη επιφέρει στην κοινωνία και την οικονομία και οι οποίες δεν είναι απαραίτητα πάντα αρνητικές. Σε πολλές περιπτώσεις, μάλιστα, έχει αναγνωρισθεί ότι το φαινόμενο της παραοικονομίας συμβάλλει θετικά. Παρακάτω παρατίθενται οι θετικές και αρνητικές συνέπειες της παραοικονομίας τόσο σε μακροοικονομικό όσο και μικροοικονομικό επίπεδο.

4.1. Θετικές συνέπειες

Στις θετικές συνέπειες της παραοικονομίας συγκαταλέγονται οι ακόλουθες:

4.1.1 Πρόσθετη ευημερία

Τα οικονομικά μεγέθη που μετρούνται στην επίσημη οικονομία είναι κατώτερα από τα πραγματικά και αυτό οφείλεται στην ύπαρξη της παραοικονομίας. Ειδικότερα, όσο μεγαλύτερο είναι το μέγεθος της παραοικονομίας τόσο μεγαλύτερη είναι και η απόκλιση μεταξύ επίσημων και πραγματικών μεγεθών. Παράδειγμα τέτοιων μεγεθών αποτελούν το ΑΕΠ, η απασχόληση και η παραγωγικότητα, καθώς και ο ρυθμός πληθωρισμού, ο οποίος σε αντίθεση με τα προηγούμενα μεγέθη είναι μικρότερος από εκείνον που μετριέται στην επίσημη οικονομία. Η θετική

συμβολή της οικονομίας εντοπίζεται στο γεγονός ότι δημιουργεί πρόσθετη ευημερία η οποία δεν θα υπήρχε στην επίσημη οικονομία αλλά δημιουργείται μόνο στα πλαίσια της παραοικονομίας.

4.1.2. Απορρόφηση εργατικού δυναμικού

Η εκτεταμένη παραοικονομία δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας προκειμένου να καλύψει τις αυξημένες παραγωγικές της δραστηριότητες. Παρόλο που οι χρηματικές απολαβές στην παραοικονομία είναι συνήθως χαμηλές, το ωράριο περιορισμένο (μερική απασχόληση) και απουσιάζει παντελώς η κοινωνική ασφάλιση, ένα μεγάλο τμήμα του εργατικού δυναμικού καταφεύγει σε αυτήν. Το εργατικό δυναμικό που καταφεύγει στην παραοικονομία προς αναζήτηση εργασίας, μπορεί είτε να είναι άνεργο στην επίσημη οικονομία, είτε να απασχολείται στην επίσημη οικονομία και να αναζητά μια δεύτερη εργασία στην παραοικονομία για να βελτιώσει την οικονομική του επιφάνεια. Ανεξάρτητα, όμως, από τα αίτια που ωθούν το εργατικό δυναμικό στην ανεπίσημη αγορά εργασίας, η παραοικονομία προσφέρει πολύτιμες θέσεις εργασίας που θεωρούνται απαραίτητες.

4.1.3. Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας

Οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην παραοικονομία εμφανίζουν μικρότερο κόστος παραγωγής επωφελούμενοι την φοροδιαφυγή-φοροαποφυγή, την μη καταβολή κοινωνικών εισφορών και τους χαμηλούς μισθούς. Ειδικότερα, για τις επιχειρήσεις που παρουσιάζουν οριακή κερδοφορία η παραοικονομία εμφανίζεται ως «σανίδα σωτηρίας». Τα παραπάνω προσδίδουν στις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην παραοικονομία ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, ενισχύει τον ανταγωνισμό και συμβάλλει στην αύξηση των εξαγωγών.

4.1.4. Αποκέντρωση της οικονομικής δραστηριότητας

Σε πολλές περιπτώσεις η παραοικονομία συμβάλλει στην αποκέντρωση των οικονομικών δραστηριοτήτων (Η παραπάνω διαπίστωση ισχύει αποδεδειγμένα στην Ιταλία). Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι στην παραοικονομία ευδοκιμούν κυρίως επιχειρήσεις μικρού μεγέθους που λειτουργούν με όρους έντασης εργασίας και που μπορούν να αναπτυχθούν και σε μέρη εκτός των μεγάλων βιομηχανικών και εμπορικών κέντρων.

4.1.5. Η παραοικονομία λειτουργεί ως «βαλβίδα ασφαλείας»

Ορισμένοι (Carter 1984) υποστηρίζουν ότι η παραοικονομία λειτουργεί ως «βαλβίδα σωτηρίας» στις οικονομικές διαταραχές που προκαλείται από την επέκταση του δημοσίου τομέα. Υποστηρίζεται μάλιστα ότι όσο πιο δύσκαμπτες είναι οι δομές της επίσημης οικονομίας, τόσο πιο σημαντικός είναι ο ρόλος της παραοικονομίας. Έτσι, η παραοικονομία συμβάλλει στην απορρόφηση των αποσταθεροποιητικών τάσεων της οικονομίας σε περιόδους διαρθρωτικών μεταβολών και την αποφυγή εντάσεων σε περιόδους οικονομικής σταθερότητας.

Η παραπάνω παρουσίαση των θετικών συνεπειών προσδίδουν μια θετική εικόνα στην παραοικονομία, που ενδέχεται να οδηγήσει κάποιους στο συμπέρασμα ότι δεν πρέπει να καταβάλλεται μεγάλη προσπάθεια πάταξης της, ιδιαίτερα σε περιόδους ύφεσης και αυξημένης ανεργίας. Τα οφέλη όμως της παραοικονομίας θεωρούνται αμφίβολα και κατεξοχήν βραχυχρόνια. Επιπρόσθετα, υπονομεύουν το μακροχρόνιο σχεδιασμό και εφαρμογή στρατηγικών που αποσκοπούν στην ανάπτυξη της οικονομίας σε υγιείς βάσεις¹.

4.2. Αρνητικές συνέπειες

Εκτός από τις θετικές συνέπειες της παραοικονομίας που παρουσιάστηκαν παραπάνω, η παραοικονομία εμφανίζει πολλές και πολύ σημαντικές συνέπειες που επηρεάζουν αρνητικά την επίσημη οικονομία. Αυτές είναι οι ακόλουθες:

4.2.1. Αξιοπιστία των επίσημων στατιστικών στοιχείων

Από τον ορισμό της παραοικονομίας προκύπτει ότι η παραοικονομία αποτελεί την οικονομική δραστηριότητα που δεν καταγράφεται στους επίσημους λογαριασμούς μιας χώρας. Επομένως, όσο μεγαλύτερο είναι το μέγεθος της παραοικονομίας, τόσο μεγαλύτερη είναι η απόκλιση της επίσημης εικόνας της οικονομίας από την πραγματική. Η εικόνα της οικονομίας διαμορφώνεται από τα στατιστικά στοιχεία που συλλέγει το κράτος. Βάση αυτών, σχεδιάζεται η οικονομική πολιτική για την εκάστοτε περίοδο, λαμβάνοντας υπ' όψιν τους στόχους που επιδιώκει να πετύχει. Από την στιγμή όμως, που τα επίσημα μεγέθη της οικονομίας δεν ανταποκρίνονται στην πραγματική εικόνα της οικονομίας, υιοθετούνται

αντίστοιχα πολιτικές που δεν ανταποκρίνονται στις πραγματικές ανάγκες της οικονομίας. Έτσι, οι εσφαλμένες εκτιμήσεις οδηγούν σε εσφαλμένα συμπεράσματα και προτάσεις πολιτικής, που οδηγούν τους φορείς άσκησης της οικονομικής πολιτικής σε εσφαλμένη επιλογή μέσων από αυτές που υπαγορεύουν οι πραγματικές ανάγκες της οικονομίας. Η ύπαρξη, λοιπόν, αναξιόπιστων στοιχείων λόγω της παραοικονομίας, ασκεί σημαντικές επιδράσεις στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και στη χάραξη του οικονομικού σχεδιασμού. Μάλιστα, η αναποτελεσματικότητα των οικονομικών προγραμμάτων που βασίζονται σε λαθεμένα στοιχεία ενθαρρύνει πολλές φορές την περαιτέρω ανάπτυξη της παραοικονομίας, η οποία με την σειρά της παραποιεί ακόμα περισσότερο τα οικονομικά μεγέθη της οικονομίας και την εικόνα της επίσημης οικονομίας. Έτσι, δημιουργείται ένας φαύλος κύκλος που διαιωνίζει και εντείνει το πρόβλημα.

4.2.2. Πολιτική της απασχόλησης

Μια από τις θετικές συνέπειες που παρατέθηκε παραπάνω είναι η προσφορά θέσεων εργασίας. Οι θέσεις αυτές καταλαμβάνονται είτε από άνεργους, είτε από άτομα που απασχολούνται στην επίσημη οικονομία και αναζητούν δεύτερη απασχόληση για να ενισχύσουν το εισόδημά τους, είτε από άτομα που λόγω ιδιαίτερων συνθηκών τους στερείται η πρόσβαση στην επίσημη αγορά εργασίας π.χ. λαθρομετανάστες, ανάπηροι. Ανεξάρτητα όμως, από το ποια κατηγορία εργατικού δυναμικού απασχολείται στην παραοικονομία, σημασία έχει ότι το ποσοστό αυτό του εργατικού δυναμικού δεν καταγράφεται στα επίσημα στοιχεία του κράτους. Αυτό συνεπάγεται καταστρατήγηση των φορέων άσκησης οικονομικής πολιτικής και εφαρμογή μέτρων που απέχουν πολύ από την πραγματικότητα.

4.2.3. Αποτελεσματικότητα της δημοσιονομικής πολιτικής

Ένα από τα σημαντικότερα αίτια εμφάνισης και ανάπτυξης της παραοικονομίας είναι η φοροδιαφυγή. Τα ποσά της φοροδιαφυγής που διαφεύγουν από το κράτος και αποτελούν μέρος των εσόδων του επηρεάζουν συνεπακόλουθα αρνητικά τις δημόσιες δαπάνες. Όπως είναι γνωστό, το κράτος έχει ανάγκη από έσοδα προκειμένου να υλοποιήσει τους στόχους που έχει θέσει. Τα έσοδα αυτά συλλέγονται κυρίως μέσω της φορολογίας. Ο περιορισμός όμως των εσόδων λόγω της φοροδιαφυγής ωθεί τους φορείς της κρατικής πολιτικής σε αύξηση της φορολογίας προκειμένου να ισοσταθμιστούν οι απώλειες. Η αύξηση όμως της

φορολογίας συμβάλλει με την σειρά της στην μεγέθυνση της φοροδιαφυγής κ.ο.κ.

Δημιουργείται έτσι ένας φαύλος κύκλος όπου η μείωση των εσόδων του κράτους λόγω της παραοικονομίας προκαλεί την αύξηση της φορολογικής επιβάρυνσης, η οποία με τη σειρά της συμβάλλει στην μεγέθυνση της φοροδιαφυγής που αποτελεί προσδιοριστικό παράγοντα της παραοικονομίας².

4.2.4. Κλαδική πολιτική

Η παραοικονομία επηρεάζει τις εκτιμήσεις του όγκου και της διάρθρωσης της παραγωγής καθώς και των κλαδικών δεικτών παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η παραοικονομία δεν ασκεί τις ίδιες επιδράσεις σε όλους τους τομείς της οικονομίας. Έχει διαπιστωθεί ότι η παραοικονομία αναπτύσσεται περισσότερο στον δευτερογενή και τριτογενή τομέα. Επιπλέον, οι κλάδοι στους αναπτύσσεται μεγάλη παραοικονομική δραστηριότητα δεν παραμένουν πάντα οι ίδιοι διαχρονικά και επιπλέον διαφέρουν από χώρα σε χώρα. ο Συνήθως η παραοικονομία δεν αναπτύσσεται σε τομείς που απαιτούνται μεγάλες επενδύσεις, πρώτον επειδή η χρηματοδότησή τους απαιτεί την προσφυγή τους σε επίσημες πηγές δανεισμού αυξάνοντας έτσι τον κίνδυνο αποκάλυψής τους, και δεύτερον λόγω του μεγάλου τους μεγέθους καθίσταται δύσκολη η απόκρυψή τους. Στο μέτρο, λοιπόν, που οι επίσημες εκτιμήσεις για την διάρθρωση της παραγωγής και τους κλαδικούς δείκτες παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας παραποιούν την οικονομική πραγματικότητα, είναι δυνατόν να οδηγήσουν στην επιλογή και εφαρμογή στρατηγικών κλαδικής πολιτικής που δεν ανταποκρίνονται στις πραγματικές οικονομικές συνθήκες³.

4.2.5. Πολιτική διανομής του εισοδήματος

Η παραοικονομία παραποιεί τα επίσημα στατιστικά στοιχεία που υπολογίζουν την κατανομή του εισοδήματος στα διάφορα εισοδηματικά στρώματα του πληθυσμού παρέχοντας μια στρεβλή εικόνα της οικονομικής πραγματικότητας. Τα εισοδήματα που δημιουργούνται στην παραοικονομία εμφανίζουν μεγάλες διακυμάνσεις και επιδρούν με διαφορετικό τρόπο στους μισθωτούς, εργοδότες και αυτοαπασχολούμενους. Πρέπει να σημειωθεί ότι, η εργασία στην παραοικονομία δεν βελτιώνει απαραίτητα την εισοδηματική θέση εκείνων που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση στην επίσημη αγορά εργασίας. Μελέτη του ΟΟΣΑ δείχνει ότι οι ανισότητες που εμφανίζονται στην επίσημη αγορά εργασίας αναπαράγονται και στην

ανεπίσημη αγορά. Οι άνεργοι και ιδιαίτερα οι μακροχρόνια άνεργοι στερούνται ιδιαίτερων ικανοτήτων, εξειδίκευσης και κοινωνικών σχέσεων παραγόντων που διευκολύνουν την ανεύρεση εργασίας στην ανεπίσημη αγορά. Ανεξάρτητα όμως από το ποιον ευνοεί η παραοικονομία, γεγονός είναι ότι παραποιεί τα επίσημα στατιστικά στοιχεία με αποτέλεσμα να οδηγεί τους φορείς της κρατικής πολιτικής στην εφαρμογή εσφαλμένων μέτρων βελτίωσης της διανομής του εισοδήματος.

4.2.6. Αποτελεσματικότητα νομισματοπιστωτικής πολιτικής

Όμοια με τις παραπάνω περιπτώσεις η αποτελεσματικότητα της νομισματικής και πιστωτικής πολιτικής επηρεάζεται από την επίδραση που ασκεί η παραοικονομία στην συνέπεια των στατιστικών στοιχείων. Επίσης, η ύπαρξη αλλά κυρίως η αύξηση της παραοικονομίας σε σχέση με την επίσημη οικονομία επηρεάζει την αποτελεσματικότητα της νομισματικής πολιτικής, γιατί στο βαθμό που οι συναλλαγές στον τομέα της παραοικονομίας πραγματοποιούνται ως επί το πλείστον σε μετρητά, προκαλείται μια μείωση στην ελαστικότητα ζήτησης του χρήματος σε σχέση με το επιτόκιο. Η μείωση, όμως, της ελαστικότητας αυτής, επιφέρει μείωση της αποτελεσματικότητας της νομισματικής πολιτικής για τη σταθεροποίηση της οικονομίας.

Παράλληλα, η ύπαρξη και ανάπτυξη της παραοικονομίας επηρεάζει το νομισματοπιστωτικό σύστημα, γιατί ταυτόχρονα με την παρα-αγορά προϊόντων και υπηρεσιών αναπτύσσεται και παρα-αγορά χρήματος, όπου ευδοκιμούν φαινόμενα όπως η τοκογλυφία, οι παράνομες πωλήσεις συναλλάγματος, η κυκλοφορία πλαστών χαρτονομισμάτων κ.τ.λ. Καθίσταται λοιπόν εμφανές, ότι η λειτουργία της ανεπίσημης αγοράς χρήματος, περιορίζει την αποτελεσματικότητα της νομισματοπιστωτικής πολιτικής. Το γεγονός όμως που εγείρει την ανησυχία, είναι ότι η λειτουργία της ανεπίσημης αγοράς χρήματος, συντηρεί και αναπαράγει την ανεπίσημη αγορά προϊόντων, δεδομένου ότι αυτοί που δραστηριοποιούνται κυρίως στο χώρο της παραοικονομίας δεν έχουν συνήθως εύκολη πρόσβαση στο πιστωτικό σύστημα⁴.

4.2.7. Άνισοι όροι ανταγωνισμού

Οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην παραοικονομία εμφανίζουν μικρότερο κόστος παραγωγής, λόγω της φοροδιαφυγής και της μη καταβολής κοινωνικών εισφορών, από εκείνες που δραστηριοποιούνται

στην επίσημη οικονομία. Το γεγονός αυτό προσδίδει σε αυτές, ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα και περιθώρια μεγαλύτερης κερδοφορίας. Έτσι όμως, εκκολάπτεται ένα κλίμα άνισου και άδικου ανταγωνισμού σε βάρος των επιχειρήσεων της επίσημης οικονομίας, με αποτέλεσμα, σε αρκετές περιπτώσεις, να ολισθαίνουν και αυτές στην παραοικονομία.

4.2.8. Έλλειψη εγγύησης για την ποιότητα των προϊόντων και υπηρεσιών

Οι καταναλωτές που απευθύνονται στην παραοικονομία για την απόκτηση προϊόντων και υπηρεσιών απεμπολούν τα δικαιώματά τους αναφορικά με τις εγγυήσεις σχετικά με την ποιότητα, την σύσταση, την εμφάνιση ή τον τρόπο παροχής των υπηρεσιών. Βέβαια στην συνείδηση των καταναλωτών που καταφεύγουν στην παραοικονομία για την κάλυψη των αναγκών τους, όλα τα παραπάνω αντισταθμίζονται λόγω της χαμηλότερης τιμής των προϊόντων έναντι των αντίστοιχων της επίσημης οικονομίας.

4.2.9. Δυσκολία εξασφάλισης πιστώσεων

Οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα της παραοικονομίας αντιμετωπίζουν δυσκολίες εξασφάλισης πιστώσεων. Η χρηματοδότησή τους είναι ανεπαρκής και βασίζεται συχνά στην αυτοχρηματοδότησή τους. Για το λόγο αυτό οι επιχειρήσεις αυτές καταφεύγουν στην επιλογή μεθόδων έντασης εργασίας⁵.

4.3. Έλεγχος της παραοικονομίας

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω η παραοικονομία είναι υπαίτια για πολλά οικονομικά δεινά. Κυρίως όμως ευθύνεται για τον αναποτελεσματικό σχεδιασμό της οικονομικής πολιτικής. Για τους λόγους αυτούς κρίνεται απαραίτητος ο έλεγχος και ο περιορισμός της. Για να στεφθεί με επιτυχία μια προσπάθεια περιορισμού της παραοικονομίας δεν πρέπει να στηριχθεί σε βραχυχρόνια μέτρα. Μια ενδεδειγμένη πολιτική περιορισμού της οφείλει να προσανατολίζεται σε μακροχρόνιο ορίζοντα και να επικεντρώνεται στην εξάλειψη των γενεσιουργών αιτιών της. Η πολιτική πρέπει να στοχεύει:

- ο Στην βελτίωση του φορολογικού συστήματος.

- ο Στη βελτίωση του νομιματοπιστωτικού συστήματος.
- ο Στον περιορισμό των στρεβλωτικών κρατικών παρεμβάσεων στις διαδικασίες της παραγωγής και κατανάλωσης.
- ο Στην ενίσχυση του βαθμού κοινωνικής συνοχής και αποδοχής της κρατικής εξουσίας.

Η βελτίωση του φορολογικού συστήματος μπορεί να επιτευχθεί, μεταξύ άλλων, με τη βελτίωση της διάρθρωσής του, έτσι ώστε να περιοριστούν οι φόροι των οποίων η εξακρίβωση και ο έλεγχος της φορολογικής βάσης είναι δύσκολος, με την αναβάθμιση των φοροτεχνικών υπηρεσιών του κράτους, με την αναβάθμιση του συστήματος βεβαίωσης και είσπραξης φόρων, καθώς και με την βελτίωση του βαθμού λογιστικής οργάνωσης των επιχειρήσεων.

Μια από της βασικές λειτουργίες της παραοικονομίας που δεν πρέπει να αγνοείται, είναι ότι αποτελεί «σανίδα σωτηρίας» για αρκετές επιχειρήσεις. Όταν τα περιθώρια κερδοφορίας των επιχειρήσεων στην επίσημη οικονομία είναι περιορισμένα, τα κίνητρα για ανάπτυξη παραοικονομικών δραστηριοτήτων καθίστανται εντονότερα.

Υπό αυτήν την έννοια η παραοικονομία δεν επηρεάζεται μόνο από τις εγχώριες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες, αλλά και από τις διεθνείς, δεδομένου ότι στον περιορισμό του κέρδους είναι δυνατόν να συμβάλλει και ο διεθνής ανταγωνισμός και γενικότερα οι διεθνείς οικονομικές συνθήκες.

Γενικά, ο αποτελεσματικός έλεγχος της παραοικονομίας προϋποθέτει τη διερεύνηση της δομής και της λειτουργίας ολόκληρης της οικονομίας και ιδιαίτερα των σχέσεων μεταξύ παραοικονομίας και επίσημης οικονομίας. Εξαιτίας του μεγάλου αριθμού των οικονομικών δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται στα πλαίσια της παραοικονομίας και των διαφορετικών χαρακτηριστικών των ατόμων που ασχολούνται σε αυτήν, δεν είναι δυνατόν ο έλεγχός της να περιορίζεται σε ορισμένα μέτρα γενικής εφαρμογής. Αντίθετα, απαιτείται η χρησιμοποίηση ενός συστήματος επιτακτικών μέτρων αλλά και κινήτρων-αντικινήτρων, εξειδικευμένων κατά βάση με τις εκάστοτε παραοικονομικές δραστηριότητες και τα εργασιακά χαρακτηριστικά των ατόμων που απασχολούνται σε αυτές. Κυρίως όμως προϋποθέτει την καθιέρωση περισσότερο αποδεκτών προτύπων φορολογικής αλλά και κοινωνικής συμπεριφοράς⁶.

Κεφάλαιο 5

Η παραοικονομία στην Ελλάδα

Η παραοικονομία αποτελεί ένα παγκόσμιο οικονομικό φαινόμενο το οποίο εμφανίζεται και στην ελληνική οικονομική πραγματικότητα. Η παραοικονομία αποτελεί ένα ακανθώδες ζήτημα τόσο λόγω των δυσκολιών που προκύπτουν στον ορισμό, τον εντοπισμό και τη μέτρησή της, όσο και λόγω των σημαντικών επιπτώσεων που αυτή επιφέρει στη δομή και τη λειτουργία της ελληνικής οικονομίας.

Η πλειοψηφία των προσπαθειών εκτίμησης του μεγέθους της παραοικονομίας στην Ελλάδα αποτέλεσαν περισσότερο “δισαισθητικές προσεγγίσεις” κάποιων ευαισθητοποιημένων οικονομολόγων που προσπάθησαν να διαμορφώσουν μια γενική εικόνα για την έκταση της παραοικονομίας στην Ελλάδα. Τα συμπεράσματα των μελετών τους, τα οποία ενδέχεται ουσιαστικά να μην αποκλίνουν σημαντικά από την πραγματικότητα, δεν παύουν να στηρίζονται σε υποκειμενικές και εμπειρικές εκτιμήσεις και να στερούνται επιστημονικής θεμελίωσης.

5.1. Οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό του μεγέθους της παραοικονομίας στην Ελλάδα.

Οι πρώτες εμπειριστατωμένες και επιστημονικά τεκμηριωμένες προσπάθειες προσέγγισης του φαινομένου της παραοικονομίας στην Ελλάδα πραγματοποιήθηκαν στο τέλος της δεκαετίας του '80. Μέχρι σήμερα, ο αριθμός των μελετών, είτε αυτές αφορούν ποσοτικές εκτιμήσεις του μεγέθους της παραοικονομίας, είτε αφορούν τον εντοπισμό και την

καταγραφή των τομέων της οικονομίας όπου ανθεί, είτε αφορούν την εκτίμηση των συνεπειών της στον σχεδιασμό της δημοσιονομικής, νομισματοπιστωτικής, ή εισοδηματικής πολιτικής, παραμένει δυστυχώς μικρός.

Η πρώτη συστηματική μελέτη του φαινομένου της παραοικονομίας στην Ελλάδα πραγματοποιήθηκε από τον Παυλόπουλο το 1987. Η μελέτη αυτή είχε ως στόχο την οριοθέτηση του μεγέθους και τον εντοπισμό των παραγόντων που επηρεάζουν την εκδήλωσή της, όπως επίσης και την υπόδειξη των περιοχών εκείνων όπου είναι εφικτή, χωρίς ιδιαίτερες δυσκολίες, η βελτίωση των όποιων αδυναμιών της στατιστική καταγραφής. Ως σημείο εκκίνησης της έρευνας επελέγη η άμεση προσέγγιση, μέσω της εξαντλητικής διερεύνησης της μεθοδολογικής πρακτικής που ακολουθείται από την Υπηρεσία Εθνικών Λογαριασμών και της επανεκτίμησης των επιμέρους μεγεθών στις περιπτώσεις όπου η εφαρμοσμένη μεθοδολογία δείχνει να υστερεί. Η μεθοδολογία που ακολουθείται συνίσταται στην σε βάθος εξέταση της παραγωγής όλων των κλάδων και υποκλάδων στο εγχώριο προϊόν, με σκοπό τον εντοπισμό εκείνων των περιπτώσεων όπου είναι πιθανή μια κάπως σοβαρότερη υποεκτίμηση της προστιθέμενης αξίας. Παράλληλα, εξετάζονται και οι τομείς όπου η πιθανότητα ακρίβειας είναι μεγάλη. Γίνεται, δηλαδή, αντιδιαστολή εθνικολογιστικών εκτιμήσεων προς ενδείξεις ποσοτικής φύσεως που προέρχονται από ποικίλες πηγές, επίσημες ή μη (π.χ. Έρευνες Οικογενειακών Προϋπολογισμών, απόκλιση δαπάνης). Η σημαντική συνεισφορά αυτής της μελέτης έγκειται, εκτός από τη διαμόρφωση μιας πρώτης εκτίμησης για το μέγεθος της παραοικονομίας, στην αναζήτηση πιθανών εστιών της παραοικονομίας και τον εντοπισμό των περιοχών εκείνων όπου ενδείκνυται η συμπληρωματική διενέργεια ειδικών ερευνών. Η μελέτη βασίζεται σε στοιχεία του 1984 και ως εκ τούτου προσφέρει μια εκτίμηση της έκτασης της παραοικονομίας μόνο για το συγκεκριμένο έτος.

Οι ποσοτικές ενδείξεις που παρέχονται από τη μελέτη, δεν είναι αποδεδειγμένες από υποκειμενικές αξιολογήσεις, που αναπόφευκτα επηρεάζουν την αξιοπιστία τους. Αν και ο βαθμός αξιοπιστίας της εφαρμοσμένης μεθόδου είναι δύσκολο να προσδιοριστεί, ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι τα συμπεράσματα της έρευνας αποτελούν ενδείξεις για τα κατώτατα όρια του μεγέθους της παραοικονομίας.

Μια άλλη προσπάθεια μέτρησης του μεγέθους της παραοικονομίας στην Ελλάδα εκδηλώθηκε από την ερευνητική ομάδα ΚΕΠΕ (Κανελλόπουλος, Κουσουλάκος, Ρεπάνος, 1995). Η προσέγγιση αυτή επιχειρεί να αναδείξει τις όποιες ασυνέπειες μεταξύ Εθνικών Λογαριασμών (Ε.Λ.) και Ερευνών Οικογενειακών Προϋπολογισμών (Ε.Ο.Π.). Η έμμεση αυτή μέθοδος

αποκλίσεων μεταξύ εισοδήματος και δαπάνης στηρίζεται στην υπόθεση ότι το μη καταγραφόμενο στους Εθνικούς Λογαριασμούς εισόδημα (παραοικονομία) εκδηλώνεται, ενδεχομένως με κάποια καθυστέρηση, ως δαπάνη. Αναζητούνται, δηλαδή, τα ίχνη της παραοικονομίας στις ασυνέπειες των στατιστικών στοιχείων μεταξύ Εθνικών Λογαριασμών και Ερευνών Οικογενειακών Προϋπολογισμών. Υιοθετώντας τη συμβατική υπόθεση ότι όλα τα κονδύλια της εθνικής δαπάνης εκτιμώνται αξιόπιστα από τους Εθνικούς Λογαριασμούς, τυχόν υπέρβαση της ιδιωτικής κατανάλωσης των Ερευνών Οικογενειακών Προϋπολογισμών έναντι των Εθνικών Λογαριασμών, αντικατοπτρίζει το μέγεθος της παραοικονομίας.

Η μελέτη εφαρμόζεται σε τρεις διαφορετικές χρονικές περιόδους το 1974, 1981 και 1987. Δεδομένου ότι δεν άλλαξε ούτε η μεθοδολογία, ούτε και η διεξαγωγή της έρευνας, τα αποτελέσματα προσφέρονται για την εκτίμηση της διαχρονικής εξέλιξης του φαινομένου.

Οι αδυναμίες της μεθόδου εστιάζονται στην αξιοπιστία των χρησιμοποιούμενων στατιστικών δεδομένων που επηρεάζουν αναπόφευκτα την ποσοτική εκτίμηση της παραοικονομίας. Παρόλα αυτά οι συγγραφείς της μελέτης θεωρούν μεγαλύτερη την πιθανότητα υποεκτίμησης του μεγέθους της παραοικονομίας παρά υπερεκτίμησης.

Η χρήση της νομισματικής μεθόδου για τον υπολογισμό του μεγέθους της παραοικονομίας επιχειρήθηκε για πρώτη φορά από τον Παυλόπουλο (1987). Η προσπάθεια όμως αυτή απέτυχε. Τα αίτια της αποτυχίας αφορούν κυρίως τις ιδιαιτερότητες της ελληνικής οικονομίας. Η μέθοδος σταθερού λόγου μετρητών (C) προς καταθέσεις όψεως (D) που χρησιμοποιήθηκε, δεν έχει εμπειρικό αντίκρισμα, αφού ούτε ευρέως διαδεδομένη είναι η χρήση των επιταγών, ούτε υπάρχει η κατάλληλη μηχανογραφική οργάνωση για την παρακολούθηση της διακίνησής τους. Η μέθοδος εφαρμόστηκε στα στοιχεία της περιόδου 1960-1985. Τα αποτελέσματα που προέκυψαν στερούνται οποιασδήποτε χρονολογικής λογικής και αντιφάσκουν προς τις εξελίξεις των οικονομικών και κοινωνικών παραγόντων που επηρεάζουν το μέγεθος της παραοικονομίας. Επίσης, η ακαταλληλότητα της μεθόδου αποδίδεται και στο θεμελιώδες μειονέκτημα της παράβλεψης άλλων παραγόντων, εκτός της παραοικονομίας, που επηρεάζει το λόγο C/D.

Άλλη μια προσπάθεια υπολογισμού του μεγέθους της παραοικονομίας χρησιμοποιώντας τη νομισματική προσέγγιση πραγματοποιήθηκε από τους Βαβούρα, Καραβίτη και Τσούχλου (1990). Η μέθοδος αυτή εκτιμά ένα τροποποιημένο υπόδειγμα ζήτησης χρήματος. Από την προσέγγιση αυτή προέκυψαν ικανοποιητικά αποτελέσματα, ενώ πολύ ενδιαφέρουσα ήταν η

χρονολογική καταγραφή του φαινομένου από το 1958 έως το 1988. Στα βασικά μειονεκτήματα της μεθόδου συγκαταλέγεται η υιοθέτηση υποθέσεων άλλοτε αυθαίρετων και άλλοτε όχι επαρκώς αποδεδειγμένων.

Η μέθοδος των προσδιοριστικών παραγόντων για τον υπολογισμό του μεγέθους της παραοικονομίας στην Ελλάδα χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από την Μ. Νεγρεπόντη-Δελιβάνη (1991). Ως κύριος στόχος της μελέτης τίθεται η πρόταση εξειδικευμένης μεθόδου, κατάλληλης για την ελληνική οικονομία, ώστε να διερευνηθούν οι προσδιοριστικοί παράγοντες της παραοικονομίας.

Με τη βοήθεια της διεθνούς εμπειρίας και λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιομορφίες της ελληνικής οικονομίας, εντοπίστηκαν οι βασικοί παράγοντες που φαίνεται πως επηρεάζουν τη διαμόρφωση, την έκταση και το είδος της παραοικονομίας. Προέκυψαν έτσι, πέντε ανεξάρτητες μεταβλητές του οικονομετρικού υποδείγματος για την ελληνική παραοικονομία, οι οποίες αναφέρονται στην απασχόληση, στον τομέα υπηρεσιών, στη δημόσια καταναλωτική δαπάνη, στις εισαγωγές καταναλωτικών βιομηχανικών προϊόντων και στις βιομηχανικές επενδύσεις.

Τα ικανοποιητικά αποτελέσματα των στατιστικών ελέγχων στο υπόδειγμα επιτρέπουν την εξαγωγή κάποιων ασφαλών συμπερασμάτων. Πρέπει, όμως, να σημειωθεί ότι εμπεριέχεται κάποιος βαθμός αυθαιρεσίας στην επιλογή των ανεξάρτητων μεταβλητών.

5.2. Τα συμπεράσματα των ερευνών σχετικά με το μέγεθος της παραοικονομίας στην Ελλάδα.

Παρά το πλήθος των εναλλακτικών μεθόδων, οι εκτιμήσεις για το πιθανό μέγεθος της παραοικονομίας δεν μπορούν, λόγω της φύσης του φαινομένου, να είναι απαλλαγμένες από υποκειμενικές αξιολογήσεις. Η ανεπαρκής θεωρητική θεμελίωση του φαινομένου αποτελεί τροχοπέδη στην διαμόρφωση αξιόπιστων και ευρέως αποδεκτών μεθόδων εκτίμησης του μεγέθους της. Είναι, επομένως, αναμενόμενες και δικαιολογημένες οι σημαντικές αποκλίσεις που διαπιστώνονται μεταξύ των ερευνών, είτε αυτές εστιάζονται στην ποσοτική οριοθέτηση της παραοικονομίας, είτε στην εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με τον επί μέρους ρόλο των προσδιοριστικών παραγόντων.

Το μέγεθος της παραοικονομίας στην Ελλάδα, κατά κοινή διαπίστωση, κυμαίνεται σε υψηλά επίπεδα, μεταξύ 25%-40%, ανάλογα με τη μεθοδολογία που έχει χρησιμοποιηθεί για τον υπολογισμό της. Τα ποσοστά αυτά κατατάσσουν την Ελλάδα μεταξύ των πρώτων, στον ανεπτυγμένο κόσμο, χωρών αναφορικά με το μέγεθος της παραοικονομίας ως ποσοστό επί του Α.Ε.Π..

Η μελέτη του Παυλόπουλου (1987) εκτιμά ότι το απόλυτο μέγεθος του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος που διαφεύγει της στατιστικής καταγραφής άγγιζε, το 1984, το 1 τρις δραχμές, ποσό που αντιπροσώπευε το 28,6% του Α.Ε.Π.. Η κλαδική κατανομή της παραοικονομίας, που αποτελεί τη σημαντική συμβολή της μελέτης, ανατρέπει, εν μέρει, την επικρατούσα αντίληψη σχετικά με τους τομείς της οικονομίας όπου αναπτύσσεται η μη καταγραφόμενη οικονομική δραστηριότητα. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της μελέτης το εμπόριο δε φαίνεται να πρωτοστατεί ως τομέας της παραοικονομίας (29%). Στην κορυφή της κατάταξης εμφανίζονται οι κλάδοι «Κατοικίες» και «Κατασκευές» με ποσοστά 91% και 71% αντίστοιχα του καταγραφόμενου Α.Ε.Π. .Σημαντική εμφανίζεται η πιθανότητα ύπαρξης παραοικονομίας στον τομέα των «Διαφόρων Υπηρεσιών» (64,9%), κυρίως λόγω του κατακερματισμού των δραστηριοτήτων σε μεγάλο βαθμό παραγωγικών μονάδων με υποτυπώδη οργάνωση, καθώς επίσης και στον κλάδο «Υγεία-Εκπαίδευση» (30,1%). Στον αντίποδα, ο «Τράπεζες, Ασφάλειες κ.λ.π.» εμφανίζονται ως κλάδος με τα μικρότερα περιθώρια ανάπτυξης παραοικονομικής δραστηριότητας.

Η μελέτη της ερευνητικής ομάδας ΚΕΠΕ, απαρτιζόμενη από τους Βαβούρα, Καραβίτη και Τσούχλου (1995), υπολογίζει το μέγεθος της παραοικονομίας ως ποσοστό του Α.Ε.Π. σε 27,6% το 1982 και 34,6% το 1988. Τα αποτελέσματα αυτά, που αφορούν στο συνολικό μέγεθος της παραοικονομίας, είναι μάλλον συγκρίσιμα με αυτά του Παυλόπουλου. Εντούτοις, οι εκτιμήσεις για την διάρθρωση της παραοικονομίας οδηγούν σε συμπεράσματα συχνά αντιφατικά ως προς αυτά του Παυλόπουλου.

Η μελέτη των Βαβούρα, Καραβίτη και Τσούχλου (1990), προτείνοντας ένα εναλλακτικό θεωρητικό υπόδειγμα στα πλαίσια της νομισματικής προσέγγισης, υπολόγισαν τη μέση τιμή της παραοικονομίας για την περίοδο 1958-1988 στο 24,64% του Α.Ε.Π..

Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, η διαχρονική μελέτη του φαινομένου αφήνει να φανούν τρεις φάσεις στη εξέλιξη του φαινομένου:

- ο Η περίοδος 1958-1967 παρουσιάζει, παρά τις όποιες αυξομειώσεις, μια σχετική σταθερότητα, με μέση τιμή στο 25% του Α.Ε.Π..

- ο Η περίοδος 1968-1973 χαρακτηρίζεται από το σημαντικό περιορισμό του φαινομένου. Η παραοικονομία ως ποσοστό του Α.Ε.Π. μειώνεται σταθερά από 24,71% το 1968 στις 19,91% το 1973.
- ο Από το 1974 και έως το τέλος της περιόδου παρατηρείται σταθερή και συνεχής άνοδος. Η μέση τιμή της περιόδου εκτιμάται στο 25,36% του Α.Ε.Π.. Το 1987 και 1988, η παραοικονομία αγγίζει τα υψηλότερα επίπεδα με ποσοστά 31,65% και 31,62% του Α.Ε.Π..

Η μελέτη της Μ. Νεγρεπόντη-Δελιβάνη (1991) για το μέγεθος της παραοικονομίας στην Ελλάδα, συγκρινόμενη με τα αποτελέσματα των άλλων ερευνών, παρουσιάζεται αρκετά περιορισμένη. Τα γενικά συμπεράσματα, ωστόσο, σχετικά με τη διαχρονική τάση δεν διαφέρουν σημαντικά. Το μέγεθος της παραοικονομίας ως ποσοστό του Α.Ε.Π. ακολουθεί σταθερά ανοδική πορεία κατά την περίοδο 1970-1985. Για ολόκληρη την εξεταζόμενη περίοδο το Α.Ε.Π ήταν κατά 11% ανώτερο από το επίσημα καταγραφόμενο¹.

Κεφάλαιο 6

Οργανωμένο έγκλημα και Ξέπλυμα βρώμικου Χρήματος

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΞΕΠΛΥΜΑ ΒΡΩΜΙΚΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΣ

6.1. Οργανωμένο Έγκλημα

6.1.1. Ο νομικός ορισμός του οργανωμένου εγκλήματος

Η έννοια του οργανωμένου εγκλήματος ορίζεται για πρώτη φορά στην Οδηγία στο πλαίσιο μιας διεθνούς συμφωνίας μεταξύ Ελλάδας και 12 άλλων χωρών (Ομοφωνία δικαστικής συνδρομής «Εξέταση ποινικών όρων» (23 Ιουνίου 1973)). Ο ορισμός του ως εξής:

«Ως οργανωμένη εγκληματική ομάδα, από τον παρόντα κώδικα του κεφαλαίου, νοείται μια ομάδα ή ομάδα προσώπων, ανεξαρτήτως αριθμού, με σκοπό να πραγματοποιήσει ή να επιχειρήσει να πραγματοποιήσει, με σκοπό να αποκτήσει ή να αποκτήσει παράνομο πλούτο, οφέλη ή άλλων χρηστικών αξιών ή οικονομικών οφελών, ή να πραγματοποιήσει ή να επιχειρήσει να πραγματοποιήσει, με σκοπό να αποκτήσει ή να αποκτήσει παράνομο πλούτο, οφέλη ή άλλων χρηστικών αξιών ή οικονομικών οφελών, ή να πραγματοποιήσει ή να επιχειρήσει να πραγματοποιήσει, με σκοπό να αποκτήσει ή να αποκτήσει παράνομο πλούτο, οφέλη ή άλλων χρηστικών αξιών ή οικονομικών οφελών».

Τους ή τρίτων και να αποδοθούν την ποινική δίωξη των περιλαμβανόμενων ενεργειών τους και επιδιώκοντας τους σκοπούς τους με μέθοδο που απαιτείται να χρησιμοποιούν τουλάχιστον εν μέρει, αλλά όχι αποκλειστικά, των δραστηριοτήτων τους, πράξεις όπως ή επιχειρήσεις αυτές με την διάπραξη ή την οικείη διάπραξη αδράνητων πράξεων και οι επιδιώκουν την απόκτηση πολιτικής και οικονομικής επωφελούς, όπως οι σε πολιτικά σώματα ή οργανώσεις, ομάδες διακρίσεων, αντικοινωνικές επιχειρήσεις, εργασιακές οργανώσεις ή εργατικά κινήματα ή άλλες ενώσεις εργαζομένων».

Κεφάλαιο 6

Οργανωμένο έγκλημα και ξέπλυμα βρώμικου χρήματος

6.1. Οργανωμένο Έγκλημα

6.1.1. Ο νομικός ορισμός του οργανωμένου εγκλήματος

Η έννοια του οργανωμένου εγκλήματος ορίσθηκε για πρώτη φορά μέσα στα πλαίσια μιας διεθνούς συμφωνίας μεταξύ Ελβετίας και Η.Π.Α., περί αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής σε θέματα ποινικού δικαίου (25 Μαΐου 1973). Ο ορισμός έχει ως εξής:

«Ως οργανωμένη εγκληματική ομάδα, υπό την έννοια αυτού του κεφαλαίου, νοείται μια ένωση ή ομάδα προσώπων, η οποία συγκροτείται για ένα μεγάλο ή αορίστου διάρκειας χρονικό διάστημα, με σκοπό να επιτύχουν με εν μέρει ή καθ' ολοκληρίαν παράνομα μέσα, την εξασφάλιση εσόδων ή άλλων χρηματικών αξιών ή οικονομικών οφελών για λογαριασμό δικό τους ή τρίτων και να αποτρέψουν την ποινική δίωξη των παράνομων ενεργειών τους και επιδιώκοντας τους σκοπούς τους με μεθοδικό και συστηματικό τρόπο α) χρησιμοποιούν τουλάχιστον εν μέρει, μέσα στα πλαίσια των δραστηριοτήτων τους, πράξεις βίας ή εκφοβίζουν τρίτους με την διάπραξη ή την απειλή διάπραξης αξιόποινων πράξεων και β) επιδιώκουν την απόκτηση πολιτικής και οικονομικής επιρροής, ιδιαίτερα δε σε πολιτικά σώματα ή οργανώσεις, δημόσια διοίκηση, δικαιοσύνη, επιχειρήσεις, εργοδοτικές οργανώσεις ή εργατικά συνδικάτα ή άλλες ενώσεις εργαζομένων».

Στο κείμενο αυτό εμπεριέχονται για πρώτη φορά τα κυριότερα χαρακτηριστικά του οργανωμένου εγκλήματος :

- ο Η αορίστου διάρκειας εγκληματική ένωση προσώπων.
- ο Ο μεθοδικός, συστηματικός και ψυχρός τρόπος εργασίας μέσω του οποίου αποσκοπείται η μεγιστοποίηση των κερδών.
- ο Η χρησιμοποίηση της τρομοκρατίας ως σύνηθες εργαλείο τόσο στο εσωτερικό της οργάνωσης όσο και εκτός αυτής.
- ο Η επιδίωξη πολιτικής και οικονομικής επιρροής.
- ο Ο διασυνοριακός τρόπος δράσης μέσω της κατανομής των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων σε διάφορα κράτη.

6.1.2. Ο εγκληματολογικός ορισμός του οργανωμένου εγκλήματος

Εκτός από τον νομικό ορισμό του οργανωμένου εγκλήματος υπάρχει και ο εγκληματολογικός ορισμός ο οποίος διατυπώνεται στο πόρισμα της γερμανικής μικτής ομάδας (δικαστικό σώμα-αστυνομία) εργασίας το 1990. Σκοπός του πορίσματος είναι η συγκεκριμενοποίηση του αφηρημένου νομικού ορισμού του οργανωμένου εγκλήματος και η διευκόλυνση των διωκτικών αρχών στο έργο τους για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος. Σύμφωνα με το πόρισμα, οργανωμένο έγκλημα είναι:

«Η βασιζόμενη στην επιδίωξη κερδών και δύναμης, προσχεδιασμένη διάπραξη εγκληματικών πράξεων, από τις οποίες κάθε μία ή το σύνολό τους είναι ιδιαίτερης σπουδαιότητας, εφόσον διαπράττονται από περισσότερους των δύο δραστών, οι οποίοι συνεργάζονται για αυτό το σκοπό για μεγάλο ή αόριστο χρονικό διάστημα είτε χρησιμοποιώντας οικονομικές ή κοινωνικές δομές, είτε εφαρμόζοντας βία ή άλλα ενδεδειγμένα μέσα για τον εκφοβισμό, είτε ενεργώντας μέσω επιρροών που ασκούν στη πολιτική, δημόσια διοίκηση, δικαιοσύνη ή την οικονομία»¹.

6.1.3. Οικονομική εγκληματικότητα και οργανωμένο έγκλημα

Οι όροι “οικονομική εγκληματικότητα” και “οργανωμένο έγκλημα” αναφέρονται σε δύο διαφορετικά επίπεδα. Ο πρώτος χαρακτηρίζει τομείς δραστηριοτήτων και κατηγορίες πράξεων ενώ ο δεύτερος χαρακτηρίζει τρόπους δράσης. Η οικονομική εγκληματικότητα² αποδίδει στους δράστες μεγάλα χρηματικά ποσά. Το οργανωμένο έγκλημα, ενθαρρυμένο και από την αδυναμία των διωκτικών αρχών σε τέτοιους εξειδικευμένους τομείς, ανακάλυψε στην οικονομική εγκληματικότητα ένα νέο πεδίο δράσης, με αποτέλεσμα να αμφισβητείται βάσιμα πλέον το κατά πόσο είναι εφικτό σήμερα ένας διαχωρισμός μεταξύ οικονομικής εγκληματικότητας και οργανωμένου εγκλήματος³.

6.1.4. Η λειτουργία του οργανωμένου εγκλήματος

Το οργανωμένο έγκλημα σήμερα βασίζεται σε αυστηρές οργανωτικές δομές και λειτουργεί -λίγο πολύ- όπως οι σύγχρονες πολυεθνικές οικονομικές μονάδες. Ακολουθούνται ίδιες αρχές λειτουργίας όσον αφορά την εξειδίκευση και την κατανομή των δραστηριοτήτων, την ανάπτυξη των εργασιών, την επέκταση στις διεθνείς αγορές κ.λ.π..

Το οργανωμένο έγκλημα διατηρεί αυστηρούς κανόνες σχετικά με την συγκάλυψη των παράνομων δραστηριοτήτων του. Η οποιαδήποτε διαρροή σχετικά με τις δραστηριότητές του μπορεί να απειλήσει την ίδια του την υπόσταση. Για αυτό και τα μέλη τέτοιων οργανώσεων δεσμεύονται με απόλυτη εχεμύθεια και κινούνται με άκρα μυστικότητα.

Τα πανίσχυρα δίκτυα των πολυεθνικών επιχειρήσεων του οργανωμένου εγκλήματος αναζητούν συστηματικά νέους τρόπους προκειμένου να επωφεληθούν τα μέγιστα από τις συνεχείς εξελίξεις που διαδραματίζονται στους οικονομικο-πολιτικο-κοινωνικούς τομείς των κρατών. Για το λόγο αυτό μισθώνουν τις υπηρεσίες οικονομολόγων, νομικών, λογιστών, φοροτεχνικών και άλλων συμβούλων.

Το πεδίο δραστηριοποίησης του οργανωμένου εγκλήματος είναι ευρύ. Οι πιο προσφιλείς τομείς είναι:

- ο Εμπόριο ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών.
- ο Λαθρεμπόριο όπλων, πυρομαχικών και στρατηγικών υλικών.

- ο Εμπόριο λευκής σαρκός.
- ο Διάπραξη κάθε μορφής οικονομικού εγκλήματος.
- ο Εκμετάλλευση όλων των πηγών άντλησης εσόδων του υποκόσμου (ληστείες, τοκογλυφίες, παροχή προστασίας κ.λ.π.).

6.2. Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος

6.2.1. Ορισμός

Ο όρος νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες τυχαίνει τις τελευταίες δεκαετίες ευρείας αναφοράς τόσο σε νομοθετικά και επίσημα κρατικά έγγραφα όσο και στον τύπο. Σύμφωνα με τον ορισμό που εξέδωσε η “Προεδρική Επιτροπή για το Οργανωμένο Έγκλημα” των Η.Π.Α. ως νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες περιγράφεται:

«Η διαδικασία μέσω της οποίας αποκρύπτεται η ύπαρξη, η παράνομη πηγή ή η παράνομη χρήση εσόδων, τα οποία στη συνέχεια μεταμφιέζονται με τέτοιο τρόπο, ώστε η προέλευσή τους να εμφανίζεται νόμιμη».

Ο ορισμός που διατυπώθηκε στην Ελλάδα προέρχεται από τον νόμο υπ’ αριθμό 2145/1993. Κατά το γράμμα του νόμου νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες διαπράττει:

«(...) όποιος από κερδοσκοπία ή με σκοπό να συγκαλύψει την πραγματική προέλευση ή να παράσχει συνδρομή σε πρόσωπο που ενέχεται στα κατωτέρω εγκλήματα, προκειμένου αυτός να αποφύγει τη δίωξη, την εκτέλεση επιβληθείσας ποινής ή μέτρου ασφαλείας ή δημεύσεως, αγοράζει, αποκρύπτει, λαμβάνει εμπράγματα ασφάλεια, δέχεται στην κατοχή του, καθίσταται οπωσδήποτε δικαιούχος, μετατρέπει ή μεταβιβάζει οποιοδήποτε περιουσιακό στοιχείο, που προέρχεται από έγκλημα (...) ή από συμμετοχή σε τέτοια εγκλήματα, ή μεσολαβεί στη διενέργεια τέτοιων πράξεων (...)».

Ο ορισμός αυτός τροποποιήθηκε στη συνέχεια με το άρθρο 2 του νόμου 2331/1995 “για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες” σύμφωνα με τον οποίο νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες διαπράττει:

«(...) όποιος με πρόθεση μεταβιβάζει ή μετατρέπει περιουσία προερχόμενη από εγκληματική δραστηριότητα (...) ή από συμμετοχή σε εγκληματική δραστηριότητα (...) με σκοπό να αποκρύψει την προέλευσή της, παρέχει συνδρομή σε πρόσωπο που ενέχεται στην εγκληματική δραστηριότητα προκειμένου να αποφύγει τις συνέπειες των πράξεών του, αποκτά, λαμβάνει ως ενέχυρο, κατέχει ή χρησιμοποιεί περιουσία ή μεσολαβεί στη μεταβίβαση, στη μετατροπή ή σε πράξη που αποσκοπεί στην απόκρυψη περιουσίας, γνωρίζοντας ότι η περιουσία προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα ή από συμμετοχή σε τέτοια (...)».

Καταλήγουν, τέλος, στο συμπέρασμα ότι:

«νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες – με την έννοια της διάπραξης σοβαρών ποινικών αδικημάτων- είναι το σύνολο των πράξεων ή παραλείψεων με τις οποίες αποκρύπτεται η πραγματική προέλευση και ο δικαιούχος των παράνομα αποκτούμενων περιουσιακών στοιχείων, με τρόπο ώστε, εμφανίζοντας ότι προέρχονται από νόμιμη οικονομική δραστηριότητα, να διατηρεί τον έλεγχο επ' αυτών»⁴

Στην καθημερινή διεθνή πρακτική και ορολογία, ως ξέπλυμα χρημάτων νοούνται όλες εκείνες οι ενέργειες και διαδικασίες, οι πράξεις ή παραλήψεις που γίνονται δολίως προς το σκοπό να μεταμφιεστεί και να μεταβληθεί με κάθε μέσο ή τρόπο η ταυτότητα του παράνομα αποκτώμενα βρώμικου χρήματος, ώστε αυτό να προσλάβει την επιθυμητή νομιμοφάνεια, να φαίνεται δηλαδή ή να δίνει έστω την εντύπωση ότι αποκτήθηκε ή προέρχεται από νόμιμη αιτία ή πηγή. Αυτήν ακριβώς την προσπάθεια για μεταμφίεση, την αλλαγή της ταυτότητας και την πρόσδωση νομιμοφάνειας απαγορεύει σήμερα ο ποινικός νόμος σε όλα τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. και στις τρίτες χώρες που συμμετέχουν στην ισχυρή ομάδα πίεσης των Διεθνών Εμπειρογνωμόνων του Financial Action Task Force (F.A.T.F.)⁵. Σε όλα αυτά τα μέλη της διεθνούς κοινωνίας των κρατών αλλά και πέρα από αυτά, η διεθνής πρακτική του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος, έχει ποινικοποιηθεί. Το ξέπλυμα με την πιο πάνω έννοια συνιστά πλέον διάπραξη σοβαρού ποινικού αδικήματος και τιμωρείται αυστηρά με ποινές κάθειρξης ή φυλάκισης και με στέρηση της περιουσίας των υπευθύνων.

Εκτός από τον όρο νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες χρησιμοποιούνται ευρέως και άλλοι όροι για να περιγράψουν το ίδιο φαινόμενο. Τέτοιοι είναι το “ξέπλυμα βρώμικου χρήματος”, “ξέπλυμα μαύρου χρήματος”, “ξέπλυμα χρήματος” ή απλά “ξέπλυμα” (money laundering).⁶

6.2.2. Η ανάγκη ξεπλύματος του βρώμικου χρήματος

Τα περιουσιακά στοιχεία που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες χρήζουν ξεπλύματος. Το ξέπλυμα δεν ικανοποιεί μόνο την επιτακτική ανάγκη της απόκρυψης της εγκληματικής προέλευσης των χρημάτων. Χρησιμοποιώντας διάφορους τρόπους και μέσα οι κάτοχοι ή διαχειριστές τέτοιων κεφαλαίων επιθυμούν να λανθάνουν της προσοχής του νόμου και του κοινωνικού συνόλου και να εκμεταλλευτούν χωρίς κανένα κώλυμα ή απειλή τα κεφάλαιά τους.

6.2.3. Η προέλευση και το μέγεθος του βρώμικου χρήματος

Η πλειοψηφία των κεφαλαίων που χρήζουν ξεπλύματος προέρχονται από τις εγκληματικές δραστηριότητες του οργανωμένου εγκλήματος. Το οργανωμένο έγκλημα συγκεντρώνει τεράστια ποσά στα οποία πρέπει να προσδώσει νομιμοφανή χαρακτήρα. Τέτοια κεφάλαια συγκεντρώνονται από δραστηριότητες όπως είναι το εμπόριο ναρκωτικών, το λαθρεμπόριο όπλων και πυρομαχικών, οικονομικά εγκλήματα και γενικότερα από όλες τις δραστηριότητες του υποκόσμου .

Το ακριβές μέγεθος των χρημάτων που ξεπλένονται παραμένει άγνωστο. Όλα όμως τα στοιχεία δείχνουν ότι τα ποσά που νομιμοποιούνται κάθε χρόνο με άπειρους συνδυασμούς και μεθόδους είναι τεράστια και εμφανίζουν σταθερά αυξητικό ρυθμό. Εκτιμάται ότι το βρώμικο χρήμα που προέρχεται από τις παράνομες δραστηριότητες του οργανωμένου εγκλήματος κυμαίνεται κάπου στο ιλιγγιώδες ποσό μεταξύ 500 δισεκατομμυρίων και ενός τρισεκατομμυρίου δολάρια, το μεγαλύτερο μέρος των οποίων έχει άμεση ή έμμεση σχέση με το εμπόριο ναρκωτικών.

6.2.4. Διευκολύνσεις που παρέχει η σημερινή οικονομική πραγματικότητα στο ξέπλυμα βρώμικου χρήματος

Η ισχύουσα οικονομική πραγματικότητα καθιστά το ξέπλυμα των εγκληματικών προσόδων του οργανωμένου εγκλήματος εύκολη υπόθεση. Η παγκοσμιότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος, η φιλελευθεροποίηση των κανόνων οργάνωσης, εποπτείας και λειτουργίας του, η κατάργηση επίσης των περιορισμών στο κοινοτικό και διεθνές

εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών, οι ηλεκτρονικές μεταφορές κεφαλαίων, η πληθώρα των επενδυτικών και χρηματοπιστωτικών μέσων και δραστηριοτήτων, η κατάργηση των συναλλαγματικών ελέγχων και η ανάπτυξη των διασυνοριακών συναλλαγών, διευκολύνουν πάρα πολύ το οργανωμένο έγκλημα να προσδώσει την απαιτούμενη νομιμοφάνεια στα κεφάλαια που συγκεντρώνει.

6.2.5. Παράγοντες που καθιστούν μια χώρα ελκυστική για ξέπλυμα βρώμικου χρήματος

Οποιοδήποτε χρηματοπιστωτικό σύστημα, υποανάπτυκτο, αναπτυσσόμενο ή ανεπτυγμένο, σε ολόκληρο τον κόσμο, μπορεί σήμερα να αποτελέσει στόχο του οργανωμένου εγκλήματος. Το οργανωμένο έγκλημα διαθέτει τα μέσα για να διεισδύσει στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και να το μετατρέψει σε κέντρο ξεπλύματος βρώμικου χρήματος. Παρόλο που δεν υπάρχει ακριβές μέτρο για τη στάθμιση του βαθμού έκθεσης στον κίνδυνο αυτό της προσβολής του χρηματοπιστωτικού συστήματος, γίνεται δεκτό ότι τα χαρακτηριζόμενα ως εξωχώρια ή υπεράκτια κέντρα και φορολογικοί παράδεισοι είναι περισσότερο εκτεθειμένα σε τέτοιους κινδύνους.

Είναι επίσης αναντίρρητο, ότι εκεί όπου απουσιάζει νομοθεσία και πολιτική βούληση για τη λήψη μέτρων κατά του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος, παρέχονται πρόσθετες δυνατότητες και διευκολύνσεις, έστω και ακούσια, στις πολυεθνικές επιχειρήσεις των οργανωμένων δικτύων της παρανομίας που, όχι μόνο μπορούν να αναπτύξουν τις δραστηριότητές τους σε ολόκληρη την υφήλιο, αλλά μπορούν και να συνεργάζονται μεταξύ τους σε όλους τους τομείς των δραστηριοτήτων τους. Μάλιστα, η συνεργασία αυτή δεν αφορά μόνο την διάπραξη εγκλημάτων αλλά και την ενέργεια νόμιμων πράξεων όπως η διενέργεια επενδύσεων, η αγορά αγαθών, η απόκτηση επιχειρήσεων ή συμμετοχή σε επιχειρήσεις κ.λ.π..

Κύριο μέλημα των ξεπλυντών είναι να μην αφήσουν οποιοδήποτε «χάρτινο ίχνος» από τις συναλλαγές τους. Το ύψιστο αυτό πλεονέκτημα συγκεντρώνουν γενικά οι χώρες που δεν έχουν ποινικοποιήσει την αντικοινωνική πρακτική του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος. Οι βασικότεροι λόγοι που καθιστούν ορισμένες χώρες ιδιαίτερα ελκυστικές για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή διευκολύνουν σημαντικά την πολύπλοκη διαδικασία του ξεπλύματος είναι:

- ο Χώρες που έχουν απόλυτο ή πολύ αυστηρό τραπεζικό απόρρητο, το οποίο δεν αίρεται ούτε και για την ανίχνευση και τον κολασμό εγκλημάτων σε βαθμό κακουργήματος.

- ο Τραπεζικά συστήματα όπου δεν υπάρχει η υποχρέωση για την παροχή και εξακρίβωση των στοιχείων ταυτότητας των συναλλασσόμενων ή των συμβαλλόμενων με τα πιστωτικά ιδρύματα και τους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, ή εκεί όπου γίνεται εκτεταμένη χρήση κωδικών ή ανώνυμων λογαριασμών, ή αναγνωρίζεται και ενθαρρύνεται η χρήση λογαριασμών μέσω τρίτων προσώπων που ενεργούν κατ' εντολή των πραγματικών δικαιούχων, ή τα συστήματα που δεν απαιτούν την αποκάλυψη των πραγματικών δικαιούχων των λογαριασμών.
- ο Εκεί όπου δεν υπάρχουν καθόλου ή υπάρχουν πολύ χαλαροί έλεγχοι στο ξένο συνάλλαγμα, χωρίς αυτό να αποκλείει την εκμετάλλευση των ευκαιριών που παρέχονται συχνά για ξέπλυμα σε χώρες με αυστηρούς συναλλαγματικούς ελέγχους.
- ο Χώρες με εταιρική νομοθεσία που είναι πολύ προσιτή και απλή στη σύσταση εταιριών, ιδιαίτερα εκεί όπου επιτρέπεται οι εταίροι ή μέτοχοι να κατέχουν ανωνύμως μερίδια ή μετοχές ή να κατέχουν την κυριότητα των μετοχών μέσω πληρεξουσίων τους και εντολοδόχων.
- ο Χρηματοπιστωτικά συστήματα όπου γίνεται εκτεταμένη χρήση χρηματοπιστωτικών μέσων στον κομιστή.
- ο Χώρες στις οποίες δεν υπάρχουν έλεγχοι κατά την εισαγωγή και εξαγωγή μετρητών με οποιονδήποτε τρόπο και από οποιοδήποτε πρόσωπο έξω από το τραπεζικό σύστημα.
- ο Χώρες που δεν έχουν ποινικοποιήσει την πρακτική του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος.
- ο Χρηματοπιστωτικά συστήματα που χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη και λειτουργία πολλών εξωτραπεζικών επιχειρήσεων που δεν υπάγονται σε νομοθετικό έλεγχο και εποπτεία, ιδιαίτερα σε χώρες όπου ανθεί η παραοικονομία, το παραεμπόριο, η τοκογλυφία και οι παρατράπεζες.
- ο Εκεί όπου δεν ισχύει η υποχρέωση για την καταγραφή και αρχειοθέτηση των μεγάλου ύψους συναλλαγών σε μετρητά.
- ο Εκεί όπου δεν επιβάλλεται η υποχρέωση για την αναφορά των ύποπτων συναλλαγών σε κεντρικό φορέα ή σε εισαγγελική αρχή.

- ο Νομικά συστήματα που δεν προβλέπουν τη δυνατότητα κατάσχεσης και δήμευσης των ύποπτων περιουσιακών στοιχείων.
- ο Εκεί όπου οι κανόνες εποπτείας και ελέγχου των φορέων του χρηματοπιστωτικού συστήματος είναι πολύ αδύναμοι, ελλιπείς και ιδιαίτερα όταν οι νομισματικές και εποπτικές αρχές αδιαφορούν ή δεν έχουν το κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό.
- ο Όταν οι διωκτικές αρχές, δηλαδή η αστυνομικές υπηρεσίες για τη δίωξη ναρκωτικών και του οικονομικού εγκλήματος, οι αρμόδιες τελωνιακές και λιμενικές αρχές δεν έχουν κατάλληλο και επαρκές προσωπικό, ή δεν έχουν στη διάθεσή τους τον κατάλληλο εξοπλισμό για την επιτέλεση της αποστολής τους.
- ο Χώρες που έχουν αναπτύξει εξωχώρια ή υπεράκτια τραπεζικά συστήματα, ιδίως εκεί όπου είναι εύκολη, ανέξοδη και διακρατική η δημιουργία υπεράκτιων επιχειρήσεων παντός είδους και όπου το άνοιγμα λογαριασμών είναι πολύ απλή υπόθεση.
- ο Χώρες με ζώνες ελεύθερου εμπορίου, όπου δεν υπάρχει σχεδόν κανένας έλεγχος και καμία εποπτεία από το κράτος.
- ο Νομοθεσίες που ενθαρρύνουν την πρόσβαση στα διεθνή κέντρα εμπορίας χρυσού της Νέας Υόρκης, της Ζυρίχης, της Πόλης, του Ντουπάϊ και της Βομβάης.
- ο Χρηματοπιστωτικά κέντρα που εμφανίζουν εξαιρετικά μεγάλη δραστηριότητα των ξένων τραπεζών, εκεί όπου έχουν εγκατασταθεί πολλά υποκαταστήματα ή θυγατρικές ξένων τραπεζών ή παρατηρείται μεγάλη ανάπτυξη των εργασιών μέσω ηλεκτρονικών μεταφορών κεφαλαίων.
- ο Κράτη με αναποτελεσματική δημόσια διοίκηση, ή με ασυνήθιστη προσφυγή σε μέσα πολιτικής διαφθοράς και ή εκεί όπου η επιχειρηματική και χρηματοπιστωτική κοινότητα ακολουθεί μεθόδους αχαλίνωτης δράσης και αθέμιτου ανταγωνισμού.
- ο Χρηματοπιστωτικά συστήματα με ασυνήθιστα μεγάλο όγκο διατραπεζικών μεταφορών χαρτονομισμάτων και χρηματοπιστωτικών μέσων πληρωμής.
- ο Χώρες όπου το δολάριο των Η.Π.Α. ή το γερμανικό μάρκο, αλλά και άλλα σκληρά νομίσματα γίνονται άμεσα αποδεκτά, ιδιαίτερα εκεί

- ο όπου οι τράπεζες και οι λοιποί χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί μπορούν να ανοίγουν λογαριασμούς καταθέσεων σε δολάρια και άλλα σκληρά νομίσματα⁷.

6.2.6. Ο σκοπός της ποινικοποίησης του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος

Η ποινικοποίηση της αντικοινωνικής πρακτικής του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος που προέρχεται από εγκληματικές δραστηριότητες καθίσταται επιτακτική, για δύο πολύ σημαντικούς λόγους.

Πρώτα από όλα με την ποινικοποίηση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος αποστερείται το ισχυρότερο υλικό κίνητρο προς χάρη του οποίου το οργανωμένο έγκλημα υφίσταται και δραστηριοποιείται. Με την καταπολέμηση του ξεπλύματος βάλλεται έμμεσα το οργανωμένο έγκλημα, το οποίο αν αφεθεί ασύδοτο μπορεί να απειλήσει ανεπανόρθωτα το οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό υπόβαθρο μιας χώρας.

Έπειτα, η ποινικοποίηση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος διαφυλάσσει την ηθική ακεραιότητα, το κύρος και την αξιοπιστία του τραπεζικού και ευρύτερου χρηματοπιστωτικού συστήματος⁸.

6.3. Συμπέρασμα

Το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος ενθαρρύνει την ανάπτυξη του οργανωμένου εγκλήματος, το οποίο αν αφεθεί ελεύθερο και ασύδοτο μπορεί να οδηγήσει σε υπονόμευση της έννομης τάξης, των ηθικών αξιών ακόμα και των κοινωνικο-πολιτικο-οικονομικών θεμελίων μιας χώρας. Η λήψη και η συνειδητή εφαρμογή μέτρων κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες συνιστά πολύ σημαντικό παράγοντα για τη θεμελίωση και τη διασφάλιση της ομαλής λειτουργίας του κράτους. Βραχυχρόνια ενδέχεται να φαίνεται ότι μια τέτοια προσπάθεια είναι εξαιρετικά αβέβαιη, αναποτελεσματική και δαπανηρή. Πρέπει όμως να συνειδητοποιηθεί ότι το κόστος του κοινωνικού συνόλου θα είναι ασύγκριτα μεγαλύτερο αν δεν ληφθούν μέτρα κατά της νομιμοποίησης κεφαλαίων που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες. Πράγματι, η χώρα που δέχεται κεφάλαια τέτοιας προέλευσης, θα υποστεί, αργά ή γρήγορα, το μεγάλο κόστος και τις ακριβές συνέπειες της απερισκεψίας της. Οι συνέπειες θα είναι οδυνηρές: διαφθορά, άλωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος, διείσδυση του οργανωμένου εγκλήματος στην οικονομική ζωή και υπονόμευση της κοινωνίας και των πολιτικών

θεσμών της. Παραδείγματα τέτοιων περιπτώσεων υπάρχουν πολλά, τόσο από την παλαιότερη όσο και από τη σύγχρονη ιστορία⁹.

Για τον λόγο αυτό κρίνεται απαραίτητο η λήψη των κατάλληλων μέτρων για τον περιορισμό της έκτασης και των αρνητικών συνεπειών αυτού του φαινομένου. Επειδή μάλιστα το ζήτημα έχει λάβει παγκόσμιες διαστάσεις, η προσπάθεια αντιμετώπισης του φαινομένου θα έχει περισσότερες πιθανότητες επιτυχίας, αν καταφύγουν τα κράτη σε διεθνή συνεργασία για το σκοπό αυτό. Ήδη οι προσπάθειες που έχουν γίνει προς αυτή την κατεύθυνση είναι ενθαρρυντικές. Απαιτείται όμως, συνεχής επαγρύπνηση και θωράκιση της κοινωνίας, καθότι το οργανωμένο έγκλημα εξελίσσεται και εφευρίσκει συνεχώς νέους τρόπους διείσδυσης στους κόλπους της.

Κεφάλαιο 7

Μέθοδοι ξεπλύματος βρώμικου χρήματος

7.1. Η Ανάγκη χρησιμοποίησης μοντέλων

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω τα ποσά που συγκεντρώνει το οργανωμένο έγκλημα από τις παράνομες δραστηριότητές του είναι εξαιρετικά μεγάλα. Αντιστοίχως μεγάλη είναι και η ανάγκη που δημιουργείται για τη νομιμοποίηση αυτών των κεφαλαίων έτσι ώστε να αποκτήσουν την απαιτούμενη νομιμοφάνεια και να χρησιμοποιηθούν από το οργανωμένο έγκλημα χωρίς κανέναν κίνδυνο. Οι μέθοδοι που έχει αναπτύξει το οργανωμένο έγκλημα για το σκοπό της νομιμοποίησης, είναι πολλές και ποικίλες.

Για την μεγαλύτερη κατανόηση των μεθόδων νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες κρίνεται χρήσιμο η ανάπτυξη μοντέλων στα οποία θα εντάσσονται οι μέθοδοι που παρουσιάζουν παρόμοια χαρακτηριστικά. Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται, πρώτα από όλα, η ταυτόχρονη επεξεργασία πολλών παρεμφερών υποθέσεων και έπειτα, η βαθύτερη θεωρητική και συστηματική κατανόηση του φαινομένου. Τα μοντέλα που έχουν αναπτυχθεί κατά καιρούς είναι τα μοντέλα των κύκλων, το τελεολογικό μοντέλο, και τα μοντέλα των φάσεων.

7.1.1. Μοντέλα των κύκλων

Μια προσέγγιση μοντελοποίησης των μεθόδων νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες επιχειρεί να απεικονίσει και να αναλύσει την διαδικασία της νομιμοποίησης σαν ένα κυκλοφοριακό σύστημα. Σύμφωνα

με αυτό το μοντέλο τα έσοδα των εγκληματικών πράξεων εισέρχονται στη νόμιμη αγορά όπου τοποθετούνται και διαστρωμάτνονται (συσσωρεύονται) και στη συνέχεια επανατοποθετούνται είτε άμεσα σε νέες εγκληματικές δραστηριότητες, είτε έμμεσα μέσω νόμιμων επενδύσεων.

Παρόμοιο με το παραπάνω μοντέλο είναι το μοντέλο του Zünd, το οποίο παρομοιάζει το κυκλοφοριακό σύστημα της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες με αυτό ενός υδρολογικού συστήματος. Το μοντέλο αυτό εκλαμβάνει το φαινόμενο νομιμοποίησης ως μια κλειστή διαδικασία ανακύκλωσης και το οποίο απλοποιώντας το συνειδητά, αποδίδει σε ικανοποιητικό βαθμό τις δραστηριότητες νομιμοποίησης εσόδων, προεξοφλώντας όμως με τον τρόπο αυτό ότι τα περιουσιακά στοιχεία εγκληματικής προελεύσεως επενδύονται αποκλειστικά και εκ νέου σε αξιόποινες πράξεις¹.

7.1.2. Το τελεολογικό μοντέλο

Το τελεολογικό μοντέλο² εστιάζεται στους σκοπούς της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Το μοντέλο αποδέχεται ότι για την πραγμάτωση των παραπάνω σκοπών είναι διαθέσιμοι μόνο ορισμένοι τρόποι δράσης. Εφόσον λοιπόν έχουν ορισθεί οι τρόποι δράσης, ο δράστης χρησιμοποιεί υφιστάμενους νομικούς και πραγματικούς ενισχυτικούς παράγοντες, οι οποίοι εξυπηρετούν το “καμουφλάρισμα” περιουσιακών στοιχείων.

Το μοντέλο περιλαμβάνει τρία επίπεδα:

- 1) Σκοποί της νομιμοποίησης των εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες:
 - ο Μετατροπή, απόκρυψη.
 - ο Επένδυση.
 - ο Φοροδιαφυγή, υπεξαίρεση φόρων, φορολογικές απάτες.
 - ο Χρηματοδότηση εγκληματικών πράξεων.

- 2) Δυνατότητες δράσης
 - ο Εσωτερικό, εξωτερικό, υπεράκτια κέντρα.
 - ο Εταιρίες βιτρίνα, μεγάλες εταιρίες.
 - ο Αξιόγραφα, αποταμιευτικοί λογαριασμοί, εμπράγματα αξίες.
 - ο Μη υποβολή δηλώσεων-εγγράφων, νόθευση εγγράφων.
 - ο Χρηματοδότηση εγκληματικών ενεργειών, διαφθορά.

3) Ενισχυτικοί παράγοντες

- ο Διεθνής χαρακτήρας των δραστηριοτήτων, πλημμελής άσκηση οικονομικής εποπτείας και ανυπαρξία συντονισμού των αρμόδιων αρχών.
- ο Προστασία του απορρήτου, ο παράγοντας των υπεράκτιων οικονομικών κέντρων.
- ο Η απόκρυψη μέσω νομικών προσώπων³ .

7.1.3. Μοντέλα των φάσεων

Βασικός σκοπός της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες είναι η απόκρυψη της εγκληματικής προέλευσης των εσόδων. Η απλή απόκρυψή τους όμως, δεν προσφέρει τίποτε στον δράστη αφού δεν μπορεί να τα χρησιμοποιήσει ή να τα επενδύσει κατά βούληση. Επιδιώκεται επομένως, τόσο η εξασφάλιση όσο και η διατήρηση της διαθεσιμότητας των περιουσιακών στοιχείων καθώς και η παραπλάνηση των διωκτικών αρχών. Το παραπάνω μοντέλο διακρίνει δύο φάσεις με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε μιας:

1^η Φάση

- ο Νομιμοποίηση εσόδων που προέρχονται άμεσα από παράνομες δραστηριότητες.
- ο Κατά κανόνα πρόκειται για ρευστό χρήμα.
- ο Οι πράξεις αφορούν κυρίως βραχυπρόθεσμες συναλλαγές.
- ο Επιδιώκεται η απόκρυψη της προέλευσης των περιουσιακών στοιχείων.

2^η Φάση

- ο Νομιμοποίηση εσόδων που προέρχονται αποκλειστικά από παράνομες δραστηριότητες.
- ο Οι πράξεις αφορούν μέσο-μακροπρόθεσμες επιχειρήσεις.
- ο Ο επιδιωκόμενος στόχος είναι η απάλειψη του στίγματος της παρανομίας από τα περιουσιακά στοιχεία και η δημιουργία μιας νομιμοφανούς εικόνας οικονομικής δραστηριότητας .

7.1.4. Το αμερικάνικο μοντέλο των τριών φάσεων

Το αμερικάνικο μοντέλο των τριών φάσεων διακρίνει τρεις φάσεις στη διαδικασία νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες.

7.1.4.1. Η φάση της τοποθέτησης

Στην φάση της τοποθέτησης το ρευστό χρήμα διοχετεύεται και αναμειγνύεται με νόμιμα κεφάλαια ή κατατίθεται σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα χωρίς ιδιαίτερες κινήσεις παραπλάνησης ή οικονομικοτεχνικούς ελιγμούς. Στο στάδιο αυτό επίσης, συμπεριλαμβάνεται και η φυσική διασυννοριακή μεταφορά χρημάτων.

Ειδικότερα, το μεγαλύτερο μέρος των εσόδων από παράνομες δραστηριότητες διοχετεύεται με τη μορφή ρευστού χρήματος σε τραπεζικούς λογαριασμούς ή σε άλλους χρηματοοικονομικούς κλάδους επιδιώκοντας την μετατροπή του σε νόμιμες αξίες και την ενσωμάτωσή του στο νόμιμο οικονομικό σύστημα. Το λογιστικό πρόβλημα που αντιμετωπίζει το οργανωμένο εμπόριο ναρκωτικών είναι η τεράστια ποσότητα ρευστού χρήματος, που καθιστά την μεταφορά του δύσκολη, και την έκθεσή του σε κινδύνους κλοπής και αποκάλυψης εντονότερη. Αποτελεί κατά συνέπεια άμεση προτεραιότητα η διοχέτευσή του στο νόμιμο χρηματοπιστωτικό σύστημα, εσωτερικού ή εξωτερικού, μέσω μετατροπής του σε κοινές μορφές χρηματοοικονομικών αξιών. Χαρακτηριστικά παραδείγματα τοποθέτησης αποτελούν οι καταθέσεις μετρητών σε πιστωτικά ιδρύματα, η (φυσική) εξαγωγή μετρητών καθώς και η αγορά αγαθών μεγάλης αξίας λ.χ. ακίνητα, αντικείμενα τέχνης. Το στάδιο της τοποθέτησης θεωρείται ιδιαίτερα κρίσιμο στην προσπάθεια νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες γιατί καθίσταται ευκολότερος ο εντοπισμός του. Για το λόγο αυτό χαρακτηρίζεται και ως "φάση υψηλής επικινδυνότητας". Με την ολοκλήρωση όμως της φάσης της τοποθέτησης τα έσοδα από τις παράνομες δραστηριότητες χάνουν την μορφή τους ως ρευστό χρήμα και το "ταξίδι" της μεταμόρφωσής τους έχει ξεκινήσει.

7.1.4.2. Η φάση της διαστρωμάτωσης - συσσώρευσης

Στην φάση της διαστρωμάτωσης-συσσώρευσης δημιουργείται ένα σύνθετο πλέγμα παραπλανητικών μεταφορών και πολύπλοκων συναλλαγών με σκοπό την απόκρυψη της εγκληματικής προέλευσης των κεφαλαίων. Με τον όρο διαστρωμάτωση εννοείται ο διαχωρισμός των παράνομων εσόδων από την πηγή τους δημιουργώντας ένα πλέγμα οικονομικών συναλλαγών που καλύπτει τα ίχνη και εξασφαλίζει ανωνυμία. Σε αυτήν την φάση τα είδη τοποθετημένα χρήματα μεταφέρονται με τη μορφή λογιστικού χρήματος ή με τη μορφή πολύτιμων μετάλλων σε διεθνή οικονομικά κέντρα που εγγυώνται κινητικότητα και διακριτικότητα. Πρόκειται για ένα πολύπλοκο πλέγμα διαστρωματώσεων και (ηλεκτρονικών) μεταφορών χρήματος μεταξύ τραπεζικών λογαριασμών, εταιριών-βιτρίνας και επενδύσεων που απόσκοπούν στην απόκρυψη της πραγματικής

προέλευσης των κεφαλαίων. Ως αφετηρία χρησιμοποιούνται μικρά υπεράκτια χρηματοοικονομικά κέντρα από τα οποία μεταφέρονται τα κεφάλαια με διάφορους τρόπους συναλλαγών στα παγκόσμια χρηματοπιστωτικά κέντρα και από εκεί μέσω αλληπάλληλης μετακίνησής τους σε περίπλοκα δίκτυα τραπεζικών λογαριασμών. Ως κάλυμμα των δραστηριοτήτων χρησιμοποιούνται νομοθετικά ή εθιμικά επαγγελματικά απόρρητα σε συνδυασμό με την τοποθέτηση υπεράκτιων εταιριών-σφραγίδας ως δικαιούχων των τραπεζικών λογαριασμών.

7.1.4.3. Η φάση της ολοκλήρωσης

Εφόσον η διαδικασία τοποθέτησης έχει πετύχει, τα νομιμοποιούμενα έσοδα επανατοποθετούνται στην οικονομία με τέτοιο τρόπο ώστε να εμφανίζονται ως νόμιμα επιχειρηματικά κεφάλαια. Στην φάση της ολοκλήρωσης, ολοκληρώνεται η ενσωμάτωση των, νόμιμων πλέον, περιουσιακών στοιχείων στο οικονομικό σύστημα.

Παρακάτω παρατίθενται οι κυριότερες τεχνικές νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Αυτές διακρίνονται στις τεχνικές άμεσης διοχέτευσης, στις τεχνικές έμμεσης διοχέτευσης, στις τεχνικές των συναλλαγών μέσω διαδικτύου, στις τεχνικές μέσω του υπόλοιπου χρηματοπιστωτικού τομέα, στις τεχνικές που χρησιμοποιούν διάφορες επιχειρηματικές μονάδες και τέλος στις τεχνικές που κάνουν χρήση των ελεύθερων επαγγελματιών.

7.2. Τεχνικές άμεσης διοχέτευσης βρώμικου χρήματος

7.2.1. Λαθραία φυσική μεταφορά χρήματος

Η πιο πρωτόγονη μέθοδος φυσικής μεταφοράς του χρήματος στον προορισμό του αποτελεί η αποστολή μέσω ταχυδρομείου, μέσω βαλίτσας ή κρυμμένο σε φορτία. Ως προορισμός του μαύρου χρήματος επιλέγεται κάποιος φορολογικός παράδεισος ή κάποιο υπεράκτιο χρηματοπιστωτικό κέντρο σε χώρα όπου απουσιάζουν οι συναλλαγματικοί περιορισμοί και διαθέτει αυστηρή νομοθεσία αναφορικά με το τραπεζικό απόρρητο. Στη συνέχεια θα κατατεθεί σε κάποιο χρηματοπιστωτικό ίδρυμα ή οργανισμό από όπου θα επανεξαχθεί με ευκολία χωρίς να αφήσει ίχνη για τις εποπτικές και διωκτικές αρχές³.

7.2.2. Η μέθοδος του μυρμηγκιού

Η “μέθοδος του μυρμηγκιού” (διεθνώς γνωστή ως smurfing ή structuring) αποτελεί μια ευρέως διαδεδομένη τεχνική κατά την οποία το “μαύρο χρήμα” διοχετεύεται στο χρηματοπιστωτικό σύστημα κατακερματιζόμενο σε πολλές συναλλαγές κάτω από το όριο αναφοράς ή αναγνώρισης. Τα άτομα που επιλέγονται και τα οποία διαφεύγουν κάθε υποψίας, καταφεύγουν σε απευθείας καταθέσεις σε τραπεζικούς λογαριασμούς. Άλλοτε πάλι, μετατρέπουν τα χρήματα σε ταχυδρομικές ή τραπεζικές επιταγές τις οποίες προωθούν σε μεσάζοντες οι οποίοι με τη σειρά τους τις επαναπροωθούν σε άλλες τράπεζες εσωτερικού ή εξωτερικού⁴.

7.2.3. Η συστηματική μέθοδος συναλλαγών

Κατά την συστηματική μέθοδος συναλλαγών κατατίθενται επαναλαμβανόμενα σε τραπεζικό λογαριασμό ποσά που βρίσκονται κάτω από το όριο αναφοράς ή αναγνώρισης. Η ειδοποιός διαφορά από την “μέθοδο του μυρμηγκιού” είναι ότι απαιτείται η οποιαδήποτε μορφή ενεργητικής ή και παθητικής συνεργασίας από την πλευρά του τραπεζικού ιδρύματος.

7.2.4. Ο έλεγχος χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων από παράνομα συμφέροντα και η διαφθορά των τραπεζικών υπαλλήλων

Η πιο αποτελεσματική μέθοδος για την νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες είναι η απόκτηση του ελέγχου ενός χρηματοπιστωτικού ιδρύματος. Η πιο γνωστή περίπτωση ελέγχου χρηματοπιστωτικού ιδρύματος από το οργανωμένο έγκλημα είναι η υπόθεση της τράπεζας B.C.C.I (Bank of Credit and Commerce International).

Από την άλλη πλευρά, ο πιο γνωστός και συνήθης τρόπος εξασφάλισης της συμμετοχής των τραπεζικών υπαλλήλων στην αποφυγή δήλωσης και αναγνώρισης του πραγματικού δικαιούχου είναι μέσω δωροδοκίας, εκβιασμό καθώς και η εκμετάλλευση της δύσκολης οικονομικής κατάστασης του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος⁵.

7.3. Έμμεση διοχέτευση των εσόδων

7.3.1. Το παράνομο χρηματοπιστωτικό σύστημα

Τα παράνομα χρηματοπιστωτικά συστήματα που χρησιμοποιούνται για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες παρουσιάζουν πολλές δυσκολίες στην έρευνά τους.

Οι ξεπλυντές βρώμικου χρήματος καταφεύγουν στα παρατραπεζικά δίκτυα για να αποφύγουν τη συναλλακτική επαφή με τα νόμιμα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και τους κινδύνους που μπορούν να προκύψουν από αυτή. Τέτοια παρατραπεζικά δίκτυα λειτουργούν ανεπίσημα σε πολλές χώρες με γνωστότερα τα Chip Shop και Hawalla στην Άπω Ανατολή, Chiti στην Ασία, Hundi στη Μέση Ανατολή και Stash House στην Αμερική. Ο τρόπος λειτουργίας τους είναι παρόμοιος και βασίζεται στους οικογενειακούς δεσμούς και την αμοιβαία εμπιστοσύνη. Εγγυώνται ανωνυμία και τη δυνατότητα ασφαλούς ανάληψης από οποιοδήποτε χώρα του εξωτερικού. Στην ουσία ο «τραπεζίτης» του παρατραπεζικού ιδρύματος που δέχεται την κατάθεση ειδοποιεί τον «τραπεζίτη» της χώρας πληρωμής του εμβάσματος για την υποχρέωση καταβολής όπως έχει συμφωνηθεί. Πολλές φορές δεν δίνεται καν απόδειξη στον καταθέτη. Άλλες φορές δίνεται ένα είδος απόδειξης π.χ. μάρκες ή chips. Με αυτές μπορεί ο πελάτης να απαιτήσει το ποσό που του αντιστοιχεί μείον τα έξοδα. Βασικό χαρακτηριστικό των παρατραπεζικών συστημάτων είναι η μακρόχρονη παρουσία τους, η εξασφάλιση ανωνυμίας στους πελάτες και η απουσία άμεσης μεταφοράς συναλλάγματος. Η εκκαθάριση ή συμψηφισμός των λογαριασμών είναι καθαρά «οικογενειακή» υπόθεση⁶.

7.3.2. Το νόμιμο χρηματοπιστωτικό σύστημα

Η έννομη τάξη των περισσότερων δυτικών χωρών απαγορεύει στα νόμιμα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα την αποδοχή καταθέσεων χρημάτων ή άλλων περιουσιακών στοιχείων, χωρίς την προηγούμενη αναγνώριση του πελάτη ή του δικαιούχου. Το γεγονός αυτό αποτελεί ανυπέρβλητο εμπόδιο για τους δράστες της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες οι οποίοι αναγκάζονται να καταφύγουν σε διάφορες μεθόδους προκειμένου να διατηρήσουν την ανωνυμία τους. Τέτοιες μέθοδοι είναι όπως αναφέρθηκαν παραπάνω ο έλεγχος των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, η δωροδοκία ή ο εκβιασμός των τραπεζικών υπαλλήλων, η εκμετάλλευση τυχόν κενών ή ατελειών της νομοθεσίας καθώς και η προσφυγή σε χώρες που δεν έχουν σχετικές υποχρεώσεις. Πρέπει να επισημανθεί ότι πολλές φορές τα κράτη όχι μόνο αποτρέπουν αλλά επιτρέπουν και σε πολλές

περιπτώσεις προσελκύουν ακόμα κεφάλαια εγκληματικής προέλευσης. Αυτό συμβαίνει κυρίως σε περιόδους μεγάλων δημοσίων ελλειμμάτων οπότε το κράτος χωρίς καμία ηθική αναστολή προσφέρει την δυνατότητα τοποθέτησης του "βρώμικου" χρήματος⁷.

7.3.3. Τα υπεράκτια χρηματοοικονομικά κέντρα

Είναι εξακριβωμένο ότι σε ορισμένα νησιά και κρατίδια διάσπαρτα σε ολόκληρο τον κόσμο, τα οποία παρέχουν απεριόριστα φορολογικά και άλλα κίνητρα και άπειρες άλλες τραπεζικές και επιχειρηματικές διευκολύνσεις, ευδοκίμει, υποβοηθείται και λαμβάνει χώρα σε ευρύτατη έκταση ξέπλυμα βρώμικου χρήματος.

Στη σχετική βιβλιογραφία, αρθρογραφία και ειδησεογραφία επικρατεί σύγχυση εννοιών για τους όρους «φορολογικός παράδεισος», «εξωχώρια ή υπεράκτια χρηματοοικονομικά κέντρα». Για τους «φορολογικούς παραδείσους» δεν υπάρχει ενιαίος και πλήρης ορισμός. Σύμφωνα με τη σχετική εγκυκλοπαίδεια «φορολογικοί παράδεισοι» είναι εκείνοι οι τόποι όπου απουσιάζει η φορολογική επιβάρυνση τόσο για τους ημεδαπούς όσο και για τους αλλοδαπούς ή τα αλλοδαπά μόνο φυσικά και νομικά πρόσωπα απολαμβάνουν πλήρη φορολογική απαλλαγή, ή έχουν πολύ μικρή φορολογική επιβάρυνση για τα κέρδη που πραγματοποιούνται στο εξωτερικό, ή ισχύουν ειδικά φορολογικά προνόμια για ορισμένους επιχειρηματίες και συγκεκριμένες συναλλαγές⁸.

Ο όρος «εξωχώριος» ή «υπεράκτιος» ετυμολογικά σημαίνει αυτός που βρίσκεται «έξω από τη χώρα» ή «πέρα από την ακτή» των κρατών που βρίσκεται η έδρα⁹. Τα υπεράκτια χρηματοοικονομικά κέντρα αποτελούν σημαντικούς κόμβους στην γεωγραφία των παγκόσμιων ροών κεφαλαίων. Ο αμείλικτος αγώνας συγκέντρωσης κεφαλαίων έχει αυξήσει κατά πολύ τον αριθμό των κέντρων αυτών. Τέτοια κέντρα υπάρχουν στην Ευρώπη, την Καραϊβική και τη Νοτιοανατολική Ασία¹⁰. Τα βασικά πλεονεκτήματα που προσφέρουν τα υπεράκτια κέντρα είναι η εγγυημένη ανωνυμία-απόρρητο (αριθμητικοί λογαριασμοί κ.λ.π.) η δυνατότητα ίδρυσης εταιριών-σφραγίδα και τραπεζών με ελάχιστες διατυπώσεις και μικρό κεφάλαιο, η λειτουργία ασφαλιστικών, στεγαστικών ταμειυτηρίων και επενδυτικών εταιριών, η έντονη παρουσία ελεύθερων επαγγελματιών (δικηγόρων, λογιστών, συμβούλων επιχειρήσεων), η υψηλή απόδοση των κεφαλαίων λόγω της μικρής φορολογικής επιβάρυνσης, η έλλειψη διακρατικών συμβάσεων περί δικαστικής συνδρομής (έκδοση προσώπων και φορολογικών ελέγχων), η καλλιέργεια θετικού επενδυτικού κλίματος και η εξασφάλιση υψηλής

ποιότητας συγκοινωνιακής και τηλεπικοινωνιακής υποδομής. Οι παραπάνω παροχές καθιστούν τα υπεράκτια κέντρα ελκυστικότερα τόσο για τις νόμιμες επιχειρήσεις όσο και για τις επιχειρήσεις του οργανωμένου οικονομικού εγκλήματος. Είναι διαπιστωμένο ότι τα δίκτυα της παρανομίας χρησιμοποιούν τα υπεράκτια κέντρα και τους φορολογικούς παράδεισους για την διάπραξη εγκλημάτων πάσης φύσεως και κατηγορίας και την απόκρυψη των προϊόντων τέτοιων εγκλημάτων. Οι χώρες που εφαρμόζουν την αρχή του απόλυτου τραπεζικού και φορολογικού απορρήτου, το οποίο δεν αίρεται ούτε για το συμφέρον της κοινωνίας και της ποινικής δικαιοσύνης, μετατρέπονται αναπόφευκτα σε άσυλα όχι μόνο φοροφυγάδων, αλλά και ανθρώπων που διαπράττουν κατ' επάγγελμα σοβαρότατα αδικήματα (διακίνηση ναρκωτικών, πορνεία, λαθρεμπόριο παντός είδους, απάτες, υπεξαιρέσεις, διάφορα οικονομικά εγκλήματα, απαγωγές, εκβιάσεις, διαφθορά κ.ά.). Έτσι, παραμένουν ατιμώρητοι οι υπηρετούντες το οργανωμένο έγκλημα, το οποίο αποκτά μεγαλύτερη ισχύ και οικονομική δύναμη από τα νομιμοποιούμενα κεφάλαια που επενδύονται και ανακυκλώνονται.

Αντιλαμβανόμενο την σημασία των υπεράκτιων οικονομικών κέντρων στην διαδικασία νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες το F.A.T.F (Financial Action task Force) αποφάσισε να εντατικοποιήσει τη συνεργασία του με το O.G.P.S (Offshore Group of Banking Supervisors) με σκοπό την προώθηση της εφαρμογής των διεθνών προτύπων από τα μέλη του.

7.3.4. Συστήματα πληρωμών

7.3.4.1. Ηλεκτρονικό σύστημα διατραπεζικών συναλλαγών

Η παρακολούθηση των τραπεζικών συναλλαγών καθίσταται όλο και πιο δύσκολη. Αυτό οφείλεται κυρίως στην χρησιμοποίηση συστημάτων πληρωμών, στην επέκταση των ηλεκτρονικών τραπεζικών συναλλαγών και ιδιαίτερα στην διεκπεραίωση των συναλλαγών μέσω δικτύων ή ακόμα και τηλεφώνου. Σήμερα πια, η τεχνολογική πρόοδος επιτρέπει σε οποιονδήποτε πελάτη μέσω του προσωπικού του υπολογιστεί να δώσει εντολή μεταφοράς χρημάτων από τον λογαριασμό του σε άλλον λογαριασμό εσωτερικού ή εξωτερικού και η εντολή του να εκτελεστεί κατά γράμμα.

Έχουν παρατηρηθεί περιπτώσεις όπου κεφάλαια μεταφέρονταν από τράπεζες φορολογικών παραδείσων σε ευρωπαϊκά πιστωτικά ιδρύματα στα

οποία οι αποστολείς δεν διατηρούσαν λογαριασμό. Τα κεφάλαια αυτά κρατούνταν κατά συνέπεια για σύντομο χρονικό διάστημα σε ειδικούς συμψηφιστικούς λογαριασμούς (clearing accounts) από τους οποίους, είτε γινόταν ανάληψη των κεφαλαίων είτε αποστέλλονταν κατόπιν εντολής σε άλλο πιστωτικό ίδρυμα κατά προτίμηση φορολογικού παραδείσου. Μετά από αλληπάλληλες χρεοπιστώσεις των συμψηφιστικών αυτών λογαριασμών καθίσταται αδύνατη η ιχνηλάτηση της πραγματικής προέλευσης και προορισμού των κεφαλαίων.

7.3.4.2. Πλαστικό χρήμα

Η χρησιμοποίηση πιστωτικών καρτών που έχουν εκδοθεί από υπεράκτιες τράπεζες για την πληρωμή των εξόδων και αγορών αποτελεί πολύ διαδεδομένη τεχνική. Παρά το γεγονός ότι είναι σχετικά εύκολη η ιχνηλάτηση του λογαριασμού μιας πιστωτικής κάρτας, εντούτοις η παραπάνω πρακτική χρησιμοποιείται ευρέως¹¹.

7.3.5. Ενδιάμεσοι λογαριασμοί πληρωμών

Οι ενδιάμεσοι λογαριασμοί πληρωμών¹² είναι μεγάλοι ανταποκριτικοί τραπεζικοί λογαριασμοί που ανοίγονται στις τράπεζες των Η.Π.Α. από αλλοδαπές τράπεζες. Έτσι, οι πελάτες της αλλοδαπής τράπεζας μπορούν να διεκπεραιώνουν τραπεζικές συναλλαγές, να εκδίδουν επιταγές, να προβαίνουν σε καταθέσεις, αναλήψεις και μεταφορές (ηλεκτρονικές) χρημάτων σαν να είναι οι ίδιοι άμεσοι πελάτες της αμερικανικής τράπεζας. Με τη μόνη διαφορά ότι οι αμερικάνικες τράπεζες αδυνατούν να πιστοποιήσουν οποιαδήποτε πληροφορία σχετικά με το πρόσωπο των τελικών πελατών ή την εφαρμογή της οδηγίας «γνώριζε τον πελάτη σου». Αρκετές φορές μάλιστα, αλλοδαπές τράπεζες άνοιγαν ενδιάμεσους λογαριασμούς για άλλες αλλοδαπές τράπεζες με αποτέλεσμα να αποκτούν δικαίωμα υπογραφής χιλιάδες άτομα και να καθίσταται, έτσι, αδύνατη η εφαρμογή κάθε ελεγκτικού και εποπτικού πλαισίου.

7.3.6. Η μέθοδος επαναδανεισμού

Άλλη μια διαδεδομένη μέθοδος νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες είναι η μέθοδος του επαναδανεισμού, τόσο μέσω πιστωτικών ιδρυμάτων όσο και μέσω επιχειρήσεων. Η μέθοδος αυτή χρησιμοποιείται κατά την επαναφορά των χρημάτων που μεταφέρθηκαν

στο εξωτερικό, στη χώρα προέλευσης, έτσι ώστε να καταστεί εφικτή η επένδυσή τους στο νόμιμο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Γενικά χρησιμοποιείται μια μεγάλη ποικιλία μορφών δανεισμού και σε αρκετές περιπτώσεις μεσολαβεί ένας μεγάλος αριθμός εταιριών.

Δεδομένου ότι η ίδρυση εταιριών-βιτρίνα δεν παρουσιάζει ιδιαίτερο πρόβλημα, οι δράστες χρησιμοποιούν τέτοιου είδους εταιρίες και διάφορα τραπεζικά ιδρύματα ώστε να πραγματοποιούν διαδοχικές δανειοδοτήσεις ή εκατέρωθεν δανειοδοτήσεις και να περιπλέκουν ακόμα περισσότερο τον ιστό της νομιμοποίησης μαύρου χρήματος.

Παρακάτω παρατίθενται δύο παραδείγματα αυτής της μεθόδου: Σε μια περίπτωση ο δράστης αφού έχει καταφέρει να καταθέσει το παράνομης προέλευσης κεφάλαιο σε λογαριασμό τράπεζας προβαίνει στη λήψη δανείου για την κάλυψη των υποχρεώσεων του από την τράπεζα που διατηρεί τον λογαριασμό του. Με την είσπραξη και εξόφληση του δανείου νομιμοποιείται το κεφάλαιο που διαθέτει πλέον ο δράστης.

Σε μια άλλη περίπτωση, ο δράστης έχει κατατεθειμένα παράνομα κεφάλαια σε αριθμημένο λογαριασμό υπεράκτιας τράπεζας στο όνομα μιας εταιρίας-βιτρίνα που ελέγχεται από τον ίδιο. Η εταιρία ζητά κάποιο δάνειο από τράπεζα του εξωτερικού π.χ. Ελβετία και προσκομίζει εγγυητική επιστολή από την υπεράκτια τράπεζα. Ο δράστης αφού εισπράξει το δάνειο προβαίνει σε εσκεμμένη παραβίαση των υποχρεώσεων του για εξόφληση του δανείου με αποτέλεσμα η τράπεζα να καταπέσει στην εγγυητική επιστολή και να εισπράξει τα οφειλόμενα από την υπεράκτια τράπεζα. Το δάνειο εξοφλείται και το κεφάλαιο που έχει ο δράστης εμφανίζεται πλέον ως προϊόν νόμιμου τραπεζικού δανείου.

7.4. Συναλλαγές μέσω διαδικτύου

7.4.1. Οι τράπεζες και οι τραπεζικές εργασίες στο διαδίκτυο

Οι τραπεζικές υπηρεσίες που προσφέρουν οι τράπεζες του Διαδικτύου αφορούν κυρίως πληρωμές για αγορές προϊόντων και υπηρεσιών που πωλούνται στο Διαδίκτυο. Ο ρόλος των τραπεζών του Διαδικτύου αφορά τον μεσολαβητή σε εμπορικές συναλλαγές. Πρόσφατα όμως, διεύρυναν τις υπηρεσίες τους και αποδέχονται καταθέσεις (deposit taking). Η εξέλιξη αυτή μπορεί να αποτελέσει την έναρξη μιας παγκόσμιας ανώνυμης ροής ρευστού χρήματος, η οποία θα επιτρέπει τη διασυνοριακή μεταφορά τεράστιων κεφαλαίων που ενδέχεται να κλονίσει τον τομέα των εθνικών

νομισματικών και συναλλαγματικών πολιτικών καθώς και τα εθνικά ισοζύγια λογαριασμών.

7.5. Ο υπόλοιπος χρηματοπιστωτικός τομέας

7.5.1. Ασφαλιστικές εργασίες

Οι σύγχρονες ασφαλιστικές εταιρίες δραστηριοποιούνται και σε νέους τομείς πέραν των παραδοσιακών ασφαλιστικών εργασιών. Τέτοιος τομέας είναι και ο χρηματοοικονομικός (λ.χ. αμοιβαία κεφάλαια). Πρόκειται για έναν τομέα που προσελκύει ιδιαίτερα τους δράστες νομιμοποίησης εσόδων.

Μια πρακτική που χρησιμοποιείται αρκετά είναι η σύναψη συμβολαίων ασφάλειας ζωής. Τα παράνομα κεφάλαια κατατίθενται σε υπεράκτιο λογαριασμό. Οι δράστες συνάπτουν προσωπικά ή μέσω πληρεξούσιου μεγάλο συμβόλαιο ασφάλειας ζωής και η πληρωμή των ασφαλίστρων γίνεται με τη μεταφορά χρημάτων από τον υπεράκτιο λογαριασμό.

Άλλη πρακτική είναι με ασφάλεια αστικής ευθύνης. Αλλοδαπός δράστης συνάπτει με τοπικό ασφαλιστή συμβόλαιο κάλυψης αστικής ευθύνης για προϊόν που πρωτοεισάγεται στην αγορά. Τα ασφαλίστρα κατατίθενται σε τραπεζικό λογαριασμό. Στη συνέχεια ο δράστης αναιρεί την απόφασή του για την εισαγωγή του προϊόντος λόγω άρνησης παραχώρησης άδειας από τις αρμόδιες αρχές, απαιτώντας την επιστροφή των ασφαλίστρων. Τα ασφαλίστρα επιστρέφονται σε λογαριασμό που υποδεικνύει ο δράστης. Τα κεφάλαια απέκτησαν νομιμοφάνεια χωρίς να κινήσουν υποψίες¹³.

7.6. Επιχειρηματικές μονάδες

7.6.1. Νόμιμες “εταιρίες-βιτρίνα”

Ως “εταιρίες-βιτρίνα” χαρακτηρίζονται οι νομικές οντότητες που είναι νόμιμα κατοχυρωμένες και συμμετέχουν ή τουλάχιστον προσποιούνται ότι συμμετέχουν στο νόμιμο εμπόριο¹³. Η χρήση των “εταιριών-βιτρίνα” αποσκοπεί στην απόκρυψη του παράνομου χρήματος. Ιδανικές μορφές τέτοιων επιχειρήσεων εμφανίζονται εκείνες που λόγω της φύσης του εμπορικού τους αντικειμένου και των επιχειρηματικών τους δραστηριοτήτων εμφανίζουν μεγάλο βαθμό ρευστότητας και σταθερά έξοδα.

Παραδείγματα τέτοιων εταιριών είναι τα εστιατόρια, τα κέντρα διασκέδασης, τα μεσιτικά γραφεία, τα κοσμηματοπωλεία, τα πρακτορεία ταξιδιών, οι επιχειρήσεις ηλεκτρονικών παιχνιδιών κ.ά.

7.6.2. Οι “εταιρίες-σφραγίδα”

Οι “εταιρίες-σφραγίδα” αποτελούνται συνήθως μόνο από τα χαρτιά σύστασης της εταιρίας και από έναν τοπικό σύνδεσμο, ως επί το πλείστον δικηγόρο, ο οποίος λειτουργεί ως καταπιστευματοδόχος (trustee) ή διαχειριστής της εταιρίας. Η εταιρία δεν υφίσταται σε κάποιο δημόσιο αρχείο καταχώρησης εταιριών ή και αν υπάρχει δεν καταχωρούνται στοιχεία σχετικά με τους εταίρους και τους πραγματικούς δικαιούχους. Τέτοιες μορφές νομικού προσώπου, εκμεταλλεύεται ευρύτατα το οργανωμένο έγκλημα για την νομιμοποίηση των παράνομων κεφαλαίων, δεδομένου ότι παρέχουν απόκρυψη στοιχείων και μυστικότητα στις συναλλαγές. Οι εταιρίες αυτές αποτελούν συχνά ολόκληρους ομίλους που σχεδόν ποτέ δεν προβαίνουν σε εμπορικές δραστηριότητες. Η “εταιρία-σφραγίδα” ως νομικό πρόσωπο αποκρύπτει παντελώς το φυσικό πρόσωπο που βρίσκεται οικονομικά πίσω από την εταιρία προσφέροντας έτσι στους δράστες απόλυτη κάλυψη. Πολλές φορές μάλιστα, επειδή δεν θεωρείται επιθυμητή η μακροχρόνια παραμονή και στασιμότητα των παράνομων κεφαλαίων στους φορολογικούς παράδεισους, μεταφέρονται λογιστικά μέσα από αλυσίδες τέτοιων εταιριών στο νόμιμο οικονομικό σύστημα, δυσχεραίνοντας αφάνταστα το έργο των εποπτικών και διωκτικών αρχών. Άλλοτε πάλι, παρεμβάλλεται και κάποιο πρόσωπο που περιβάλλεται νομικά από κατοχυρωμένο επαγγελματικό απόρρητο, περιπλέκοντας ακόμα περισσότερο την κατάσταση.

Οι “εταιρίες-σφραγίδα” επομένως, δεν ασκούν οποιαδήποτε συναλλαγή ή επιχειρηματική δραστηριότητα στην χώρα όπου διατηρούν την έδρα τους. Σκοπός τους είναι η κάλυψη της κίνησης των παράνομων κεφαλαίων μέσω του επιχειρηματικού απορρήτου και η απόκρυψη του πραγματικού δικαιούχου πίσω από τον μεσάζοντα¹⁵.

7.6.3. Εμπόριο και τιμολογιακά αδιαφανείς συναλλαγές

Οι γνωστότερες μέθοδοι νομιμοποίησης παράνομων κεφαλαίων μέσω του ευρύτερου εμπορίου και χρησιμοποιώντας τιμολογιακά αδιαφανείς συναλλαγές είναι:

7.6.3.1. Η μέθοδος της ανάστροφης αγοροπωλησίας ακινήτων

Ένα ακίνητο αγοράζεται επισήμως από τον δράστη σε τιμή μικρότερη της πραγματικής και συμφωνείται να εξοφληθεί το υπόλοιπο της αξίας του εξωλογιστικά. Το ακίνητο στη συνέχεια πωλείται σε άλλον, σε υψηλότερη τιμή και τα χρήματα αυτά είναι απολύτως νόμιμα.

7.6.3.2. Η μέθοδος εξαγοράς επιχειρήσεων

Οι δράστες εξαγοράζουν παντός είδους επιχειρήσεις (καταστήματα, τράπεζες, εργοστάσια, εστιατόρια) και ως νόμιμοι ιδιοκτήτες διαθέτουν ιδανικές προϋποθέσεις για τη νομιμοποίηση παράνομων εσόδων.

7.6.3.3. Η μέθοδος της υπερτιμολόγησης και υποτιμολόγησης

Ο δράστης ιδρύει ή αγοράζει μια εταιρία στη χώρα όπου παράγονται τα παράνομα κέρδη και μια άλλη στην χώρα τοποθέτησης. Στη συνέχεια παραγγέλλει αγαθά ή υπηρεσίες από την εταιρία της χώρας προορισμού των παράνομων κεφαλαίων. Η μέθοδος αυτή προσφέρει δύο επιλογές. Η μία είναι η υπερτιμολόγηση των προϊόντων ή υπηρεσιών οπότε νομιμοποιείται η διαφορά και η άλλη επιλογή είναι η έκδοση εικονικών τιμολογίων, οπότε νομιμοποιείται ολόκληρο το ποσό.

7.6.3.4. Εισαγωγές-εξαγωγές

Οι εμπορικές συναλλαγές αφορούν είδη μεγάλης αξίας και ευρείας κατανάλωσης.

7.6.3.5. Εταιρικά έξοδα και έξοδα παράστασης

Πρόκειται για μια μέθοδο όπου νομικά πρόσωπα καλούνται να πληρώσουν πάσης φύσεως έξοδα που είτε δεν έχουν πραγματοποιηθεί είτε έχουν υπερτιμολογηθεί όπως π.χ. πληρωμές μισθών σε ανύπαρκτους υπαλλήλους, πληρωμές προμηθειών σε ανύπαρκτους συνεργάτες ή υπαλλήλους του εξωτερικού ή κάθε άλλη δαπάνη που μπορεί να δικαιολογήσει έμβασμα εξωτερικού.

7.6.4. Επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών

7.6.4.1. Καζίνο

Τα καζίνο χρησιμοποιούνται ευρέως για τη νομιμοποίηση κεφαλαίων εγκληματικής προέλευσης. Η πρακτική που εφαρμόζεται είναι απλή και αποτελεσματική. Τα μετρητά ανταλλάσσονται με μάρκες στο ταμείο του καζίνο. Αφού περάσει ένα εύλογο χρονικό διάστημα οι μάρκες επιστρέφονται και ζητείται η έκδοση επιταγής στο όνομα του δικαιούχου ή τρίτου για λόγους ασφάλειας. Η επιταγή κατατίθεται στην συνέχεια σε τραπεζικό λογαριασμό. Στην περίπτωση που προκύψουν ερωτήματα σχετικά με την προέλευση των χρημάτων, δηλώνεται ότι είναι κέρδη από το καζίνο (χωρίς να αποκλείεται η συνεργασία των ιδιοκτητών ή του προσωπικού έναντι κάποιου ανταλλάγματος).

Η ελλιπής εποπτεία των καζίνο καθιστά ορατό τον κίνδυνο μετατροπής τους σε υποχείρια του οργανωμένου εγκλήματος αφού διευκολύνουν την διαδικασία νομιμοποίησης των παράνομων κεφαλαίων που αυτοί κατέχουν. Μέχρι τη δεκαετία του '90, η πλειονότητα των χωρών απέφευγαν την ανάμιξή τους με την αγορά των τυχερών παιχνιδιών αφήνοντας τον επιχειρηματικό αυτό τομέα σε μεμονωμένες πόλεις όπως το Las Vegas, Monte Carlo, θεωρώντας τις παρενέργειες της βιομηχανίας του τζόγου δυσβάσταχτες και ανεπιθύμητες (οργανωμένο έγκλημα, κοινωνικές επιπτώσεις). Σήμερα, δυστυχώς, οι κυβερνήσεις στην προσπάθειά τους να προσελκύσουν κεφάλαια και επενδύσεις επιτρέπουν την δημιουργία καζίνο. Η επιλογή όμως της οικονομίας καζίνο επιφέρει σύντομα ανεξέλεγκτες κοινωνικές και οικονομικές καταστάσεις.

7.6.4.2. Καζίνο και Διαδίκτυο

Το διαδίκτυο αποτελεί πρόσφορο έδαφος και για τα καζίνο με αποτέλεσμα τα διαδικτυακά καζίνο να αποτελούν πραγματικότητα από τον Αύγουστο 1995. Ο τρόπος λειτουργίας τους δε διαφέρει από τον φυσικό. Οι παίκτες ανοίγουν έναν λογαριασμό στο ψηφιακό καζίνο και κάθε φορά που παίζουν ένα από τα πολλά τυχερά παιχνίδια προσθέτονται ή αφαιρούνται χρήματα στο λογαριασμό ανάλογα με το αποτέλεσμα. Σε περίπτωση που επιθυμούν να αποσυρθούν, κλείνουν το λογαριασμό τους, και το υπόλοιπο εμβάζεται ηλεκτρονικά σε λογαριασμό της επιλογής τους, ή αποστέλλεται με επιταγή στη διεύθυνσή τους.

Όπως γίνεται αντιληπτό ο αναπτυσσόμενος αυτός τομέας καθίσταται ιδανικός για απάτες και νομιμοποίηση εσόδων παράνομης προέλευσης λόγω της αδυναμίας εποπτείας και αστυνόμευσης.

7.6.5. Ανταλλακτήρια συναλλάγματος

Η μέθοδος αυτή χρησιμοποιεί τα ανταλλακτήρια συναλλάγματος του εσωτερικού για την μετατροπή διαφόρων ποσών σε νομισματικές μονάδες μιας άλλης χώρας όπου στη συνέχεια μεταφέρονται στην συγκεκριμένη χώρα και κατατίθενται σε τραπεζικούς λογαριασμούς. Έπειτα το ποσό επιστρέφει στη χώρα προέλευσης μέσω ηλεκτρονικών εμβασμάτων κατακερματιζόμενο σε λογαριασμούς φυσικών προσώπων ή εικονικών εταιριών. Η παραπάνω μέθοδος χρησιμοποιείται ευρέως για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος τόσο λόγω της πλημμελούς εποπτείας όσο και για τον μεγάλο όγκο ρευστού χρήματος που διακινεί.

Μια τέτοια περίπτωση αποτελεί η υπόθεση όπου τα χρήματα που προέρχονταν από το εμπόριο ναρκωτικών μεταφέρονταν λαθραία στο Μεξικό όπου καταθέτονταν σε ανταλλακτήρια συναλλάγματος και λαμβάνονταν παραστατικά συναλλάγματος ή επιταγές συναλλάγματος εξοφλητέες σε μεξικάνικες ή αμερικάνικες τράπεζες. Με τη χρησιμοποίηση αυτών των νομιμοποιητικών εγγράφων ανοίγονταν τραπεζικοί λογαριασμοί σε χώρες του εξωτερικού όπου κατατίθονταν τα χρήματα.

7.6.6. Εστιατόρια και κέντρα διασκέδασης

Ο κλάδος αυτός των επιχειρήσεων συγκεντρώνει από τη φύση του υψηλά ποσά ρευστού χρήματος. Για τον λόγο αυτό προσελκύει το ενδιαφέρον του οργανωμένου εγκλήματος που αναζητεί τρόπους ξεπλύματος των παράνομων κεφαλαίων.

Οι ιδιοκτήτες τέτοιων επιχειρήσεων είτε συνεργάζονται είτε εξαναγκάζονται από το οργανωμένο έγκλημα να ανοίξουν τραπεζικούς λογαριασμούς. Οι λογαριασμοί αυτοί ανοίγονται στο όνομα του ιδιοκτήτη της επιχείρησης. Σε αυτούς, το οργανωμένο έγκλημα καταθέτει ανενόχλητο διάφορα ποσά χρήματος, ανάλογα το μέγεθος της επιχείρησης, σε τακτά χρονικά διαστήματα, διαφεύγοντας έτσι τις υποψίες των τραπεζικών υπαλλήλων.

7.6.7. Ελεύθεροι επαγγελματίες (Δικηγόροι, Φοροτεχνικοί κ.λ.π.)

Το οργανωμένο έγκλημα επιδιώκει την στρατολόγηση επαγγελματιών του νομικού και οικονομικού στερεώματος όχι μόνο για τις πολύτιμες γνώσεις που διαθέτουν αλλά και για το απόρρητο που τους χαρακτηρίζει. Δεδομένου ότι οι δραστηριότητες τέτοιων επαγγελματιών βασίζονται σε μία σχέση απόλυτης εμπιστοσύνης και εχεμύθειας με την πελατεία τους, η οποία προστατεύεται από ένα νομοθετικά επαγγελματικό απόρρητο, είναι φυσικό να αποτελούν έναν από τους κύριους μοχλούς δράσης για την νομιμοποίηση παράνομων εσόδων. Ειδικότερα, η απουσία κεντρικής εποπτείας, καθιστά την χρησιμοποίηση των δικηγόρων και νομικών συμβούλων, για τη νομιμοποίηση παράνομων κεφαλαίων, ιδιαίτερα ελκυστική¹⁶.

Νομολογιακά έχει γίνει αποδεκτό ότι οι ενέργειες του δικηγόρου που εμπίπτουν στον παραδοσιακό τομέα επαγγελματικών δραστηριοτήτων ή στον κατά περίπτωση ειδικότερο τομέα εξειδίκευσης του καθενός, καθώς και οι συναλλαγές που αποσκοπούν στην εξασφάλιση της διαβίωσης, δεν εμπίπτουν στο τιμωρητικό πεδίο της διάταξης περί νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες¹⁷.

Κεφάλαιο 8

Διεθνείς προσπάθειες για την καταπολέμηση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος

8.1. Ιστορικό διεθνών ενεργειών

Η συμβολή του Ο.Η.Ε. (Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών) στην προσπάθεια περιορισμού της πρακτικής του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος υπήρξε καθοριστική. Με τρεις Συμβάσεις συντάχθηκε η νομική βάση για τη διεθνή συνεργασία στον τομέα καταπολέμησης των ναρκωτικών ουσιών και των παράνομων εσόδων που αυτά δημιουργούν.

Η πρώτη Σύσταση του Συμβουλίου της Ευρώπης με τίτλο "Μέτρα κατά της Μεταφοράς και Εξασφάλισης Κεφαλαίων Εγκληματικής Προέλευσης" (1980), τόνιζε την ανάγκη ανάληψης από τον τραπεζικό τομέα μεγαλύτερων ευθυνών και ουσιαστικότερων πρωτοβουλιών απέναντι στο πρόβλημα της νομιμοποίησης κεφαλαίων παράνομης προέλευσης.

Αργότερα, το 1988 η αντιμετώπιση του φαινομένου σε διεθνές επίπεδο άλλαξε δραματικά με την υπογραφή στη Βιέννη της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών "για την καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών".

Την ίδια χρονιά η Επιτροπή της Βασιλείας διατύπωσε τις αρχές συναλλακτικής συμπεριφοράς που πρέπει να ακολουθούν οι τράπεζες

προκειμένου να αποφύγουν την μετατροπή τους σε πλυντήρια ξεπλύματος παράνομων κεφαλαίων.

Τον επόμενο χρόνο, 1989, η Επιτροπή Οικονομικής Δράσης (Financial Action Task Force, F.A.T.F.) εξέδωσε μια σειρά από συστάσεις για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης ύποπτων κεφαλαίων¹.

Ένα χρόνο αργότερα, 1990, με τη Σύμβαση του Στρασβούργου παρέχεται η δυνατότητα θέσπισης εναρμονισμένων μέτρων όσον αφορά την κατάσχεση και τη δήμευση των χρηματικών μέσων που χρησιμοποιούνται στη διάπραξη εγκλημάτων ή αποτελούν προσόδους εγκληματικών ενεργειών καθώς και η προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των διεθνών διωκτικών και δικαστικών αρχών.

Τον επόμενο χρόνο, το οξύ πλέον πρόβλημα της νομιμοποίησης παράνομων κεφαλαίων οδήγησε τα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην έκδοση της Οδηγίας 91/308/ΕΟΚ "για την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για την νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες" με σκοπό τον περιορισμό της παράνομης αυτής πρακτικής².

8.2. Η Σύμβαση της Βιέννης

8.2.1. Ο κύριος σκοπός της Σύμβασης της Βιέννης

Ο κύριος σκοπός της Σύμβασης της Βιέννης είναι η ουσιαστική προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των αρμόδιων δικαστικών και διωκτικών αρχών σε παγκόσμιο επίπεδο, σεβόμενοι όμως πάντα τους κανόνες του διεθνούς δικαίου περί κυριαρχικής ισότητας και εδαφικής ακεραιότητας.

8.2.2. Επισκόπηση των κυριότερων σημείων της Σύμβασης της Βιέννης

Ιδιαίτερη σημασία προσέλαβε το άρθρο 3 για τον ορισμό του ποινικού αδικήματος της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Στο 4^ο άρθρο ρυθμίζονται τα δύσκολα προβλήματα της δικαιοδοσίας των κρατών για τα εγκλήματα που θεσπίζονται σύμφωνα με το 3^ο άρθρο παρ. 1. Στο 5^ο άρθρο ρυθμίζονται όλες οι λειτουργίες που συνεπάγονται από την δήμευση των εσόδων που προέρχονται, χρησιμοποιούνται ή προορίζονται να χρησιμοποιηθούν για τα εγκλήματα αυτά. Στο 6^ο άρθρο ρυθμίζονται οι λεπτομέρειες για την έκδοση των εγκληματιών Στο 7^ο άρθρο

ορίζονται οι προϋποθέσεις για την αμοιβαία δικαστική συνδρομή και τέλος στα άρθρα 9 και 10 ρυθμίζονται τα θέματα της διεθνούς συνεργασίας³.

8.2.3. Υποχρεώσεις των κρατών που απορρέουν από την Σύμβαση της Βιέννης

Οι ευθύνες που αναλαμβάνουν τα κράτη που επικυρώνουν την Σύμβαση της Βιέννης είναι:

- ο Να ποινικοποιήσουν: α) Την νομιμοποίηση των εσόδων που προέρχεται από το εμπόριο ναρκωτικών και άλλων παράνομων πράξεων ή τη συμμετοχή σε αυτές, με σκοπό την απόκρυψη ή μεταμφίεση της εγκληματικής προέλευσής τους, όπως και την παρεχόμενη βοήθεια στα πρόσωπα που είναι αναμειγμένα στην τέλεση τέτοιων πράξεων και β) Την απόκρυψη ή μεταμφίεση της πραγματικής φύσης, πηγής, διάθεσης, κίνησης και δικαιωμάτων σχετικά με την κυριότητα των περιουσιακών στοιχείων, εν γνώσει ότι τα περιουσιακά αυτά στοιχεία προέρχονται από εγκλήματα εμπορίου ναρκωτικών ή άλλων παράνομων πράξεων ή από τη συμμετοχή σε τέτοια εγκλήματα.
- ο Να διευκολύνουν την δικαστική αρωγή και την έκδοση των παραβατών.
- ο Να δώσουν έμφαση στη διεθνή συνεργασία μεταξύ των αρμοδίων διοικητικών, διωκτικών και δικαστικών αρχών στις έρευνες, διώξεις και δικαστικές διαδικασίες που αφορούν θέματα νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες .
- ο Να καθιερώσουν την αρχή της άρσης του τραπεζικού απορρήτου προς διευκόλυνση του ανακριτικού έργου και προς το συμφέρον της ποινικής δικαιοσύνης στα πλαίσια της διεθνούς συνεργασίας.
- ο Να θεσπίσουν διατάξεις και μηχανισμούς για την ιχνηλάτηση, το πάγωμα των λογαριασμών και την δήμευση των περιουσιακών στοιχείων από τα ναρκωτικά⁴.

8.2.4. Η σημασία της Σύμβασης της Βιέννης

Η ξεχωριστή σημασία της Σύμβασης της Βιέννης έγκειται στα ακόλουθα:

- ο Για πρώτη φορά η διεθνής κοινότητα ανταποκρίθηκε συντονισμένα στη εγκληματικότητα που δεν γνωρίζει εθνικά σύνορα και δεν μπορεί να κατασταλεί μόνο με τη λήψη μέτρων σε εθνικό επίπεδο. Τα κράτη πλέον διαθέτουν το θεσμικό πλαίσιο που καθιστά τη συνεργασία και τη συνδρομή εφικτή, στην προσπάθεια ανίχνευσης και καταστολής πληθώρας εγκλημάτων που διαπράττονται σε οποιονδήποτε τόπο.
- ο Μετατοπίζεται η έμφαση από τους κατηγορούμενους ως άτομα προς τα οργανωμένα δίκτυα στα οποία ανήκουν. Εισάγεται η ιδέα της κατάσχεσης και δήμευσης των περιουσιακών στοιχείων των οποίων η νομιμότητα αδυνατεί να αποδειχθεί. Η νέα μορφή οικονομικής ποινής αποσκοπεί στην οικονομική εξόντωση του οργανωμένου εγκλήματος. Πράγματι, οι εσωτερικοί νομοθέτες απέκτησαν τη δυνατότητα, μαζί με τις ποινές που συνεπάγονται τη στέρηση της ελευθερίας των υπευθύνων, να αποστερούν και το υλικό κίνητρο του οργανωμένου εγκλήματος.
- ο Ο εσωτερικός νομοθέτης οφείλει να προσαρμόσει και να μεταβάλλει αρκετές νόρμες της ποινικής δικονομίας που υπάρχουν και ακολουθούνται καιρό. Το έργο της κατηγορούσας αρχής, στην ατράνταχτη και σχολαστική απόδειξη όλων των στοιχείων του ποινικού αδικήματος, καθίσταται πολύ ευκολότερο. Ο εσωτερικός νομοθέτης εξουσιοδοτείται να θεσπίσει την κατάσχεση των στοιχείων και αρχείων των τραπεζικών συναλλαγών των κατηγορουμένων και επιπλέον να φροντίσει ώστε οι πληροφορίες αυτές να τηρούνται σε μορφή χρήσιμη για τις δικαστικές και διωκτικές αρχές.
- ο Τέλος, καθίσταται υποχρεωτική η συνεργασία του χρηματοπιστωτικού κόσμου που αναλαμβάνει το έργο της πρόληψης και της αποφασιστικής συνδρομής στην καταστολή του εγκλήματος της νομιμοποίησης κεφαλαίων προερχόμενα από εγκληματικές δραστηριότητες⁵.

8.3. Επιτροπή της Βασιλείας και οι Αρχές Συναλλακτικής Συμπεριφοράς

Η Επιτροπή της Βασιλείας γνωστή και ως Επιτροπή Τραπεζικών Κανονισμών και Εποπτικών Διαδικασιών⁶ διατύπωσε τον Δεκέμβριο του 1988 τις αρχές συναλλακτικής συμπεριφοράς που πρέπει να εφαρμόζουν οι τράπεζες διεθνώς, προκειμένου να αποφύγουν την μετατροπή τους σε άσυλο εγκληματιών και "πλυντήρια" βρώμικου χρήματος. Παρόλο που η Δήλωση των Αρχών της Βασιλείας δεν αποτελεί αυτό καθαυτό δεσμευτικό νομικό κείμενο, έχει καταστεί με διάφορους τρόπους και συνδυασμούς υποχρεωτική η τήρησή της.

Ένας από τους σημαντικότερους τρόπους αποτροπής της εισόδου κεφαλαίων εγκληματικής προέλευσης στα τραπεζικά ιδρύματα είναι η ύπαρξη μιας ακέριας διεύθυνσης και η αποφασιστική αποφυγή συνεργασίας με εγκληματικά στοιχεία.

Τα βασικά σημεία του Κώδικα Αρχών της Βασιλείας μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

- ο *Η εξακρίβωση της ταυτότητας του πελάτη.* Οι διοικήσεις των τραπεζών θα πρέπει να καταβάλλουν προσπάθειες για την εξακρίβωση της πραγματικής ταυτότητας των υποψήφιων πελατών και ιδιαίτερα των δικαιούχων λογαριασμών και θυρίδων ασφαλείας. Οι τράπεζες θα πρέπει να απέχουν από συναλλαγές κατά τις οποίες οι πελάτες τους δεν παρέχουν ικανοποιητικές αποδείξεις για την ταυτότητά τους.
- ο *Η συμμόρφωση με τις διατάξεις του δικαίου.* Οι τράπεζες δεν πρέπει να προσφέρουν υπηρεσίες ή συνδρομή σε συναλλαγές για τις οποίες έχουν βάσιμες υποψίες ότι σχετίζονται με δραστηριότητες νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, ακόμα και αν πρόκειται για παραβίαση διάταξης αλλοδαπού δικαίου.
- ο *Συνεργασία με τις αρχές που έχουν την ευθύνη εφαρμογής της νομοθεσίας.* Οι τράπεζες πρέπει να συνεργάζονται πλήρως με τις αρμόδιες εθνικές αρχές στο βαθμό που τους επιτρέπεται από τις διατάξεις περί τραπεζικού απορρήτου.

Οι Αρχές Συναλλαγματικής Συμπεριφοράς αντιπροσωπεύουν την πρώτη αποτύπωση δήλωσης διεθνούς οικονομικού οργανισμού σχετικά με τους ελέγχους σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και οργανισμούς για την

αποτροπή της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Η υλοποίησή τους όμως συναντά πολλές δυσχέρειες. Προβλήματα ανακύπτουν σε διάφορα σημεία των σχετικών προτάσεων, όπως με ποιο τρόπο θα είναι σε θέση οι τράπεζες να γνωρίζουν ότι το αντικείμενο των συναλλαγών προέρχεται από εγκληματικές δραστηριότητες. Για τον λόγο αυτό η επιτροπή εξέδωσε αργότερα (1997) έναν "Πυρήνα Αρχών για την Αποτελεσματική Τραπεζική Εποπτεία" (Core Principles for Effective Banking Supervision), ως ελάχιστη προϋπόθεση για έναν αποτελεσματικό μηχανισμό κατά του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος⁷.

8.4. Η Επιτροπή Οικονομικής Δράσης

Μια από τις πιο μεθοδευμένες και αποτελεσματικές πρωτοβουλίες διεθνής συνεργασίας με στόχο την συστηματική και συντονισμένη προσπάθεια καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες υπήρξε η σύσταση της Επιτροπής Οικονομικής Δράσης, Financial Action Task Force (F.A.T.F.)⁸.

Η Επιτροπή αυτή θεσμοθετήθηκε κατά τη Σύνοδο του Παρισιού στις 16 Ιουλίου 1989 ύστερα από απόφαση των επτά κυριότερων βιομηχανικά ανεπτυγμένων κρατών (G-7)⁹. Καρπός της εργασίας της Επιτροπής υπήρξε η έκδοση μιας εμπειριστατωμένης έκθεσης η οποία περιλαμβάνει ένα κατάλογο 40 Συστάσεων. Η έκθεση αυτή αποτελεί ένα σημαντικό βήμα για την αποτελεσματική οργάνωση και το συντονισμό στον τομέα της διεθνούς συνεργασίας των αρμόδιων αρχών και στη λήψη κατάλληλων μέτρων από όλα τα συμμετέχοντα κράτη.

Η έκθεση προτείνει καταρχήν τρία γενικά μέτρα:

- 1) Την εφαρμογή της Σύμβασης της Βιέννης.
- 2) Οι εθνικές διατάξεις περί τραπεζικού απορρήτου να μην εμποδίζουν την εφαρμογή των συστάσεων.
- 3) Την βελτίωση της διακρατικής συνεργασίας και δικαστικής συνδρομής.

Οι συστάσεις διακρίνονται σε τέσσερις κατηγορίες που αφορούν :

- α) Το γενικό πλαίσιο.
- β) Τη βελτίωση των δικαστικών συστημάτων.
- γ) Τη βελτίωση του χρηματοοικονομικού συστήματος και
- δ) Την ενδυνάμωση της διεθνούς συνεργασίας.

Στην έκθεση αναφέρεται ακόμη η ανάγκη παροχής της απαραίτητης αρμοδιότητας στις αρχές για να εξακριβώνουν την ταυτότητα, να ανιχνεύουν και να αξιολογούν περιουσιακά στοιχεία που είναι αντικείμενα

δήμευσης, να μπορούν να εκδίδουν προσωρινά μέτρα για να αποτρέψουν μια συναλλαγή, μεταβίβασης ή διάθεσης αυτών και να λαμβάνονται τα κατάλληλα ανακριτικά μέτρα. Συνίσταται ακόμη στα κράτη να χρησιμοποιούν την επιβολή χρηματικών και πάσης φύσεως ποινών και την θέσπιση θεσμικών περιορισμών, έτσι ώστε, να ακυρώνονται οποιεσδήποτε συναλλαγές κατά τις οποίες τα συμβαλλόμενα μέρη γνώριζαν, ή θα έπρεπε να γνωρίζουν, ότι το αποτέλεσμα της συναλλαγής θα έβλαπτε το δικαίωμα του δημοσίου να επιβάλλει οικονομικές απαιτήσεις. Στην έκθεση προτείνεται επίσης η καθιέρωση κανόνων που θα αναγκάζουν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να εξακριβώνουν την ταυτότητα του πελάτη τους και να διατηρούν αρχείο. Εφαρμόζοντας εξάλλου την Δήλωση των Αρχών της Βασιλείας, να μπορούν ή να υποχρεούνται να αναφέρουν στις αρμόδιες αρχές όλες εκείνες τις συναλλαγές που είναι ύποπτες διασύνδεσης με κεφάλαια εγκληματικής προέλευσης. Η έκθεση προτρέπει ακόμη τις αρμόδιες αρχές και ιδιαίτερα την Interpol και το Συμβούλιο Τελωνιακής Συνεργασίας (Customs Cooperation Council, C.C.C.) να αναλάβουν την ευθύνη της συλλογής και διανομής πληροφοριών από και προς τις κρατικές αρχές, αναφορικά με τις σύγχρονες εξελίξεις και τις τεχνικές νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Κάθε κράτος υποχρεούται να διαθέτει με δική του πρωτοβουλία ή με αίτηση άλλου, κάθε πληροφορία σχετική με ύποπτες συναλλαγές, φυσικά ή νομικά πρόσωπα που έχουν ανάμειξη σε αυτές. Κατά την παροχή όμως τέτοιων πληροφοριών θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι εθνικές διατάξεις περί απορρήτου. Ακόμη τα κράτη ενθαρρύνονται να λάβουν μέρος σε ένα πλέγμα διακρατικών συμφωνιών με σκοπό την εξασφάλιση αποτελεσματικότερης δικαστικής και διοικητικής συνδρομής. Σε αυτές περιλαμβάνονται μέτρα που αφορούν αιτήσεις άλλων χωρών για την ανίχνευση, το πάγωμα και τη δήμευση εσόδων ή άλλων περιουσιακών στοιχείων, που έχουν σχέση με νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Επιπλέον, στην έκθεση υποστηρίζεται η προσπάθεια δημιουργίας διαδικασιών που αποσκοπούν στην αποφυγή συγκρούσεων σε περιπτώσεις δίωξης υπόπτων σε περισσότερες από μια χώρες και η εναρμόνιση των διαδικασιών της δήμευσης και κατάσχεσης, συμπεριλαμβανομένων και των περιπτώσεων επιμερισμού των κατασχεθέντων περιουσιακών στοιχείων. Τέλος, η έκθεση προτρέπει τα κράτη να θεσπίσουν διαδικασίες για την έκδοση προσώπων που κατηγορούνται για το έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.

Το 1991 πραγματοποιήθηκε η δεύτερη συνεδρίαση της Επιτροπής Οικονομικής Δράσης (F.A.T.F.) όπου αποφασίστηκε η παράταση των εργασιών με συγκέντρωση του ενδιαφέροντος στα εξής σημεία:

- ο Σύνταξη απολογισμών δράσης και αξιολόγηση των μελών σχετικά με την ενσωμάτωση και εφαρμογή των συστάσεων από μέρους των κρατών.
- ο Συντονισμός και εποπτεία των προσπαθειών για την παρακίνηση τρίτων κρατών να αποδεχθούν και να εφαρμόσουν τις συστάσεις.
- ο Επεξεργασία επιπλέον συστάσεων και αξιολόγηση αντιμέτρων.
- ο Διευκόλυνση της συνεργασίας αναφορικά με την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες με άλλους οργανισμούς ή χώρες.

Κατά τον έβδομο χρόνο λειτουργίας της Επιτροπής (1996) αποφασίστηκε η επέκταση του πεδίου και η ενδυνάμωση της ισχύος των συστάσεων και η σύνταξη μιας έκθεσης για την τυπολογία της νομιμοποίησης εγκληματικών εσόδων (F.A.T.F. VII Report on Money Laundering Typologies). Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στους κινδύνους που ανακύπτουν από την χρησιμοποίηση του ασφαλιστικού και χρηματοπιστωτικού τομέα για την νομιμοποίηση εγκληματικών κεφαλαίων. Οι αλλαγές αφορούν:

- ο Την επέκταση του πεδίου νομοθετημάτων έτσι ώστε να συμπεριλαμβάνουν τα έσοδα από την τέλεση όλων των σοβαρών εγκλημάτων.
- ο Την αναβάθμιση της αναφοράς ύποπτων συναλλαγών από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα από εθελοντική σε υποχρεωτική.
- ο Την απαίτηση επιβολής ελέγχων για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και σε μη χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.
- ο Την εξέταση των ενδεχόμενων περιπλοκών της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες μέσω των τεχνολογιών πληρωμών του Διαδικτύου.

Παράλληλα, δόθηκε ιδιαίτερη σημασία στον ρόλο των ανταλλακτηρίων συναλλάγματος σχετικά με τη νομιμοποίηση παράνομων κεφαλαίων.

Παρά το γεγονός ότι πολλά κράτη-μέλη διστάζουν να εφαρμόσουν τις συστάσεις είναι σχεδόν βέβαιο ότι μεσοπρόθεσμα η εργασία της Επιτροπής θα έχει σοβαρές συνέπειες στην τραπεζική πρακτική, τις μεθόδους δίωξης αλλά και τη νομοθεσία¹⁰.

8.5. Η Σύμβαση του Στρασβούργου

Η Σύμβαση του Στρασβούργου που αφορά τη νομιμοποίηση, κατάσχεση και δήμευση των εσόδων από παράνομες δραστηριότητες υπογράφηκε το Νοέμβριο του 1990. Αντίθετα με την Σύμβαση της Βιέννης, η Σύμβαση του Στρασβούργου ισχύει σε λίγα μόνο κράτη-μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης. Ωστόσο το κείμενο της Σύμβασης θεωρείται σαν ένα είδος “νομικού θησαυροφυλακίου”, στο οποίο οι εθνικοί νομοθέτες μπορούν να στηριχθούν στην προσπάθειά τους για θεσμική θωράκιση της κοινωνίας από το οργανωμένο έγκλημα και την νομιμοποίηση παράνομων εσόδων.

Οι βασικοί σκοποί της Σύμβασης είναι δύο. Πρώτον, η προτροπή του εθνικού νομοθέτη να θεσπίσει εναρμονισμένα μέτρα σε ότι, ειδικότερα, αφορά την κατάσχεση και τη δήμευση των χρηματικών μέσων που χρησιμοποιούνται στη διάπραξη εγκλημάτων ή αποτελούν έσοδα από παράνομες δραστηριότητες. Δεύτερον, η προώθηση της διεθνούς συνεργασίας μεταξύ των αρμόδιων δικαστικών, διοικητικών και διωκτικών αρχών στην προσπάθεια καταπολέμησης του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος και ιδιαίτερα σε ότι αφορά τη λήψη νομοθετικών μέτρων για την έρευνα και κατάσχεση περιουσιακών στοιχείων τέτοιας προέλευσης. Ακόμα παρέχεται η ευχέρεια στον εθνικό νομοθέτη να επιτρέψει στην δικαστική εξουσία και σε άλλες αρμόδιες αρχές την έρευνα και κατάσχεση εγγράφων, λογιστικών βιβλίων, παραστατικά χρηματοπιστωτικών συναλλαγών κ.ά. χωρίς αυτό να προσκρούει στο τραπεζικό απόρρητο. Η εναρμόνιση των ποινικών νομοθεσιών θα ενισχύσει σημαντικά τη διεθνή συνεργασία. Εξάλλου, ολοένα και περισσότερα κράτη συνειδητοποιούν ότι το συμφέρον της κοινωνίας αναφορικά με την ανίχνευση και τιμωρία των εγκληματικών δραστηριοτήτων προέχει της προστασίας του τραπεζικού απορρήτου.

Η Σύμβαση του Στρασβούργου δίνει ιδιαίτερη έμφαση στη λήψη αποτελεσματικών μέτρων για την κατάσχεση και δήμευση περιουσιακών στοιχείων που προέρχονται από παράνομες δραστηριότητες. Ειδικότερα, στην περίπτωση που μια χώρα λάβει αίτηση κατάσχεσης περιουσιακών στοιχείων οφείλει να εφαρμόσει την εκτέλεση της απόφασης που έχει ληφθεί από το δικαστήριο της αιτούσας χώρας, ή να υποβάλλει την αίτηση στην αρμόδια αρχή, προκειμένου να εκδοθεί απόφαση για τη δήμευση. Σε κάθε περίπτωση προαπαιτείται σχετική διμερής συμφωνία αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής¹¹.

8.6. Η Οδηγία 91/308/ΕΟΚ

Η Οδηγία του Συμβουλίου της Ευρώπης (Οδηγία 91/308/ΕΟΚ)¹² «για την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες» που εκδόθηκε στις 10 Ιουνίου 1991, υιοθετήθηκε λίγο μετά την έκδοση της πρώτης έκθεσης των διεθνών εμπειρογνομώνων της Επιτροπής Οικονομικής Δράσης (F.A.T.F.) και τρία περίπου χρόνια μετά την «Διακήρυξη των Αρχών» της Επιτροπής της Βασιλείας καθώς και της Σύμβασης της Βιέννης.

Η πρώτη πρόταση Οδηγίας κατατέθηκε από της Επιτροπή τον Απρίλιο του 1990. Ύστερα από επίπονες διαπραγματεύσεις και αρκετές τροποποιήσεις το περιεχόμενό της εκδόθηκε στην τελική της μορφή τον Ιούνιο του 1991. Τα βασικά σημεία της Οδηγίας είναι τέσσερα:

- ο Ο ορισμός της έννοιας της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.
- ο Η διαβάθμιση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ως ποινικά κολάσιμης πράξης.
- ο Η γνωστοποίηση της ταυτότητας των πελατών.
- ο Η υποχρέωση καταγγελίας (αναφοράς) από τα πιστωτικά ιδρύματα των ύποπτων συναλλαγών.

8.6.1. Το πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας

Η Οδηγία περιλαμβάνει όλα τα είδη των επίσημων πιστωτικών ιδρυμάτων και χρηματοδοτικών οργανισμών, συμπεριλαμβανομένων των ασφαλιστικών εταιριών και των υποκαταστημάτων χρηματοδοτικών οργανισμών με έδρα εκτός της κοινότητας. Δε συμπεριλαμβάνονται, άμεσα τουλάχιστον, ιδρύματα και επιχειρήσεις όπως καζίνο, γραφεία συναλλάγματος ή επαγγέλματα όπως δικηγόροι, φοροτεχνικοί κ.λ.π.. Η Οδηγία υποχρεώνει τα κράτη-μέλη να μεριμνήσουν για την επέκταση της ισχύος του συνόλου ή μέρους των διατάξεών της και σε άλλα επαγγέλματα και άλλες κατηγορίες επιχειρήσεων, οι οποίες παρόλο που δεν υπάγονται στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα κατά την έννοια της Οδηγίας, ασκούν δραστηριότητες επιρρεπείς στην νομιμοποίηση εσόδων παράνομης προέλευσης π.χ. λογιστές, δικηγόροι, χρηματιστές κ.λ.π..

8.6.2. Ορισμός του αδικήματος της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες

Στο κείμενο της Οδηγίας αναφέρεται λεπτομερειακά ο ορισμός του ποινικού αδικήματος της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες στην προσπάθεια συγκερασμού όλων των αποκλίνουσων απόψεων των εκπροσώπων των κρατών-μελών. Σύμφωνα με το πρώτο άρθρο της Οδηγίας «νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες πράξεις» αποτελούν οι ακόλουθες πράξεις:

- ο Η μετατροπή ή μεταβίβαση περιουσίας εν γνώσει ότι αυτή προέρχεται από παράνομη δραστηριότητα, με σκοπό την απόκρυψη ή συγκάλυψη της παράνομης προέλευσής της, ή την παροχή συνδρομής σε οποιονδήποτε ενέχεται στη δραστηριότητα αυτή, προκειμένου να αποφύγει τις έννομες συνέπειες των πράξεών του.
- ο Η απόκρυψη ή συγκάλυψη της αλήθειας σε ότι αφορά τη φύση, προέλευση, διάθεση ή διακίνηση περιουσίας ή τον τόπο στον οποίο αυτή βρίσκεται, ή την κυριότητα επί περιουσίας ή από δικαίωμα που είναι σχετικά με αυτήν, εν γνώσει ότι η περιουσία προέρχεται από παράνομη δραστηριότητα ή από πράξη συμμετοχής σε παράνομη δραστηριότητα.
- ο Η απόκτηση, η κατοχή, ή η χρήση περιουσίας εν γνώσει, κατά το χρόνο της κτήσεως, ότι η περιουσία αυτή προέρχεται από παράνομη δραστηριότητα ή από πράξη συμμετοχής σε παράνομη δραστηριότητα.
- ο Η συμμετοχή σε μία από τις παραπάνω πράξεις, η σύσταση οργάνωσης για τη διάπραξη μιας από τις πράξεις αυτές, η απόπειρα διάπραξης, η υποβοήθηση, η υποκίνηση, η παροχή συμβουλών σε τρίτο για τη διάπραξη της ή τη διευκόλυνση της τέλεσης της πράξης.

Επίσης, ξέπλυμα χρημάτων κατά τον κοινοτικό νομοθέτη υπάρχει και όταν οι δραστηριότητες από τις οποίες προέρχονται τα προς νομιμοποίηση περιουσιακά στοιχεία, διαπράττονται σε έδαφος άλλου κράτους-μέλους ή τρίτης χώρας.

Εξάλλου, υπό τον όρο «περιουσιακά στοιχεία» νοούνται κάθε είδους περιουσιακά στοιχεία, ενσώματα ή ασώματα, κινητά ή ακίνητα, υλικά ή άυλα καθώς και τα νομικά έγγραφα ή στοιχεία που συνιστούν τίτλο ιδιοκτησίας ή αποδεικνύουν δικαίωμα προς απόκτηση τέτοιων περιουσιακών στοιχείων¹³.

8.6.3. Οι νέες υποχρεώσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων κατά την Οδηγία

Σύμφωνα με την Οδηγία οι φορείς του χρηματοπιστωτικού συστήματος, δηλαδή οι τράπεζες, οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί και τα επαγγέλματα και οι επιχειρήσεις που έχουν υπαχθεί στο πεδίο εφαρμογής αναλαμβάνουν τα ακόλουθα νέα καθήκοντα και υποχρεώσεις:

- ο Να εξακριβώνουν την ταυτότητα των πελατών τους τόσο των τακτικών και άμεσων, όσο και των περιστασιακών ή και των πραγματικών δικαιούχων που ενεργούν χρηματοπιστωτικές εργασίες μέσω πληρεξουσίων αντιπροσώπων τους.
- ο Να τηρούν πλήρη αρχειοθέτηση των στοιχείων απόδειξης της ταυτότητας με την ευρεία έννοια του όρου, καθώς και των παραστατικών και λοιπών δεδομένων κάθε συναλλαγής, για τουλάχιστον πέντε χρόνια.
- ο Να δημιουργήσουν σύστημα αναφορών και πληροφόρησης των αρμόδιων αρχών για κάθε συναλλαγή που υποπτεύονται ότι ενδέχεται να συνιστά πράξη νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, χωρίς να ειδοποιούν τον σχετικό πελάτη.
- ο Να καθιερώσουν ικανές διαδικασίες και μηχανισμούς εσωτερικού ελέγχου για την παρακολούθηση, τον εντοπισμό και την ανάλογη αξιοποίηση των περιπτώσεων που παρέχουν παρόμοιες ενδείξεις ότι αποτελούν ενέργειες ξεπλύματος χρήματος.
- ο Να οργανώσουν ειδικά προγράμματα εκπαίδευσης και ενημέρωσης του προσωπικού τους ώστε οι υπάλληλοι και τα στελέχη τους να είναι σε θέση να ανταποκριθούν πλήρως στις παραπάνω υποχρεώσεις¹⁴.

Κεφάλαιο 9

Το Ελληνικό Νομοθετικό Πλαίσιο για την αντιμετώπιση της πρακτικής του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος

9.1. Το καταργηθέν θεσμικό πλαίσιο του 1993 και ο νέος νόμος 2331/1995

Η Οδηγία του Συμβουλίου 91/308/Ε.Ο.Κ. «για την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για την νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες» υποχρέωνε τα κράτη-μέλη να θέσουν σε ισχύ τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις προκειμένου να συμμορφωθούν με την Οδηγία. Ο αντίκτυπος της Οδηγίας υπήρξε σημαντικός για ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση. Πρώτα από όλα για πρώτη φορά στην ιστορία του τραπεζικού συστήματος συντονίστηκαν οι προσπάθειες για την από κοινού καταπολέμηση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος και έπειτα, καλύφθηκε ένα νομικό κενό που υπήρχε σε όλα τα 15 κράτη-μέλη.

Η ελληνική πλευρά, ύστερα και από την απαίτηση του Συμβουλίου Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, ανταποκρίθηκε με την έκδοση της Πράξης του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος 2181/5.3.93 με θέμα «πρόληψη διενέργειας συναλλαγών σε ξένο νόμισμα μέσω του τραπεζικού

συστήματος για την νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες» όπως επίσης και με τη θέσπιση των διατάξεων των άρθρων 5 και 6 του Νόμου 2145/1993, με τίτλο του κεφαλαίου «Καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες».

Το παραπάνω όμως θεσμικό πλαίσιο κρίθηκε ως ελλιπές και αναποτελεσματικό από την Επιτροπή Οικονομικής Δράσης (F.A.T.F.). Τα συμπεράσματα της Επιτροπής που προήλθαν από την «αμοιβαία εξέταση» στην Αθήνα τον Ιανουάριο του 1994 διατυπώνονται στην έκθεση και έχουν ως εξής:

- ο Η Ελλάδα δεν έχει θεσπίσει ένα πλήρες πρόγραμμα για την καταπολέμηση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος. Θα πρέπει να ληφθούν και άλλα μέτρα παρά το γεγονός ότι έγιναν μερικά θετικά βήματα κυρίως με τη θέσπιση του άρθρου 394Α του Ποινικού Κώδικα και με την ανάληψη άλλων πρωτοβουλιών από τον τραπεζικό τομέα. Όπως συμβαίνει και με άλλες χώρες, η Ελλάδα αποτελεί έναν δυνητικά ελκυστικό στόχο για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, διότι η οικονομία και το χρηματοπιστωτικό της σύστημα ανοίγονται στον διεθνή στίβο όπως επίσης και για τον λόγο ότι γειτνιάζει με γνωστούς διαδρόμους διακίνησης ναρκωτικών.
- ο Σχεδόν όλοι οι εκπρόσωποι των αρχών που ρωτήθηκαν για το θέμα, ιδιαίτερα στον τραπεζικό τομέα, εκφράστηκαν υπέρ της εισαγωγής λεπτομερών κανονισμών σχετικά με τα καθήκοντα των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων για την αποτροπή των πράξεων ξεπλύματος βρώμικου χρήματος. Η έλλειψη αυτή πρέπει να καλυφθεί με νόμο όσο το δυνατόν πιο γρήγορα και όχι με απόφαση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος που είναι σε θέση να ελέγξει ένα μόνο μέρος του χρηματοπιστωτικού τομέα.
- ο Πρέπει να καταβληθούν οι δέουσες προσπάθειες ώστε να εφαρμοστούν πλήρως η Σύμβαση της Βιέννης και οι Συστάσεις του F.A.T.F. το συντομότερο δυνατόν. Το πρώτο βήμα που πρέπει να γίνει είναι ο ορισμός μιας κρατικής αρχής που θα αναλάβει τον συντονισμό του όλου έργου εφαρμογής της πολιτικής για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος σε εθνικό επίπεδο. Στο πλαίσιο αυτό επιβάλλεται να ιδρυθεί μια ομάδα ειδικών προσώπων για να εξασφαλίζει ότι όλοι οι υπεύθυνοι φορείς συνεργάζονται για την επίτευξη του κοινού στόχου. Αρχικά χρειάζεται η ίδρυση μιας

- ο ομάδας μελέτης του προβλήματος καθώς αυτό εξελίσσεται στην Ελλάδα, έτσι ώστε να είναι δυνατή η πρόταση λήψεως συμπληρωματικών νομοθετικών μέτρων.
- ο Η Ελληνική Κυβέρνηση θα πληροφορήσει τα μέλη του F.A.T.F. για την πρόοδο που έχει κάνει σχετικά με την εφαρμογή των 40 Συστάσεων πριν από το τέλος του 1994. Η δεύτερη αμοιβαία εξέταση της Ελλάδας θα λάβει χώρα κατά την έναρξη του δεύτερου γύρου, στις αρχές του 1996.

Ακολούθησε απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης με την οποία συγκροτήθηκε ειδική νομοπαρασκευαστική επιτροπή για την κατάρτιση σχεδίου νόμου για τη συμπλήρωση της ελληνικής νομοθεσίας σχετικά με την πρόληψη και καταστολή εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Το σχέδιο που καταρτίστηκε από την επιτροπή υποβλήθηκε στον Υπουργό Δικαιοσύνης τον Δεκέμβριο 1994. Ο ψηφισθείς νόμος 2331/1995 «για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες» δημοσιεύτηκε στο υπ' αριθμό 173 Α/24.08.1995 Φύλλο της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως¹.

9.2. Γενική επισκόπηση του νόμου 2331/1995

Ο νόμος αφορά την προάσπιση του έννομου αγαθού της απονομής της δικαιοσύνης ως ειδικότερης έκφρασης της εφαρμογής πολιτειακής εξουσίας, τόσο όσον αφορά τον επανορθωτικό της ρόλο, όσο και σε συνάρτηση με το ρόλο της για την προάσπιση της κοινωνίας από περαιτέρω εγκληματικές πράξεις.

Η νομοθετική πράξη εμπεριέχει καθήκοντα και υποχρεώσεις που αφορούν τα πιστωτικά ιδρύματα και τους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς με κύριους άξονες την αναγνώριση της ταυτότητας των πελατών τους ("know your customer"), και την υποχρέωση διατήρησης των στοιχείων αυτών για μια πενταετία. Ακόμα τα ιδρύματα και οι οργανισμοί υποχρεούνται να γνωρίζουν τον "πραγματικό οικονομικό δικαιούχο" των συναλλαγών, ενώ εισάγεται η υποχρέωση αναφοράς κάθε συναλλαγής ύποπτης για νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Τέλος, υποχρεούνται να θεσπίσουν διαδικασίες εσωτερικού ελέγχου και επικοινωνίας ώστε να προλαμβάνουν και να εμποδίζουν την διενέργεια συναλλαγών που συνδέονται με την νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες².

9.3. Έννοιες και Ορισμοί

9.3.1. Εγκληματική δραστηριότητα

Σύμφωνα με το άρθρο 1 του νόμου 2331/1995 «εγκληματική δραστηριότητα» είναι τα εγκλήματα που προβλέπονται από τις εξής διατάξεις όπως ισχύουν:

- ο Τα εγκλήματα που προβλέπονται από το ν. 1729/1987 “περί καταπολεμήσεως της διάδοσης των ναρκωτικών, προστασία των νέων, και άλλων”.
- ο Τα εγκλήματα του άρθρου 15 παρ.1 του ν. 2168/1993 “περί όπλων, πυρομαχικών κλπ”.
- ο Της ληστείας (άρθρο 380 Π.Κ.) ως έγκλημα κατά της περιουσίας.
- ο Της εκβίασης (άρθρο 385 παρ.1 περίπτωση α-β Π.Κ.) ως έγκλημα κατά της περιουσίας.
- ο Της αρπαγής (άρθρο 322 Π.Κ.)
- ο Της κλοπής ιδιαίτερα μεγάλης αξίας (άρθρο 372 παρ.1 εδάφιο β’ Π.Κ.) και των διακεκριμένων περιπτώσεων κλοπής του άρθρου 374 περίπτωση α-στ Π.Κ. σχετικά με την κλοπή αφιερωμένου πράγματος από τόπο προορισμένο για θρησκευτική λατρεία ή πράγματος επιστημονικής, καλλιτεχνικής, αρχαιολογικής ή ιστορικής σημασίας ευρισκόμενο σε συλλογή εκτεθειμένη σε κοινή θέα ή σε δημόσιο οίκημα ή σε άλλο δημόσιο τόπο.
- ο Της επιβαρυντικής περίπτωσης της υπεξαίρεσης αντικειμένου ιδιαίτερα μεγάλης αξίας του άρθρου 375 παρ.1β Π.Κ. ή αν συντρέχουν στη πράξη οι περιστάσεις του άρθρου 375 παρ.2 Π.Κ..
- ο Της απάτης αν η προξενηθήσα ζημιά είναι ιδιαίτερα μεγάλη (άρθρο 386 παρ.1 εδάφιο β’ Π.Κ.) ή αν ο υπαίτιος διαπράττει απάτες κατ’ επάγγελμα ή κατά συνήθεια ή αν οι περιστάσεις υπό τις οποίες έγινε η πράξη μαρτυρούν ότι είναι ιδιαίτερα επικίνδυνος (άρθρο 386 παρ.3 Π.Κ.).
- ο Της παράνομης εμπορίας αρχαιοτήτων (ν. 5351/1932).

- ο Της κλοπής φορτίου πλοίου, αν το αντικείμενό του είναι ιδιαιτέρως μεγάλης αξίας (άρθρο 217 παρ.1 εδάφιο β' Κώδικα Δημοσίου Ναυτικού Δικαίου).
- ο Τα προβλεπόμενα από το άρθρο 10 παρ.2 εδάφιο 2, στοιχεία γ' και δ' και από το άρθρο 10 παρ.3 του ν. 1383/1983 "περί αφαιρέσεων και μεταμοσχεύσεων ανθρωπίνων ιστών και οργάνων".
- ο Του άρθρου 1 παρ.1 του ν. 1608/1950 "περί αυξήσεων των ποινών των προβλεπομένων δια τους καταχραστές του δημοσίου".
- ο Της λαθρεμπορίας του άρθρου 102 παρ.1B του Τελ. Κωδ. (ν. 1165/1918).
- ο Τα προβλεπόμενα από το ν.δ. 181/1974 "περί προστασίας εξ ιοντιζουσών ακτινοβολιών".
- ο Του άρθρου 349 παρ.3 Π.Κ. περί μαστροπείας.
- ο Τα προβλεπόμενα από τις διατάξεις του β. δ/τος 29/1971 "περί κωδικοποιήσεως εις εννιαίον κείμενον των ισχυουσών διατάξεων περί τυχερών και μη παιγνίων".

Στο πρώτο άρθρο του νόμου 2331/1995 περιλαμβάνονται επίσης οι ακόλουθοι ορισμοί:

9.3.2. Περιουσία

Εννοούνται τα περιουσιακά στοιχεία κάθε είδους, ενσώματα ή ασώματα, κινητά ή ακίνητα, υλικά ή άυλα, καθώς και τα νομικά έγγραφα ή στοιχεία που αποδεικνύουν τίτλο ιδιοκτησίας ή δικαιώματα που αποδεικνύουν τίτλο ιδιοκτησίας ή δικαιώματα προς απόκτηση τέτοιων περιουσιακών στοιχείων.

9.3.3. Πιστωτικό Ίδρυμα

Είναι η επιχείρηση, η δραστηριότητα της οποίας συνίσταται στην αποδοχή καταθέσεων από το κοινό ή άλλων επιστρεπτέων κεφαλαίων και στη χορήγηση πιστώσεων για λογαριασμό της, καθώς και το στερούμενο ίδιας νομικής προσωπικότητας υποκατάστημα ή γραφείο αντιπροσωπείας στην Ελλάδα πιστωτικού ιδρύματος που έχει την έδρα του στην αλλοδαπή.

Περισσότερα υποκαταστήματα στην ημεδαπή του ιδίου αλλοδαπού πιστωτικού ιδρύματος, θεωρούνται ως ενιαίο πιστωτικό ίδρυμα.

Στον ορισμό αυτόν εμπίπτει επίσης το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο, το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων (Τ.Π.Δ.), η Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής Ανάπτυξης (Ε.Τ.Β.Α.) και η Τράπεζα της Ελλάδος (Τ.Ε.).

9.3.4. Χρηματοπιστωτικός οργανισμός

Εννοείται, πρώτον, η επιχείρηση η οποία δεν είναι πιστωτικό ίδρυμα κατά την πιο πάνω έννοια και της οποίας η κύρια δραστηριότητα συνίσταται σε τοποθετήσεις σε τίτλους αξιών ή στην άσκηση μιας ή περισσότερων από τις ακόλουθες δραστηριότητες (άρθρο 24, παρ. 1 του ν. 2076/1992):

- ο Χορήγηση πιστώσεων συμπεριλαμβανομένων και των πράξεων πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων (factoring).
- ο Χρηματοδοτική μίσθωση (leasing).
- ο Πράξεις διενέργειας πληρωμών και μεταφοράς κεφαλαίων.
- ο Έκδοση και διαχείριση μέσων πληρωμής (πιστωτικών και χρεωστικών καρτών, ταξιδιωτικών και τραπεζικών επιταγών).
- ο Εγγυήσεις και αναλήψεις υποχρεώσεων.
- ο Συναλλαγές του ιδίου του ιδρύματος ή της πελατείας του σε :
 - Μέσα χρηματαγοράς (αξιόγραφα, ομολογίες, έντοκα γραμμάτια, τραπεζικά ομόλογα, πιστοποιητικά καταθέσεων κλπ).
 - Συνάλλαγμα.
 - Προθεσμιακά συμβόλαια χρηματοπιστωτικών τίτλων ή χρηματοοικονομικά δικαιώματα (futures, options κλπ).
 - Συμβάσεις ανταλλαγής επιτοκίων και νομισμάτων (swaps).
 - Κινητές αξίες.
- ο Συμμετοχές σε εκδόσεις τίτλων και παροχή συναφών υπηρεσιών περιλαμβανομένων ειδικότερα και των υπηρεσιών αναδόχου εκδόσεων τίτλων (underwriting).
- ο Παροχή συμβουλών σε επιχειρήσεις όσον αφορά την διάρθρωση του κεφαλαίου, τη βιομηχανική στρατηγική και συναφή θέματα και

συμβουλών, καθώς και υπηρεσιών στον τομέα της συγχώνευσης και της εξαγοράς επιχειρήσεων.

- ο Μεσολάβηση στις διαπραγματευτικές αγορές.
- ο Διαχείριση χαρτοφυλακίου ή παροχή συμβουλών για τη διαχείριση χαρτοφυλακίου.
- ο Φύλαξη και διαχείριση κινητών αξιών.

Δεύτερον, τα υποκαταστήματα των χρηματοπιστωτικών οργανισμών που έχουν την έδρα τους στην αλλοδαπή.

Τρίτον, οι ασφαλιστικές εταιρίες.

9.3.5. Αρμόδια Αρχή

Η Τράπεζα της Ελλάδος είναι η αρμόδια εποπτική αρχή για τους σκοπούς του νόμου 2331/1995 σε ότι αφορά τα πιστωτικά ιδρύματα, τις εταιρίες χρηματοδοτικής μίσθωσης, τις εταιρίες επιχειρηματικού κεφαλαίου, τις εταιρίες πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων τρίτων και τα ανταλλακτήρια συναλλάγματος.

Για τις ασφαλιστικές εταιρίες αρμόδια αρχή είναι το Υπουργείο Εμπορίου και για τους λοιπούς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς.

9.3.6. Αρμόδιος Φορέας

Είναι η Επιτροπή που θα αποτελέσει την κεντρική κρατική αρχή στην οποία θα υποβάλλονται οι αναφορές ύποπτων συναλλαγών προς αξιολόγηση και ενδεχόμενη διαβίβασή τους στον αρμόδιο εισαγγελέα³.

9.4. Το ποινικό αδίκημα της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα

Σύμφωνα με το δεύτερο άρθρο του ν 2331/1995 θεσπίζονται ως εγκλήματα οι ακόλουθες ενέργειες οι οποίες τελούμενες στο εσωτερικό ή στο εξωτερικό, αποβλέπουν ή συντελούν στη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Όποιος με πρόθεση:

- ο Μεταβιβάζει ή μετατρέπει περιουσία προερχόμενη από εγκληματική δραστηριότητα ή από συμμετοχή σε εγκληματική δραστηριότητα κατά την παραπάνω έννοια, με σκοπό να αποκρύψει την προέλευσή της.
- ο Παρέχει συνδρομή σε πρόσωπο που ενέχεται σε εγκληματική δραστηριότητα, προκειμένου αυτό να αποφύγει τις συνέπειες των πράξεών του.
- ο Αποκτά, λαμβάνει ως ενέχυρο, κατέχει ή χρησιμοποιεί περιουσία ή μεσολαβεί στη μεταβίβαση, στη μετατροπή ή σε πράξη που αποσκοπεί στην απόκρυψη της περιουσίας, γνωρίζοντας ότι η περιουσία προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα.
- ο Εξεταζόμενος από δικαστικές ή άλλες αρμόδιες αρχές ή αναφερόμενες σε αυτές αποκρύπτει ή συγκαλύπτει την αλήθεια σε ότι αφορά την φύση, την προέλευση, τη διάθεση, ή τη διακίνηση περιουσίας ή τον τόπο στον οποίο βρίσκεται η περιουσία αυτή, γνωρίζοντας ότι αυτή προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα.
- ο Ιδρύει ή αποκτά επιχείρηση ή συνιστά οργάνωση με σκοπό τη διάπραξη εγκλήματος της διάταξης του άρθρου 2 παρ.1 ή εν γνώσει του συμμετέχει σε τέτοια επιχείρηση ή οργάνωση ή παρέχει σε άλλον συμβουλές για τη διάπραξη τέτοιου εγκλήματος.

Στις τρεις πρώτες περιπτώσεις οι παραβάτες τιμωρούνται με ποινή καθείρξεως μέχρι δέκα ετών (άρθρο 2 παρ.1), στην τέταρτη περίπτωση η ποινή είναι φυλάκιση τουλάχιστον έξη μηνών, εφόσον δεν συντρέχει περίπτωση βαρύτερης τιμωρίας του (άρθρο 2 παρ.2), και στην τελευταία περίπτωση η ποινή είναι φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών, εφόσον δεν συντρέχει περίπτωση βαρύτερης τιμωρίας του (άρθρο 2 παρ.3).

9.5. Η υποχρέωση μη πραγματοποίησης συναλλαγών

Σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 12 προτ. 1 του ν. 2331/1995 τα πιστωτικά ιδρύματα και οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί υποχρεούνται να μην πραγματοποιούν συναλλαγές, για τις οποίες γνωρίζουν ή βάσιμα υποπτεύονται ότι συνδέονται με νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες.

9.6. Εξαιρέσεις στην υποχρέωση μη πραγματοποίησης συναλλαγών

Στο άρθρο 4 παρ. 12 προτ. 2 του ν. 2331/1995 προβλέπονται οι περιπτώσεις όπου η υποχρέωση της μη πραγματοποίησης της συναλλαγής αναιρείται. Τέτοιες περιπτώσεις προκύπτουν όταν η αποφυγή της πραγματοποίησης της συναλλαγής θεωρείται αδύνατη είτε λόγω του ότι συντρέχει επείγουσα περίπτωση είτε γιατί αυτό επιβάλλεται από τη φύση της, καθώς και όταν η μη πραγματοποίηση της συναλλαγής ενδέχεται να δυσχεράνει την αποκάλυψη αποδεικτικών στοιχείων ή προσώπων που πιθανόν ενέχονται σε νομιμοποίηση εσόδων. Σε αυτές τις περιπτώσεις αμέσως μετά την διεκπεραίωση της συναλλαγής υποβάλλεται σχετική αναφορά⁴.

9.7. Τραπεζικό απόρρητο

Αποτελεί δικαιοική παράδοση η αρχή του καθήκοντος των πιστωτικών ιδρυμάτων να μην αποκαλύπτουν σε τρίτο πρόσωπο ή στο κράτος, χωρίς τη ρητή συγκατάθεσή τους, οποιοδήποτε στοιχείο ή πληροφορία σχετικά με τις συναλλακτικές υποθέσεις των πελατών τους. Πρόκειται για μια αρχή, η οποία εκφράζει την ακραιφνώς ιδιωτική φύση της σχέσης μεταξύ πιστωτικού ιδρύματος και πελάτη και η οποία υπόκειται σε σειρά από εθνικούς περιορισμούς.

Η Ελλάδα θεωρείται ως μια από τις χώρες με την αυστηρότερη νομοθεσία σχετικά με την προστασία του γενικού τραπεζικού απορρήτου, το οποίο προστατεύεται καταρχήν από το άρθρο 371 Π.Κ.. Σύμφωνα με την ελληνική θεωρία και νομολογία, το γενικό τραπεζικό απόρρητο βασίζεται καταρχήν στην εθιμικά ισχύουσα υποχρέωση εχεμύθειας και εμπιστοσύνης όσον αφορά τις συναλλαγές μεταξύ τραπεζών και των πελατών τους, έχοντας καθιερωθεί μέσω εθίμου και σε επίπεδο θετικού δικαίου, σύμφωνα με το άρθρο 1 Α.Κ.. Υποστηρίζεται ακόμα ότι μια δεύτερη νομική βάση προστασίας του γενικού τραπεζικού απορρήτου αποτελούν οι κοινού δικαίου διατάξεις που αφορούν την καλόπιστη εκπλήρωση ενοχών (288 Α.Κ.) σε συνάρτηση με τις διατάξεις για την προστασία της προσωπικότητας (57, 59 Α.Κ.) και σε συνδυασμό με τις διατάξεις περί επαγγελματικού και υπηρεσιακού απορρήτου.

9.8. Άρση του τραπεζικού απορρήτου

Η προστασία του τραπεζικού απορρήτου αίρεται μόνο με τη συναίνεση του δικαιούχου ή σε περίπτωση αντίθετης διάταξης νόμου που αποσκοπεί στην

προάσπιση του δημόσιου συμφέροντος.

Συνοπτικά το τραπεζικό απόρρητο αίρεται όταν προσκρούει στο συμφέρον:

- ο Της έννομης τάξης για την ορθή απονομή δικαιοσύνης.
- ο Του δημοσίου για τον έλεγχο της φορολογητέας ύλης (άρθρα 57, π.δ. 129/89 και 25 παρ. 1,2 ν. 2214/1994, 73 παρ. 2,90,98,110-111 ν.δ. 118/1973 και άρθρο 8 παρ. 4, ν. 1738/1989).
- ο Των πιστωτών του φορέα του απορρήτου (άρθρο 2, ν.δ. 1325/1972) συμπεριλαμβανομένων εκείνων που έχουν απαίτηση διατροφής (Α.Κ. 1391, 1442, 1485, 1504).
- ο Των κληρονόμων του φορέα για τον υπολογισμό της συνεισφοράς και της νόμιμης μοίρας και των κληροδόχων μετά την εκπλήρωση του κληροδοτούμενου πράγματος ή δικαιώματος (Α.Κ. 1710, 1846, 1831 επ. και 1995-1996 αντίστοιχα).
- ο Των ίδιων των τραπεζών κατά των πελατών τους προς διασφάλιση, επιδίκαση και είσπραξη των απαιτήσεων (άρθρο 3 παρ. 3, ν.δ. 1059/1971).

Η ελληνική έννομη τάξη επομένως προβλέπει ρητώς τη δυνατότητα άρσης του τραπεζικού απορρήτου σε περιπτώσεις νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα, ακόμα και στις περιπτώσεις υποβολής σχετικού αιτήματος στα πλαίσια της διεθνούς δικαστικής συνδρομής⁵.

9.9. Καθήκον εξακρίβωσης της ταυτότητας των συναλλασσόμενων

Ο νόμος 2331/1995 διακρίνει περιπτωσιολογικά πέντε κατηγορίες κατά τις οποίες απαιτείται η απόδειξη της ταυτότητας των συναλλασσομένων:

- ο Τα πιστωτικά ιδρύματα και οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί οφείλουν κατά τη σύναψη συμβάσεων στα πλαίσια οποιασδήποτε επιχειρηματικής σχέσης να απαιτούν την απόδειξη της ταυτότητας του συναλλασσόμενου (π.χ. σύναψη ασφαλιστικού συμβολαίου, μεριδίων αμοιβαίων κεφαλαίων, αγοράς μετοχών).
- ο Κατά το άνοιγμα λογαριασμού καταθέσεων οποιασδήποτε φύσης (άρθρο 4 παρ. 1 προτ. 1 περ. 2^η).

- ο Κατά τη σύναψη σύμβασης παροχής υπηρεσιών φύλαξης περιουσιακών στοιχείων και κατά τη μίσθωση θυρίδας θησαυροφυλακίου (άρθρο 4 προτ. 1 περ. 3^η).
- ο Κατά τη σύναψη ενυπόθηκου δανείου (άρθρο 4 προτ. 1 περ. 4^η)
- ο Την υποχρέωση εξακρίβωσης του πραγματικού οικονομικού δικαιούχου.

Τα ιδρύματα και οι οργανισμοί έχουν την υποχρέωση να πιστοποιούν την ταυτότητα κάθε προσώπου (φυσικού ή νομικού) το οποίο διενεργεί συναλλαγή ή συνάπτει σύμβαση, το ύψος της οποίας είναι δραχμικά ισότιμο τουλάχιστον με το ποσό των 15000 ENM/EUC. Το ίδιο ισχύει και στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η συναλλαγή συντελείται με περισσότερες από μια πράξεις που γίνονται την ίδια μέρα ή ανάγονται στην ίδια έννομη σχέση και οι οποίες φθάνουν ή ξεπερνούν το (κυμαινόμενο) όριο των 15000 ENM/EUC (άρθρο 4 παρ. 1 προτ. 3). Στην περίπτωση που το ποσό δεν είναι γνωστό κατά τον χρόνο της συναλλαγής, τα πιστωτικά ιδρύματα ή οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί υποχρεούνται στην εξακρίβωση της ταυτότητας μόλις πληροφορηθούν ή διαπιστώσουν ότι το ύψος της συναλλαγής φθάνει ή ξεπερνά το όριο (άρθρο 4 παρ. 1 προτ. 4)⁶.

Όταν ο συναλλασσόμενος ενεργεί για λογαριασμό άλλου, εκτός από την απόδειξη της δικής του ταυτότητας, οφείλει να αποδείξει και τα στοιχεία του τρίτου, φυσικού ή νομικού προσώπου, για λογαριασμό του οποίου ενεργεί και ο οποίος είναι πράγματι ο δικαιούχος. Το πιστωτικό ίδρυμα ή ο χρηματοπιστωτικός οργανισμός οφείλει να εξακριβώσει την αλήθεια των στοιχείων αυτών, ακόμα και όταν ο συναλλασσόμενος δεν αναφέρει ότι ενεργεί για λογαριασμό τρίτου, αλλά υπάρχει βάσιμη υποψία ότι ενεργεί για λογαριασμό τρίτου. Σε περίπτωση που υπάρχει αμφιβολία για το αν οι συναλλασσόμενοι ενεργούν για λογαριασμό των ιδίων ή υπάρχει η βεβαιότητα ότι δεν ενεργούν για λογαριασμό τους, τα πιστωτικά ιδρύματα και οι χρηματοοικονομικοί οργανισμοί οφείλουν να λάβουν τα ευλόγως απαιτούμενα μέτρα προκειμένου να συλλέξουν πληροφορίες για τα την πραγματική ταυτότητα των προσώπων για λογαριασμό των οποίων αυτοί ενεργούν. Εξακρίβωση της ταυτότητας του συναλλασσομένου βέβαια υποχρεούται να προβεί η τράπεζα ή ο χρηματοπιστωτικός οργανισμός σε κάθε περίπτωση που υπάρχει σοβαρή υπόνοια ότι πρόκειται για νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες.

Η απόδειξη της ταυτότητας του συναλλασσόμενου γίνεται με την επίδειξη του Δελτίου Αστυνομικής Ταυτότητας ή του Διαβατηρίου ή άλλου δημοσίου εγγράφου. Πάντως από τα στοιχεία αυτά πρέπει να προκύπτουν η παρούσα διεύθυνση κατοικίας, το επάγγελμα και η επαγγελματική του διεύθυνση.

Σε περίπτωση υπαίτιας παράβασης των παραπάνω υποχρεώσεων εξακρίβωσης της ταυτότητας κάθε συναλλασσόμενου από την τράπεζα ή άλλον χρηματοπιστωτικό οργανισμό μπορεί να τους επιβληθεί πρόστιμο από 1467 έως 146735 Ευρώ. Απαιτείται για αυτό κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Εμπορίου, η οποία εκδίδεται ύστερα από πρόταση της οικίας αρμόδιας αρχής (Τράπεζα της Ελλάδος, Υπουργείο Εμπορίου, Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς).

9.10. Εξαιρέσεις στην υποχρέωση εξακρίβωσης της ταυτότητας των συναλλασσόμενων

Ο νόμος για το ξέπλυμα χρήματος ορίζει τις ακόλουθες περιπτώσεις κατά τις οποίες τα πιστωτικά ιδρύματα και οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί δεν υποχρεούνται να προβαίνουν σε εξακρίβωση της ταυτότητας:

- ο Όταν ο συναλλασσόμενος είναι πιστωτικό ίδρυμα, χρηματοπιστωτικός οργανισμός, νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου ή οργανισμός που ανήκει κατά 51% τουλάχιστον στο Δημόσιο.
- ο Στις ασφαλιστικές συμβάσεις που συνάπτονται από ασφαλιστικές εταιρίες οι οποίες υπάγονται στον ορισμό του «χρηματοπιστωτικού οργανισμού» κατά τον εξεταζόμενο νόμο, αν το ποσό του ασφαλίστρου ή των περιοδικών ασφαλίστρων που πρόκειται να καταβληθούν κατά τη διάρκεια ενός έτους, δεν υπερβαίνει το ισάξιο των 1000 ECU ή στην περίπτωση εφάπαξ καταβολής το ισάξιο των 2500 ECU. Αν όμως το ασφάλιστρο ή τα περιοδικά ασφάλιστρα που πρόκειται να καταβληθούν κατά την διάρκεια ενός έτους αυξηθούν έτσι ώστε να υπερβούν το κατώτερο όριο των 1000 ECU, τότε απαιτείται εξακρίβωση της ταυτότητας.
- ο Στις συμβάσεις συνταξιοδοτικής ασφάλισης που συνάπτονται βάσει συμβάσεων εργασίας ή επαγγελματικής δραστηριότητας του ασφαλισμένου, υπό τον όρο ότι οι συμβάσεις αυτές δεν περιλαμβάνουν ρήτρα εξαγοράς ούτε μπορεί να χρησιμεύσουν ως εγγύηση δανείου⁷.

9.11. Η πολιτική “γνώρισε τον πελάτη σου”

Τα πιστωτικά ιδρύματα και οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί οφείλουν να βελτιώσουν ουσιαστικά τις υφιστάμενες διαδικασίες εξακρίβωσης της πραγματικής ταυτότητας των πελατών τους (αυθεντικά, αξιόπιστα και ισχύοντα στοιχεία ταυτότητας), κατά τον χρόνο έναρξης της επιχειρηματικής τους σχέσης αλλά και κατά τον χρόνο πραγματοποίησης κάθε συναλλαγής. Πέραν της απλής εξακρίβωσης στοιχείων ταυτότητας, τα πιστωτικά ιδρύματα και οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί οφείλουν να καταγράψουν όλα εκείνα τα στοιχεία τα οποία απαρτίζουν την συναλλακτική φυσιογνωμία του πελάτη σχετικά με την επαγγελματική του ιδιότητα, τις χρηματοοικονομικές του ανάγκες, τα οικονομικά του μεγέθη και τη φύση και το είδος των συνήθων επιχειρηματικών του εργασιών, με στόχο την ταχεία και αποτελεσματική αξιολόγηση των ύποπτων συναλλαγών για τις οποίες καλείται να υποβάλλει αναφορά στον αρμόδιο φορέα. Πρόκειται για την εφαρμογή της αρχής “γνώρισε τον πελάτη σου”.

Το συναλλακτικό πρότυπο κάθε πελάτη είναι, στην ουσία, η εικόνα που παρέχει αυτός κατά το άνοιγμα του λογαριασμού του σε ότι αφορά την πρόβλεψη της χρηματοοικονομικής συμπεριφοράς του. Η συμπεριφορά του αυτή διαμορφώνει τη βασική γραμμή και το περιεχόμενο των ενεργειών του πελάτη, που βοηθούν τον τραπεζικό να εκτιμήσει αν η εικόνα που παρέχεται από στην δραστηριότητα του λογαριασμού είναι συνεπής με την αρχική πρόβλεψη. Για την διευκόλυνση του δύσκολου αυτού έργου που έχουν επιφορτιστεί οι τράπεζες, διαχωρίζεται το σύνολο των λογαριασμών στην κατηγορία των απλών λογαριασμών και στην κατηγορία των σημαντικών λογαριασμών όπου περιλαμβάνονται οι κατά τεκμήριο υψηλού κινδύνου τραπεζικοί λογαριασμοί, για τους οποίους απαιτείται πρόσθετη επαγρύπνηση και παρακολούθηση σε τακτά χρονικά διαστήματα⁸.

9.11.1. Λογαριασμοί υψηλού κινδύνου

Οι λογαριασμοί υψηλού κινδύνου παρακολουθούνται με βάση συγκεκριμένα κριτήρια που διακρίνονται στις ακόλουθες τρεις ομάδες:

9.11.1.1. Γεωγραφικά κριτήρια

Περιλαμβάνονται οι τραπεζικοί λογαριασμοί μέσω των οποίων κινούνται και εξυπηρετούνται οι συναλλαγές των πελατών τους, είτε με τηλεφωνικά εμβάσματα και ηλεκτρονικές μεταφορές κεφαλαίων, είτε με πιστωτικές

επιστολές και με άλλο τρόπο, σε περιοχές ή κράτη που χαρακτηρίζονται ως:

- ο Χώρες και περιοχές όπου παράγονται ναρκωτικά, όπως είναι το Περού, η Βολιβία, η Κολομβία, οι χώρες της «Χρυσής Ημισελήνου», οι χώρες του «Χρυσού Τριγώνου», το Μαρόκο κ.λ.π..
- ο Χώρες διαμετακόμισης ναρκωτικών, όπως είναι η Τουρκία, η Αλβανία, τα Σκόπια, η Ισπανία, η Ταϊλάνδη, το Χονγκ Κονγκ, η Βενεζουέλα κ.ά..
- ο Χώρες μεγάλης κατανάλωσης ναρκωτικών, όπως είναι οι Η.Π.Α., η Ολλανδία, η Γερμανία κ.λ.π..
- ο Χώρες, κρατίδια και νησιά χαρακτηριζόμενα ως «φορολογικοί παράδεισοι», ή χώρες όπου ισχύει απόλυτο ή αυστηρό τραπεζικό απόρρητο, όπως είναι η Αυστρία, η Ελβετία, το Λιχτενστάιν, το Μονακό, το Λουξεμβούργο, τα Νησιά της Μάγχης, ο Παναμάς, τα Νησιά Κάϊμαν, η Σιγκαπούρη κ.λ.π..
- ο Κράτη της Ανατολικής Ευρώπης και της Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών (πρώην Σοβιετική Ένωση) που έχουν μεγάλη ανάγκη εισαγωγής συναλλάγματος και επενδυτικών κεφαλαίων.
- ο Κράτη όπου σημειώνεται εξαιρετική δραστηριότητα και παράδοση του οργανωμένου εγκλήματος, όπως είναι η Ιταλία, η Νιγηρία κ.λ.π..

9.11.1.2. Τραπεζικές εργασίες με επιχειρήσεις και επαγγέλματα που είναι επιδεκτικά ξεπλύματος βρώμικου χρήματος

Σε αυτήν την κατηγορία εντάσσονται όλα τα χρηματοδοτικά ιδρύματα κατά την έννοια του τραπεζικού νόμου και οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί κατά την έννοια του νόμου για την νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Επίσης, εντάσσονται όλες εκείνες οι επιχειρήσεις και τα επαγγέλματα που από την φύση των εργασιών τους δικαιολογείται η τακτική είσπραξη μετρητών όπως π.χ. οι οίκοι δημοπρασιών έργων τέχνης, αντικών κ.λ.π., τα κοσμηματοπωλεία, οι επιχειρήσεις καζίνο, οι κτηματομεσίτες, οι επιχειρήσεις εισαγωγών-εξαγωγών, τα διεθνή ταξιδιωτικά γραφεία, οι καταπιστευματοδόχοι, τα γραφεία παροχής νομικών, χρηματοοικονομικών και φοροτεχνικών συμβουλών, έμποροι και αντιπρόσωποι πολυτελών αυτοκινήτων κ.λ.π..

9.11.1.3. Χρηματοοικονομικά προϊόντα, μέσα και υπηρεσίες που κατά προτίμηση αξιοποιούνται από το οργανωμένο έγκλημα

Αρκετά από τα μέσα και τις τεχνικές του διεθνούς χρηματοπιστωτικού τομέα προσφέρονται ιδιαίτερα για τη μεταφορά κεφαλαίων, τη μεταβίβαση κυριότητας περιουσιακών στοιχείων πάσης φύσεως, τις αγοραπωλησίες συναλλάγματος, τις τοποθετήσεις σε ανώνυμους τίτλους αξιών κ.λ.π.. Ενδεικτικά αναφέρονται τα τηλεγραφικά εμβάσματα ή οι ηλεκτρονικές μεταφορές κεφαλαίων, τα παράγωγα χρηματοπιστωτικά μέσα, οι πιστωτικές επιστολές, τα σχήματα εγγύησης δανείων, τα έντοκα γραμμάτια και οι ομολογίες του δημοσίου, οι ανώνυμες μετοχές, οι τίτλοι ιδιωτικών ομολογιακών δανείων και άλλα μέσα πληρωμών που υπόκεινται σε απάτες⁹

Η πολιτική "γνώρισε τον πελάτη σου" αποτελεί το πλέον σημαντικό μέσο του χρηματοπιστωτικού τομέα στην προσπάθειά του να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τον ν. 2331/1995. Σκοπός της πολιτικής είναι:

- ο Η ενδυνάμωση της πεποίθησης ότι το πιστωτικό ίδρυμα ή ο χρηματοπιστωτικός οργανισμός εφαρμόζει με συνέπεια το νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο και ακολουθεί υγιείς και αναγνωρισμένες πρακτικές συναλλαγών.
- ο Η αποδυνάμωση της πεποίθησης ότι το πιστωτικό ίδρυμα ή ο χρηματοπιστωτικός οργανισμός είναι ευάλωτο σε εγκληματικές ενέργειες πελατών του.
- ο Η προστασία του ονόματος και της καλής φήμης του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος¹⁰.

9.12. Το αρμόδιο διευθυντικό στέλεχος

Σύμφωνα με την παράγραφο 10 του άρθρου 4 του ν. 2331/1995 κάθε πιστωτικό ίδρυμα ή χρηματοπιστωτικός οργανισμός οφείλει να ορίσει ένα διευθυντικό στέλεχος στο οποίο τα άλλα διευθυντικά στελέχη και οι υπάλληλοι θα αναφέρουν κάθε συναλλαγή που θεωρούν ύποπτη νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές ενέργειες και κάθε γεγονός του οποίου λαμβάνουν γνώση λόγω της υπηρεσίας τους και το οποίο θα μπορούσε να αποτελέσει ένδειξη εγκληματικής δραστηριότητας. Η

αναφορά αυτή γίνεται απευθείας στο αρμόδιο διευθυντικό στέλεχος από τα διευθυντικά στελέχη και τους υπαλλήλους του κεντρικού καταστήματος, ενώ στα υποκαταστήματα η αναφορά γίνεται μέσω του διευθυντή κάθε υποκαταστήματος, ο οποίος αναφέρεται αμέσως στο αρμόδιο διευθυντικό στέλεχος αν συμμερίζεται τις υπόνοιες του αναφέροντος υπαλλήλου.

Αν ο διευθυντής του υποκαταστήματος ή ο αναπληρωτής του κωλύεται ή αρνείται ή αμελεί ή δε συμμερίζεται τις υπόνοιες του αναφέροντος υπαλλήλου, τότε ο υπάλληλος αναφέρεται στο διευθυντικό στέλεχος. Σε κάθε περίπτωση το αρμόδιο διευθυντικό στέλεχος ενημερώνει, τηλεφωνικώς και με εμπιστευτικό έγγραφο, τον Αρμόδιο Φορέα, δηλαδή την Επιτροπή του άρθρου 7 του νόμου για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Στον κρατικό αυτό φορέα θα αναφέρονται τα αρμόδια διευθυντικά στελέχη των πιστωτικών ιδρυμάτων και των χρηματοπιστωτικών οργανισμών, παρέχοντας συγχρόνως σε αυτόν κάθε χρήσιμη πληροφορία ή στοιχείο, αν μετά από εξέταση που πραγματοποιούν, κρίνουν ότι οι πληροφορίες και τα υπάρχοντα στοιχεία αποτελούν ένδειξη εγκληματικής δραστηριότητας. Σημειωτέον ότι την υποχρέωση ενημέρωσης του ειδικού κρατικού φορέα έχει και κάθε υπάλληλος της Τράπεζας της Ελλάδος, της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς και του Υπουργείου Εμπορίου, κατά περίπτωση, και κάθε άλλο πρόσωπο επιφορτισμένο με τη διενέργεια ελέγχου σε πιστωτικό ίδρυμα ή χρηματοπιστωτικό οργανισμό, αν κατά την άσκηση των καθηκόντων του υποπέσουν στην αντίληψή του γεγονότα τα οποία ενδέχεται να αποτελούν ένδειξη νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα¹¹.

Προς εξασφάλιση των υπαλλήλων θα πρέπει οι αναφορές αυτές να έχουν σε κάθε περίπτωση γραπτή μορφή και ανεξαρτήτως έγκρισής τους ή μη από το αρμόδιο διευθυντικό στέλεχος, να φυλάσσονται στο αρχείο του υποκαταστήματος για τουλάχιστον πέντε χρόνια από την ημερομηνία της υποβολής τους. Υποχρέωση φύλαξής τους για το ίδιο χρονικό διάστημα θα πρέπει να έχει και το υπεύθυνο διευθυντικό στέλεχος ανεξάρτητα από το εάν, μετά από την εξέταση που πραγματοποιεί, κρίνει ότι οι πληροφορίες και τα υπάρχοντα στοιχεία αποτελούν ένδειξη εγκληματικής δραστηριότητας. Σε κάθε περίπτωση καθυστέρησης ή μη προώθησης αναφοράς, ο υπάλληλος δε θα πρέπει να θεωρείται ότι φέρει οποιαδήποτε ευθύνη εφόσον, κατά την υποκειμενική του άποψη, προέβη σε κάθε δυνατή ενέργεια για να ανταποκριθεί στην υποχρέωση υποβολής αναφοράς.

Το υπεύθυνο διευθυντικό στέλεχος φέρει αυξημένη ευθύνη και θα πρέπει να διαθέτει γνώσεις στον τομέα νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα. Πρόκειται για τον "σύνδεσμο" μεταξύ των στελεχών του

κάθε πιστωτικού ιδρύματος ή χρηματοπιστωτικού οργανισμού με τον Αρμόδιο Φορέα, στο πρόσωπο του οποίου συγκεντρώνεται ή καθ' ύλην αρμοδιότητα στον τομέα της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, τουλάχιστον όσον αφορά τη συλλογή και την αξιολόγηση αναφορών. Στις αρμοδιότητές του συμπεριλαμβάνονται τόσο η κατάρτιση, τροποποίηση, αναπροσαρμογή και εφαρμογή των παραμέτρων του εσωτερικού προγράμματος του πιστωτικού ιδρύματος ή του χρηματοπιστωτικού οργανισμού, όσο και της εσωτερικής εποπτείας των χρηματοοικονομικών παραμέτρων προς εξακρίβωση πιθανόν περιπτώσεων νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Τέτοιες περιπτώσεις εμφανίζουν τα εξής χαρακτηριστικά:

- ο Αύξηση της ροής μετρητών η οποία δε συνοδεύεται από μια ανάλογη αύξηση του αριθμού των λογαριασμών.
- ο Συχνές περιπτώσεις πελατών με μετρητά, το ποσό των οποίων αγγίζει ή υπερβαίνει τα όρια που θέτει το εσωτερικό πρόγραμμα του ιδρύματος.
- ο Μεγάλος αριθμός ηλεκτρονικών μεταφορών κεφαλαίων προς και από υπεράκτιες τράπεζες.
- ο Μεγάλος αριθμός τραπεζικών επιταγών, εντολές πληρωμής ή ταξιδιωτικών επιταγών που εξαργυρώνονται σε μετρητά.
- ο Παροχή δανείων σε υπεράκτιες εταιρίες.
- ο Όταν μεγάλος όγκος τραπεζικών επιταγών ή εντολές πληρωμής κατατίθενται σε ένα λογαριασμό ενός προσώπου, η επαγγελματική δραστηριότητα του οποίου δε δικαιολογεί τέτοια ποσά.
- ο Μεγάλος όγκος καταθέσεων σε μετρητά από μια επιχείρηση η οποία δε χαρακτηρίζεται από μεγάλη ροή μετρητών.

Ο χρησιμοποιούμενος όρος «*διευθυντικό στέλεχος*» ο οποίος προέρχεται από την διατύπωση της Οδηγίας 91/308/ΕΟΚ (στα άρθρα 6, 8 και 9) εμπεριέχει νοηματικά τόσο την αρμοδιότητα νόμιμης εκπροσώπησης και δέσμευσης του νομικού προσώπου έναντι τρίτων (Αρμόδιων Φορέων, Αρμόδιων Αρχών), όσο και την αρμοδιότητα έκδοσης εσωτερικών δεσμευτικών οδηγιών και εγκυκλίων, για τα ζητήματα που άπτονται της καθ' ύλην αρμοδιότητάς του. Σύμφωνα με το πνεύμα του νομοθέτη, θα πρέπει να γίνει αποδεκτό ότι (τουλάχιστον) στις περιπτώσεις των μεγάλων

ιδρυμάτων ή οργανισμών το «διευθυντικό στέλεχος» μπορεί και πρέπει να πλαισιώνεται από ένα επιτελείο συνεργατών και ανεξάρτητων συμβούλων, το οποίο θα συνεισφέρει στην ταχεία επεξεργασία και αξιολόγηση των ύποπτων συναλλαγών.

Πέραν τούτου οι αρμοδιότητές του θα πρέπει να συμπεριλαμβάνουν:

- ο Την πρόταση αλλαγών στην πολιτική του πιστωτικού οργανισμού ή του χρηματοπιστωτικού οργανισμού όσον αφορά την εφαρμογή του νομοθετικού πλαισίου.
- ο Την συνδρομή στην ανάπτυξη προγραμμάτων επιμόρφωσης του προσωπικού.
- ο Την επίβλεψη των εκπαιδευτικών προγραμμάτων.
- ο Την επίβλεψη της εφαρμογής της υποχρέωσης φύλαξης στοιχείων και πληροφοριών.
- ο Τον συντονισμό των ενεργειών συνεργασίας του πιστωτικού ιδρύματος ή του χρηματοπιστωτικού οργανισμού με τις διωκτικές αρχές¹².

9.13. Υποχρέωση αρχειοθέτησης και φύλαξης στοιχείων

Σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 7 ν. 2331/1995 ορίζεται ελάχιστο χρονικό διάστημα υποχρεωτικής φύλαξης όλων των στοιχείων και νομιμοποιητικών εγγράφων που συλλέγονται κατά τις διατάξεις του άρθρου 4 παρ. 1, 2, 3, 5 και 6, τα πέντε έτη. Αυτή η υποχρέωση αρχειοθέτησης και φύλαξης, αποτελεί τη λογική συνέπεια των πολλαπλών υποχρεώσεων εξακρίβωσης των στοιχείων που περιέχονται στις διατάξεις του νόμου, αφού μόνο με αυτόν τον τρόπο μπορεί να εξασφαλιστεί η ζητούμενη διαφάνεια συναλλαγών και συμβάσεων.

Αντικείμενο αρχειοθέτησης και φύλαξης αποτελούν όλες οι καταχωρίσεις των αντληθέντων από τα νομιμοποιητικά έγγραφα στοιχείων καθώς και τα φωτοτυπικά αντίγραφα ή πρωτότυπα των προαχθέντων ή επιδειχθέντων νομιμοποιητικών εγγράφων. Οι καταχωρήσεις στοιχείων μπορεί να αφορούν, είτε εγγραφές σε καρτέλες, είτε εισαγωγή σε λογισμικό μέσω

ηλεκτρονικών υπολογιστών. Η αρχειοθέτηση πρέπει να γίνεται κατά χρονολογική σειρά και να προκύπτει το εξακριβωθέν πρόσωπο (του εμφανισθέντος και του πραγματικού δικαιούχου), τα εισερχόμενα και εξερχόμενα ποσά του λογαριασμού, η προέλευση των κεφαλαίων, ο τρόπος κατάθεσης ή ανάληψης των ποσών (μετρητά, επιταγές), η ταυτότητα του προσώπου που διεκπεραιώνει κάθε συναλλαγή, ο προορισμός των κεφαλαίων και ο τρόπος λήψης οδηγιών και νομιμοποίησης. Έτσι τα πιστωτικά ιδρύματα και οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί θα μπορούν ανά πάσα στιγμή να παράσχουν ένα "εποπτικό ίχνος", ανταποκρινόμενοι χωρίς καθυστέρηση σε ενδεχόμενη σχετική αίτηση παροχής πληροφοριών από τις διωκτικές αρχές¹³.

9.14. Υποχρέωση παροχής στοιχείων και πληροφοριών

Το άρθρο 4 παρ. 13 ν. 2331/1995 ενσωματώνοντας την γενική υποχρέωση πληροφόρησης, προέβλεψε ρητά την υποχρέωση των πιστωτικών ιδρυμάτων και χρηματοοικονομικών οργανισμών να παρέχουν, κατόπιν σχετικής αίτησης, στον αρμόδιο φορέα του άρθρου 7, στην εισαγγελική αρχή (υπεύθυνη διωκτική αρχή για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες), στον ανακριτή και στο δικαστήριο, τις απαιτούμενες πληροφορίες ή τα στοιχεία για όλες τις δραστηριότητες που αναφέρονται στο άρθρο 4 παρ. 1-7, ή για την διενέργεια άλλων συναλλαγών, όταν κατά την κρίση του φορέα, της δικαστικής ή εισαγγελικής αρχής είναι πιθανόν να σχετίζονται με νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες ή υπάρχει περίπτωση δήμευσης σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 6, 7, 8 ν. 2331/1995.

Η γενική υποχρέωση πληροφόρησης αφορά όλα τα διαθέσιμα έγγραφα (κινήσεις λογαριασμών, παραστατικά καταθέσεων και αναλήψεων, έντυπα καταθέσεως τίτλων και κινητών αξιών, επιχειρηματικά έγγραφα και δικαιολογητικά πελατών, παραστατικά αγοράς και πώλησης συναλλάγματος, ασφαλιστήρια συμβόλαια κ.τ.λ.) καθώς και τα κάθε είδους μηχανογραφικά καταχωρημένα στοιχεία. Η αλληλογραφία μεταξύ των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και των παραπάνω αρχών είναι διαβαθμισμένη (απόρρητη), αλλά αποτελεί στοιχείο της δικογραφίας εφόσον ασκηθεί ποινική δίωξη για εγκληματική δραστηριότητα. Σε κάθε άλλη περίπτωση η αλληλογραφία καθώς και όλα τα άλλα στοιχεία της υπόθεσης παραμένουν στο αρχείο ως απόρρητα¹⁴.

9.15. Απαγόρευση γνωστοποίησης της διαδικασίας

Το άρθρο 4 παρ. 16 του ν. 2331/1995 προβλέπει ότι τα πιστωτικά ιδρύματα και οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί του άρθρου 1 στοιχείο δ' και ε', οι υπάλληλοι, τα διευθυντικά στελέχη και τα πρόσωπα του άρθρου 4 παρ. 10 και 11 απαγορεύεται να γνωστοποιήσουν το γεγονός, ότι διαβιβάστηκαν ή ζητήθηκαν πληροφορίες ή ότι διεξάγεται έρευνα για νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες σε αυτόν τον οποίο αφορούν οι πληροφορίες ή τρίτους. Πρόκειται για μια ρύθμιση που έχει ως στόχο να εμποδίσει τους δράστες από το να λάβουν εγκαίρως μέτρα που θα τους προστατέψουν από τις ενέργειες των διωκτικών αρχών.

Με τον τρόπο αυτό θεσπίζεται ένα γενικό και απόλυτο καθήκον εχεμύθειας, διαβαθμίζοντας τις υποβαλλόμενες αναφορές καθώς και τις βάσει αυτών διεξαγόμενες έρευνες ως απόρρητες. Το καθήκον αυτό της εχεμύθειας περιλαμβάνει σύμφωνα με το άρθρο 7 παρ. 6 τα μέλη και τους υπαλλήλους του Αρμόδιου Φορέα, σαφώς όμως δεν αφορά και δεν ισχύει έναντι άλλων τυχόν εμπλεκόμενων κρατικών υπηρεσιών ή δικαστικών αρχών.

9.16. Δέσμευση λογαριασμών και σφράγιση θυρίδων

Το άρθρο 5 του ν. 2331/1995 ρυθμίζει τόσο τα μέτρα που αφορούν τη διασφάλιση των προερχόμενων από εγκληματική δραστηριότητα περιουσιακών στοιχείων κατά τη διάρκεια του σταδίου της προκαταρκτικής εξέτασης, της προανάκρισης και της ανάκρισης όσο και συναφή ζητήματα δικονομικού χαρακτήρα.

Όταν διεξάγεται τακτική ανάκριση για νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα, μπορεί ο ανακριτής με σύμφωνη γνώμη του εισαγγελέα, να απαγορεύσει την κίνηση των λογαριασμών που τηρούνται σε ένα πιστωτικό ίδρυμα ή σε χρηματοπιστωτικό οργανισμό καθώς και το άνοιγμα θυρίδων θησαυροφυλακίου του κατηγορουμένου, έστω και αν είναι λογαριασμός ή θυρίδα που τηρούνται από κοινού με άλλο ή άλλα πρόσωπα, αφού υπάρχουν βάσιμες υπόνοιες ότι οι λογαριασμοί αυτοί και οι θυρίδες περιέχουν χρήματα ή πράγματα (τιμαλφή, αξιόγραφα κ.λ.π.) που προέρχονται από νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα.

Σε περίπτωση διεξαγωγής προκαταρκτικής εξέτασης ή προανάκρισης, η απαγόρευση κίνησης των λογαριασμών ή του ανοίγματος των θυρίδων μπορεί να διαταχθεί από το δικαστικό συμβούλιο. Η διάταξη του ανακριτή ή το βούλευμα του δικαστικού συμβουλίου, χωρίς να είναι απαραίτητο να

αναφέρει συγκεκριμένο λογαριασμό ή θυρίδα, επέχει θέση κατάσχεσης και εκδίδεται χωρίς προηγούμενη κλήση του κατηγορουμένου ή του τρίτου και επιδίδεται στον κατηγορούμενο (και στον τρίτο, σε περίπτωση που υφίσταται) καθώς και στο αρμόδιο διευθυντικό στέλεχος.

Σε περίπτωση βάσιμων υπονοιών σχετικά με την εγκληματική προέλευση της ακίνητης περιουσίας ενός κατηγορουμένου, τότε μπορεί ο ανακριτής ή το δικαστικό συμβούλιο να διατάξει την απαγόρευση εκποίησης των ακινήτων αυτών. Η διάταξη του ανακριτή ή το βούλευμα του συμβουλίου επέχει έκθεση κατάσχεσης, εκδίδεται χωρίς προηγούμενη κλήση του κατηγορουμένου και επιδίδεται σε αυτόν και στον υποθηκοφύλακα, ο οποίος υποχρεούται να προβεί αυθημερόν σε σχετική σημείωση στα οικεία βιβλία και να αρχειοθετήσει το κοινοποιηθέν έγγραφο.

Στους κατηγορούμενους ή τους τρίτους παρέχεται η δυνατότητα άμεσης προσφυγής στο δικαστικό συμβούλιο, αιτούμενοι την άρση της διάταξης του ανακριτή ή την ανάκληση του βουλεύματος με αίτηση απευθυντέα στο δικαστικό συμβούλιο η οποία κατατίθεται στον ανακριτή ή στον εισαγγελέα εντός δέκα ημερών από τη επίδοση του βουλεύματος.

9.17. Ο αρμόδιος Φορέας

Με το άρθρο 7 του ν. 2331/1995 προβλέπεται η ίδρυση επιτροπής, έργο της οποίας είναι η συγκέντρωση, αξιολόγηση και διερεύνηση των διαβιβαζόμενων σε αυτήν πληροφοριών (αναφορών) σχετικά με συναλλαγές για τις οποίες υπάρχουν βάσιμες υποψίες ότι συνδέονται με νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα των άρθρων 4 και 6.

Πρόκειται για μια οκταμελή επιτροπή η οποία έχει χαρακτηριστεί από το Π.Δ. 401/96 ως ανεξάρτητη διοικητική αρχή και η θητεία της οποίας είναι διετής με δυνατότητα ανανέωσης. Ως πρόεδρος προβλέπεται ανώτερος δικαστικός ή εισαγγελικός λειτουργός των πολιτικών δικαστηρίων ή ανώτερος δικαστικός λειτουργός των διοικητικών δικαστηρίων οριζόμενος με τον αναπληρωτή του από το οικείο ανώτατο δικαστικό συμβούλιο. Ως μέλη μετέχουν από ένας εκπρόσωπος των Υπουργείων Εθνικής Οικονομίας, Οικονομικών, Εμπορίου και Δημόσιας Τάξης, καθώς και ένας εκπρόσωπος της τράπεζας της Ελλάδος, του Χρηματιστηρίου Αξιών και της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών. Χρέη γραμματέα εκτελεί υπάλληλος του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας.

Η επιτροπή απασχολεί υπαλλήλους των άνω υπουργείων οι οποίοι πρέπει να έχουν εμπειρία σε υποθέσεις νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Τα μέλη της επιτροπής καλούνται εντός πέντε ημερών να

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9 ΕΛΛ. ΝΟΜ/ΚΟ ΠΛ. ΑΝΤ/ΣΗΣ ΠΡ/ΚΗΣ ΞΕΠΛ/ΤΟΣ ΒΡ. ΧΡ/ΤΟΣ

αποφανθούν για τη βασιμότητα ή μη της υπό εξέταση αναφοράς.
Σε περίπτωση που η επιτροπή κρίνει ορισμένη σύμβαση ή συναλλαγή ύποπτη, αποστέλλει τον φάκελο στον αρμόδιο εισαγγελέα (άρθρο 7 παρ. 5), ο οποίος φέρει την ευθύνη για την διερεύνηση και δίωξη των δραστών¹⁵.

Επίλογος

Η παραοικονομία αποτελεί ένα φαινόμενο που τις τελευταίες κυρίως δεκαετίες κεντρίζει το ενδιαφέρον πολλών οικονομολόγων και μη. Παρά την αρχική σύγχυση, η έννοια της παραοικονομίας οριοθετήθηκε και κατέληξε να αντιπροσωπεύει το τμήμα εκείνο της οικονομικής δραστηριότητας το οποίο θα έπρεπε να συμπεριλαμβάνεται στο εθνικό προϊόν βάσει της εθνικολογιστικής πρακτικής αλλά για διάφορους λόγους δεν καταγράφεται από τις αρμόδιες υπηρεσίες μέτρησης.

Η παραοικονομία οφείλει την εμφάνισή της σε πολλούς και ποικίλους παράγοντες. Κύριο κίνητρο δραστηριοποίησης των μελών μιας κοινωνίας στην παραοικονομία αποτελεί το οικονομικό και αυτό γιατί μέσα από την παραοικονομία αποκομίζουν οικονομικά οφέλη.

Ο υπολογισμός του μεγέθους της παραοικονομίας καθίσταται ιδιαίτερα δύσκολος καθότι όπως προκύπτει και από τον ορισμό της αποτελεί ένα μέγεθος που από τη φύση της διαφεύγει της επίσημης καταγραφής. Η εφευριστικότητα όμως των οικονομολόγων κατάφερε να παρακάμψει τις όποιες δυσκολίες και να προτείνει μεθόδους που υπολογίζουν έστω και κατά προσέγγιση το μέγεθός της.

Η ύπαρξη παραοικονομίας έχει άμεσες θετικές αλλά και αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομική ζωή. Η πλειοψηφία των οικονομολόγων υποστηρίζει ότι οι αρνητικές επιπτώσεις υποσκελίζουν τις θετικές. Για το λόγο αυτό κρίνεται αναγκαίο η λήψη των κατάλληλων μέτρων για τον περιορισμό και την σταδιακή εξάλισή της.

Στην Ελλάδα οι προσπάθειες που έχουν καταβληθεί για τον υπολογισμό του μεγέθους της παραοικονομίας είναι περιορισμένες και διενεργήθηκαν τις τελευταίες μόλις δύο δεκαετίες. Παρόλες τις διαφορετικές μεθόδους που χρησιμοποίησαν οι ερευνητές για τον υπολογισμό της τα αποτελέσματα καταδεικνύουν ότι το μέγεθός της κυμαίνεται μεταξύ 20%-40% του Α.Ε.Π., κατατάσσοντας την Ελλάδα στις χώρες με την υψηλότερη παραοικονομία.

Το οργανωμένο έγκλημα, το οποίο καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος της παγκόσμιας εγκληματικότητας, δραστηριοποιούμενο κυρίως στο εμπόριο

ποινικές δικονομίες των νομικών συστημάτων της υφηλίου. Η κατάργηση των περιορισμών και τεχνικών φραγμών στην ελεύθερη διακίνηση των ναρκωτικών και όπλων, στο λαθρεμπόριο ευρείας κλίμακας, στην εκβίαση και διάπραξη όλων των μορφών εγκλημάτων, είναι δύσκολο να καταπολεμηθεί μόνο με τις σύνηθες μεθόδους που προβλέπονται από τις προσώπων, των προϊόντων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων, μαζί με την ανάπτυξη των μέσων, της ταχύτητας και πολυπλοκότητας των διεθνών χρηματοπιστωτικών συναλλαγών παρέχουν στο οργανωμένο έγκλημα τη χρυσή ευκαιρία να διεισδύσει παντού και να επωφεληθεί όσο και όπου μπορεί, εφευρίσκοντας διαρκώς τρόπους, ώστε να διασφαλίζονται τα προϊόντα της δραστηριότητάς του.

Ο κυριότερος τρόπος για την διασφάλιση και περαιτέρω αξιοποίηση των εσόδων προερχόμενα από εγκληματικές δραστηριότητες παρέχεται από το τραπεζικό και ευρύτερο χρηματοπιστωτικό σύστημα μέσω του ξεπλύματος, όπου τα έσοδα μεταμφιέζονται και αλλάζουν ταυτότητα. Το φαινόμενο του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος έχει προσλάβει απειλητικές διαστάσεις και για αυτό απασχολεί, ολοένα σε εντονότερο βαθμό, τις κυβερνήσεις όλων των χωρών και ιδιαίτερα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των άλλων χωρών-μελών του Ο.Ο.Σ.Α. καθώς και τους υπεύθυνους διεθνείς οργανισμούς: Ο.Η.Ε., Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, Παγκόσμια Τράπεζα, Συμβούλιο της Ευρώπης, Οργάνωση Αμερικανικών Κρατών, Ιντερπόλ, Ευρωπολ κ.λ.π.. Όλοι δέχονται ότι τόσο το έργο της πρόληψης όσο και το έργο της καταστολής της αντικοινωνικής πρακτικής της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες είναι πολύ δύσκολο. Πρώτα απ' όλα, απαιτείται η συνεργασία αλλά και οι ενέργειες των τραπεζικών, οικονομικών, διοικητικών και αστυνομικών μηχανισμών, σε διεθνές και εθνικό επίπεδο, προτού απασχολήσει τη Δικαιοσύνη, έργο της οποίας είναι η καταστολή. Γι αυτό και οι συντάκτες του νομοσχεδίου για την αντιμετώπιση του προβλήματος της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, στην προσπάθειά τους να μεταφέρουν τους διεθνείς κανόνες στην εσωτερική έννομη τάξη, έδωσαν περισσότερο έμφαση στην πρόληψη, χωρίς όμως να παραβλέψουν την καταστολή.

Η έμπρακτη προσπάθεια της ελληνικής κοινωνίας για την αντιμετώπιση του φαινομένου του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος αποτελεί ο νεότευκτος νόμος 2331/1995 για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Παρόλο που θεσπίστηκε κάπως καθυστερημένα σε σχέση με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες παρέχει βάσιμες προσδοκίες για την αποτελεσματικότητά του.

Για την σθεναρή θωράκιση της κοινωνίας από το οργανωμένο έγκλημα και την επικίνδυνη πρακτική του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος απαιτείται

Υποσημειώσεις

Κεφάλαιο 1

1. **Κανελλόπουλος Κ. , Κασουλάκος Ι., Ράπανος Β.** Μελετητική Ομάδα σε συνεργασία με **Κωστή Κ., Μακροπούλου Α.** «Παραοικονομία και φοροδιαφυγή : Μετρήσεις και οικονομικές επιπτώσεις», ΚΕΠΕ, Αθήνα 1995, σ. 45
2. **Βαβούρας Γιάννης :** πιμέλεια και Εισαγωγή «Παραοικονομία», Εκδόσεις Κριτική Α.Ε., Αθήνα 1990, σ.161
3. **Κανελλόπουλος Κ. :**« Παραοικονομία στην Ελλάδα Τι δείχνουν τα επίσημα στοιχεία » ΚΕΠΕ , Αθήνα 1990, σ.14
4. **Κανελλόπουλος Κ., Κασουλάκος Ι., Ράπανος Β.** Μελετητική Ομάδα σε συνεργασία με **Κ. Κωστή Κ, Α. Μακροπούλου Α . :** ό.α.π. σ.17-18
5. **Κανελλόπουλος Κ. :** ό.α.π.. σ.15-16
6. **Βαβούρας Ι., Κουτρήs Α. :** « Παραοικονομία : Η έκταση του φαινομένου στην Ελλάδα και στο εξωτερικό », Εκδόσεις Παπαζήση Αθήνα 1990, σ. 19

Κεφάλαιο 2

1. **Τάσος Ν. :**« Παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα», Εκδόσεις Παπαζήση , Αθήνα 2001, σ. 35-37
2. **Βαβούρας Ι., Κουτρήs Α. :** ό.α.π. σ. 29-30
3. **Τάσος Ν. :** ό.α.π. σ. 38
4. **Βαβούρας Ι., Κουτρήs Α. :** ό.α.π.. σ. 27-28

Κεφάλαιο 3

1. **Βαβούρας Ι., Κουτρής Α. :** ό.α.π. σ. 31
2. **Βαβούρας Γιάννης :** ό.α.π. σ.18-22
3. βλ. Frey and Pommerehne 1984 " The Hidden Economy : State and Prospects for Measurements" ,Review of Income and Wealth, vol.30,pp.1-23
4. Για λεπτομερειακή ανάλυση βλ. **Βαβούρας Ι., Κουτρής Α.:** ό.α.π. σ. 57-60
5. Για λεπτομερειακή ανάλυση βλ. **Βαβούρας Ι., Κουτρής Α.:** ό.α.π. σ. 60-63
6. Για εκτενέστερη ανάλυση βλ. **βαβούρας Ι., κουτρής Α.:** ό.α.π. σ. 51-55

Κεφάλαιο 4

1. **Τάτσος Ν.:** ό.α.π. σ. 28, 33-34
2. **Τάτσος Ν.:** ό.α.π. σ. 29-32
3. **Βαβούρας Ι., Κουτρής Α. :** ό.α.π. σ. 75-76
4. **Τάτσος Ν. :** ό.α.π. σ.31-32
5. **Νεγρεπόντη Μ. -Δελιβάνη :** «Η Οικονομία της Παραοικονομίας στην Ελλάδα», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1991,σ139-140
6. **Βαβούρας Ι., Κουτρής Α.:** ό.α.π. σ. 84-86

Κεφάλαιο 5

1. **Τάτσος Ν. :** ό.α.π. σ. 65-74

Κεφάλαιο 6

1. **Κάτσιος Σταύρος** : «Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος» Η γεωπολιτική του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος : Το φαινόμενο της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, Εκδόσεις Σάκκουλα , Θεσσαλονίκη 1998, σ. 40-42
2. Η οικονομική εγκληματικότητα είναι γνωστή και ως εγκληματικότητα του λευκού κολάρου, όπως για παράδειγμα η πλαστογραφία μετοχών, οι παραποιήσεις φαρμάκων, οι απάτες που αφορούν επιδοτήσεις ή επενδύσεις κ.λ.π.
3. **Κάτσιος Σταύρος** : ό.α.π. σ. 49-50
4. **Κάτσιος Σταύρος** : ό.α.π. σ. 27-30
5. βλ. παρακάτω Κεφάλαιο 8
6. **Τραγάκης Γ.** : «Οργανωμένο Έγκλημα και ξέπλυμα βρώμικου χρήματος» , Νομική βιβλιοθήκη, Αθήνα 1998, σ. 198
7. **Τραγάκης Γ.** :ό.α.π. σ. 189-192
8. **Τραγάκης Γ.** :ό.α.π. σ. 199, 202
9. **Τραγάκης Γ.** :ό.α.π. σ. 52

Κεφάλαιο 7

1. **Κάτσιος Σταύρος** :ό.α.π. σ. 75-78
2. Το τελεολογικό μοντέλο αναπτύχθηκε από τον Ελβετό Dr. Yürg-Beat Ackermann σε συνεργασία με τον αμερικανό καθηγητή Dr. James E. Preston
3. **Κάτσιος Σταύρος** :ό.α.π. σ. 78-89
4. Η διάδοση που γνώρισε αυτή η μέθοδος είναι εντυπωσιακή όπως προκύπτει από την εκδίκαση διαφόρων υποθέσεων κυρίως στην Αμερική.

-
5. **Κάτσιος Σταύρος** : ό.α.π. σ. 93
 6. **Τραγάκης Γ.** : «Οργανωμένο Έγκλημα και ξέπλυμα βρώμικου χρήματος» , Νομική βιβλιοθήκη, Αθήνα 1998, σ. 272-273
 7. **Κάτσιος Σταύρος** : ό.α.π. σ. 101-102
 8. **Τραγάκης Γ.** : ό.α.π. σ. 171
 9. Αρχικά ο όρος χρησιμοποιήθηκε να περιγράψει τις τράπεζες που δημιουργήθηκαν στην Καραϊβική έξω δηλαδή από τις ακτές των Ηνωμένων Πολιτειών.
 10. Ονόματα χωρών όπως : Λιβερία, Μαυρίκιος, Κόστα Ρίκα, Παναμάς, Βερμούδες, Παρθένοι Νήσοι, Μπαχάμες, Νήσοι Κειμαν, Αντίλλες, Ανδόρα, Μονακό, Νήσος του Μαν, Λίβανο, Μπαχρέιν, Σιγκαπούρη, Χονγκ Κονγκ, Μανίλα, Ταιπέι, Τόγκα, Δυτική Σαμόα κ.ά.
 11. **Κάτσιος Σταύρος** : ό.α.π. 105-114
 12. Οι ενδιάμεσοι λογαριασμοί πληρωμών χρησιμοποιήθηκαν ευρέως στις Η.Π.Α. από πιστωτικές ενώσεις, χρηματοπιστηριακές και επενδυτικές εταιρίες στην προσπάθειά τους να προσφέρουν νέες χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες. Λόγω της δυσκολίας που συναντούσαν οι αλλοδαπές τράπεζες στην λήψη αδειών λειτουργίας στις Η.Π.Α. -έπειτα από την εμπειρία της υπόθεσης B.C.C.I. και τη διαπίστωση του ελλιπούς εποπτικού πλαισίου των χωρών προέλευσης αυτού του είδους, οι λογαριασμοί διαδόθηκαν ευρέως.
 13. **Κάτσιος Σταύρος** : ό.α.π. σ. 115-131
 14. Αντίθετα, οι "εταιρίες-φαντάσματα" υφίστανται μόνο κατ' όνομα χωρίς την ύπαρξη οποιασδήποτε μορφής σύστασης, καταχώρησης ή δημοσίευσης της εταιρικής τους μορφής. Τέτοιες εταιρίες εμφανίζονται συνήθως σε φορτωτικά έγγραφα, εντολές ή αποστολές εμπορευμάτων με σκοπό την απόκρυψη του τελικού παραλήπτη των κεφαλαίων.
 15. **Κάτσιος Σταύρος** : ό.α.π. σ. 132-138
 16. Η παραπάνω πρακτική χρησιμοποιείται κατά κόρον στις Η.Π.Α.

17. Κάτσιος Σταύρος : ό.α.π. σ. 144-155

Κεφάλαιο 8

1. Κάτσιος Σταύρος : ό.α.π. σ.161-171

2. Τραγάκης Γ. : ό.α.π. σ. 213-214

3. Τραγάκης Γ. : ό.α.π. σ. 208-210

4. Κάτσιος Σταύρος : ό.α.π. σ. 162-164

5. Τραγάκης Γ. : ό.α.π. σ. 211-214

6. Την Επιτροπή αποτελούν εκπρόσωποι των κεντρικών τραπεζών Βελγίου-Λουξεμβούργου, Καναδά, Γαλλίας, Γερμανίας, Ιταλίας, Ιαπωνίας, Ολλανδίας, Σουηδίας, Ελβετίας, Ηνωμένου Βασιλείου και Η.Π.Α.

7. Κάτσιος Σταύρος : ό.α.π. σ. 171-173

8. Τραγάκης Γ. : ό.α.π. σ. 215

9. Τους G-7 αποτελούν οι Η.Π.Α., Ιαπωνία, Γερμανία, Γαλλία, Μ. Βρετανία, Ιταλία, Καναδάς και συμμετέχει ο πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης

10. Κάτσιος Σταύρος : ό.α.π. σ. 165-171

11. Τραγάκης Γ. : ό.α.π. σ. 213-215

12. Επίσημη Εφημερίδα Ε.Κ. Αριθμ. L 166/77 της 28//6/1991

13. Κάτσιος Σταύρος : ό.α.π. σ. 198-206

14. Τραγάκης Γ. : ό.α.π. σ. 238-239

Κεφάλαιο 9

1. Τραγάκης Γ. : ό.α.π. σ. 343-347

2. **Κάτσιος Σταύρος** : ό.α.π. σ. 274-275
3. **Τραγάκης Γ.** : ό.α.π.. σ. 347-357
4. **Κάτσιος Σταύρος** : ό.α.π. σ. 278-280, 343-345
5. **Κάτσιος Σταύρος** : ό.α.π. σ. 289-292
6. **Κάτσιος Σταύρος** : ό.α.π. σ. 303-306
7. **Τραγάκης Γ.** : ό.α.π. σ. 312-313
8. **Κάτσιος Σταύρος** : ό.α.π. σ. 299-300
9. **Τραγάκης Γ.** : ό.α.π. σ. 306-309
10. **Κάτσιος Σταύρος** .: ό.α.π. σ. 300-301
11. **Τραγάκης Γ.** : ό.α.π. σ. 328
12. **Κάτσιος Σταύρος** .: ό.α.π. σ. 333-337
13. **Κάτσιος Σταύρος** .: ό.α.π. σ. 329-330
14. **Κάτσιος Σταύρος** : ό.α.π. σ. 347-348
- 15 **Κάτσιος Σταύρος** : ό.α.π. σ. 351-355

Βιβλιογραφία

- [1] **Βαβούρας Ι., Κουτρής Α.** « Παραοικονομία : Η έκταση του φαινομένου στην Ελλάδα και στο εξωτερικό », Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1990.
- [2] **Βαβούρας Γιάννης.** Επιμέλεια και Εισαγωγή «Παραοικονομία», Εκδόσεις Κριτική Α.Ε., Αθήνα 1990.
- [3] **Βαβούρας Ι., Μανωλάς Γ.** « Παραοικονομία : Έκταση και Επιπτώσεις στην Πορεία της Ελληνικής Οικονομίας προς την Ο.Ν.Ε. » , Πάντειο Πανεπιστήμιο, Τετράδιο εργασίας 35, Αθήνα 1999.
- [4] **Κανελλόπουλος Κ.** « Παραοικονομία στην Ελλάδα : Τι δείχνουν τα επίσημα στοιχεία » ΚΕΠΕ , Αθήνα 1990.
- [5] **Κανελλόπουλος Κ. , Κασουλάκος Ι., Ράπανος Β.** Μελετητική Ομάδα σε συνεργασία με **Κωστή Κ., Μακροπούλου Α.** «Παραοικονομία και φοροδιαφυγή : Μετρήσεις και οικονομικές επιπτώσεις», ΚΕΠΕ , Αθήνα 1995.
- [6] **Κάτσιος Σταύρος :** «Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος» Η γεωπολιτική του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος : Το φαινόμενο της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, Εκδόσεις Σάκκουλα , Θεσσαλονίκη 1998.
- [7] **Νεγρεπόντη Μ. -Δελιβάνη :** «Η Οικονομία της Παραοικονομίας στην Ελλάδα» Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1991.
- [8] **Νόμος 2331/1995** «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και άλλες ποινικές διατάξεις- Ολομέλεια Αρείου Πάγου – Διαιτητικές και άλλες διατάξεις» , ΦΕΚ Α' , 173/24.08.1995.
- [9] **Τάτσος Ν.** «Παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα » , Εκδόσεις Παπαζήση ,Αθήνα 2001.
- [10] **Τραγάκης Γ. :** «Οργανωμένο Έγκλημα και ξέπλυμα βρώμικου χρήματος» , Νομική βιβλιοθήκη, Αθήνα 1998.

Διαδίκτυο

- [1] **<http://www.disability.gr/gr-arts/aep.html>**
«Στο 29% του Α.Ε.Π. η παραοικονομία»
ΗΜΕΡΗΣΙΑ, 24/02 ,της Δώρας Σαρρή
- [2] **<http://www.inegsee.gr/enimerwsi-52-doo6.htm>**
«Αλλοδαποί εργαζόμενοι και οικονομική ανάπτυξη»
του Δημήτρη Α. Κατσορίδα
- [3] **<http://www.hri.org/E/1999/99-06-25.dir/keimena/fpage/fpage.htm>**
«Ελλάδα: Πρώτη σε παραοικονομία με 40%»
του Μωυσή Λίτση
- [4] **<http://www.ananeotiki.gr/oikonomia/paraoikonomia.htm>**
«Η παραοικονομία θεριεύει γιατί συμφέρει»
της Ελίζας Παπαδάκη
- [5] **<http://www.iobe.gr/analitika.php?ID=G2001>**
ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ
«Παραοικονομία και Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα»
- [6] «Η παραοικονομία εμποδίζει την ανάπτυξη στα Βαλκάνια»
(Ιστοσελίδα του Πανεπιστημίου Χάρβαρντ, BBC, HINA -
05/07/02, διάφορες πηγές)

- [7] «Προς την επισημοποίηση της παραοικονομίας κινούνται τα Βαλκάνια»
του Εμίλ Τσένκοφ για την Balkan Times στη Σόφια
25/04/02
- [8] <http://www.newliberals.gr/a133.htm>
«Περί παραοικονομίας»
του Αθ. Παπανδρόπουλου 8/3/2002
- [9] [http://find.in.gr/results.page?data=cache:
www.iobe.gr/analitika.php%3FID%3DG2001](http://find.in.gr/results.page?data=cache:www.iobe.gr/analitika.php%3FID%3DG2001)
+ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ
ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ 2001
«Παραοικονομία και Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα»
- [10] [http://www.in.gr/news/article.asp?lngEntityID=
505610&lngDtrID=245](http://www.in.gr/news/article.asp?lngEntityID=505610&lngDtrID=245)
26/12/03
«Πρόβλημα οι αλβανικές συμμορίες. Εντυπωσιακή αύξηση του οργανωμένου εγκλήματος σε ΕΕ και Βαλκάνια κατέγραψε η Europol» Τα Νέα, ΑΠΕ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΟ ΕΡΓΑΣΙΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΕΥΜΑΤΟΣ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΚΑΘΗΜΕΡΟΝ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

*Πρόληψη και καταπολέμηση της νομιμοποίησης
παράνομων εσόδων*

Άρθρο 2

Για την εφαρμογή των διατάξεων του πρώτου κεφαλαίου αυτού του νόμου οι ακόλουθοι όροι έχουν την εξής έννοια :

α) «Εγκληματική δραστηριότητα» : τα εγκλήματα που προβλέπονται από τις εξής διατάξεις, όπως κριθούν :

Τα εγκλήματα που προβλέπονται από το νόμο για την καταπολέμηση της διαδοχής των γερουσιαστών.

15/08/93 2158/1993

βγ)

Π.Κ.3

αδ) Της εκδίωξης (άρθρο 383 παρ. 1, περ. α' - β' Π.Κ.)

αε) Της αρπαχής (άρθρο 372 του Π.Κ.)

ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ.2331
(Φ.Ε.Κ.173 Α' / 24-08-1995)

Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και άλλες ποινικές διατάξεις – Ολομέλεια Αρείου Πάγου – Διαιτησία και άλλες διατάξεις.

**Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ**

Εκδίδομε τον ακόλουθο νόμο που ψήφισε η Βουλή :

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

***Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης
παράνομων εσόδων***

Άρθρο 1

Για την εφαρμογή των διατάξεων του πρώτου κεφαλαίου αυτού του νόμου οι ακόλουθοι όροι έχουν την εξής έννοια :

α. " Εγκληματική δραστηριότητα" , τα εγκλήματα που προβλέπονται από τις εξής διατάξεις, όπως ισχύουν :

αα) Τα εγκλήματα που προβλέπονται από το νόμο για την καταπολέμηση της διάδοσης των ναρκωτικών.

αβ) Τα εγκλήματα της παραγράφου 1 του άρθρου 15 του ν. 2168/1993 "όπλα , πυρομαχικά κ.λ.π."

αγ) Της ληστείας (άρθρο 380 του Π.Κ.).

αδ) Της εκβίασης (άρθρο 385 παρ. 1, περιπτ. α' - β' Π.Κ.)

αε) Της αρπαγής (άρθρο 322 του Π.Κ.)

αστ) Της κλοπής ιδιαίτερα μεγάλης αξίας (άρθρο 352 παρ.1 εδ. β' του Π.Κ.) και των διακεκριμένων περιπτώσεων κλοπής του άρθρου 374 περιπτ. α' - του Π.Κ.

αζ) Της υπεξαίρεσης , αν το αντικείμενό της είναι ιδιαίτερα μεγάλης αξίας (άρθρο 375 παρ. 1β' του Π.Κ.) ή αν η πράξη ενέχει κατάχρηση ιδιαίτερης εμπιστοσύνης ή συντρέχουν οι λοιπές περιστάσεις του άρθρου 375 παρ.2 του Π.Κ..

αη) Της απάτης, αν η ζημία που προξενήθηκε είναι ιδιαίτερα μεγάλη (άρθρο 386 παρ. 1 εδ. β' του Π.Κ.) ή αν ο υπαίτιος διαπράττει απάτες κατ' επάγγελμα ή κατά συνήθεια ή αν οι περιστάσεις υπό τις οποίες έγινε η πράξη μαρτυρούν ότι είναι ιδιαίτερα επικίνδυνος (άρθρο 386 παρ. 3 του Π.Κ.).

αθ) Της παράνομης εμπορίας αρχαιοτήτων.

αι) Της κλοπής φορτίου πλοίου, αν το αντικείμενό της είναι ιδιαίτερος μεγάλης αξίας (άρθρο 217 παρ. 1 εδ. β' Κ.Δ Ν Δ.).

αια) Τα προβλεπόμενα από τα στοιχεία γ' και δ' εδ. 2 της παρ. 2 και από την παρ. 3 του άρθρου 10 του ν. 1383/1983 "αφαιρέσεις και μεταμοσχεύσεις ανθρωπίνων ιστών και οργάνων".

αιβ) Της παρ. 1 του άρθρου 1 του ν. 1608/1950 "περί αυξήσεων των ποινών των προβλεπομένων δια τους καταχραστάς του δημοσίου" όπως ισχύει .

αιγ) Της λαθρεμπορίας , όταν εμπίπτουν στις περιπτώσεις του άρθρου 102 παρ. 1 Β του Τ.Κ.(ν. 1165/1918, όπως ισχύει).

αιδ) Τα προβλεπόμενα από το ν.δ. 181/1974 "περί προστασίας εξιοντιζουσών ακτινοβολιών".

αιε) Τα προβλεπόμενα και τιμωρούμενα από τις διατάξεις της παρ. 3 του άρθρου 349 του Π.Κ..

αιστ) Τα προβλεπόμενα και τιμωρούμενα από τις διατάξεις του β. δ/τος 29/1971 "περί κωδικοποίησεως εις ενιαίον κείμενον των ισχυουσών διατάξεων περί τυχηρών και μη παιγνίων".

β. "Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα" :
Τα εγκλήματα τα προβλεπόμενα στο επόμενο άρθρο.

γ. "Περιουσία" : Περιουσιακά στοιχεία κάθε είδους , ενσώματα ή ασώματα, κινητά ή ακίνητα , υλικά ή άυλα , καθώς και τα νομικά έγγραφα ή στοιχεία που αποδεικνύουν τίτλο ιδιοκτησίας ή δικαίωμα προς απόκτηση τέτοιων περιουσιακών στοιχείων.

δ. "Πιστωτικό ίδρυμα" : Επιχείρηση ή δραστηριότητα της οποίας συνίσταται στην αποδοχή καταθέσεων από το κοινό ή άλλων επιτρεπτέων κεφαλαίων και στη χορήγηση πιστώσεων για λογαριασμό της , καθώς και το στερούμενο ίδιας νομικής προσωπικότητας υποκατάστημα ή γραφείο αντιπροσωπείας στην Ελλάδα πιστωτικού ιδρύματος που έχει την έδρα του στην αλλοδαπή. Περισσότερα υποκαταστήματα στην ημεδαπή του ίδιου αλλοδαπού πιστωτικού ιδρύματος θεωρούνται ως ενιαίο πιστωτικό ίδρυμα. Στον ορισμό αυτόν εμπίπτει το Τ.Π.Δ. , η Ε.Τ.Β.Α. , η Τ.Ε. .

ε. "Χρηματοπιστωτικός οργανισμός" : Επιχείρηση, η οποία δεν είναι πιστωτικό ίδρυμα και της οποίας η κύρια δραστηριότητα συνίσταται σε τοποθετήσεις σε τίτλους ή στη άσκηση μιας ή περισσότερων από τις δραστηριότητες που αναφέρονται στα σημεία β' – ιβ' του άρθρου 24 του ν. 2076/1992 "Ανάληψη και άσκηση δραστηριότητας πιστωτικών ιδρυμάτων και άλλες συναφείς διατάξεις". Στην έννοια του χρηματοπιστωτικού οργανισμού, για τις ανάγκες των διατάξεων του πρώτου κεφαλαίου του νόμου αυτού, περιλαμβάνονται ιδίως οι εταιρείες επενδύσεων χαρτοφυλακίου, διαχειρίσεως αμοιβαίων κεφαλαίων, τα μέλη του χρηματιστηρίου και όσοι ενεργού για λογαριασμό τους, κάθε δραστηριότητα ανταλλαγής συναλλάγματος, οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα της καταναλωτικής πίστης, οι ασφαλιστικές εταιρείες , καθώς και τα υποκαταστήματα χρηματοπιστωτικών οργανισμών που έχουν την έδρα τους στην αλλοδαπή.

στ. "Αρμόδια Αρχή" : Για τα πιστωτικά ιδρύματα, τις εταιρείες χρηματοδοτικής μίσθωσης , τις εταιρείες πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων τρίτων , τις εταιρείες επιχειρηματικού κεφαλαίου και τα ανταλλακτήρια συναλλάγματος, ή Τ.Ε. . Για τις ασφαλιστικές εταιρείες , το Υ.Ε. και τους λοιπούς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς , ή Ε.Κ.

ζ. "Αρμόδιος Φορέας" : Η προβλεπόμενη από το άρθρο 7 Επιτροπή.

Άρθρο 2

1. Με ποινή καθείρξεως μέχρι 10 ετών τιμωρείται όποιος από κερδοσκοπία ή με σκοπό να συγκαλύψει την αληθή προέλευση ή να

παράσχει συνδρομή σε πρόσωπο που ενέχεται σε εγκληματική δραστηριότητα, αγοράζει, αποκρύπτει, λαμβάνει ως εμπράγματη ασφάλεια, δέχεται στην κατοχή του, καθίσταται οπωσδήποτε δικαιούχος, μετατρέπει ή μεταβιβάζει οποιαδήποτε περιουσία που προέρχεται από την προαναφερόμενη δραστηριότητα. Αν ο δράστης ασκεί τέτοιου είδους δραστηριότητες κατ' επάγγελμα ή είναι ιδιαίτερα επικίνδυνος ή υπότροπος, τιμωρείται με ποινή καθείρξεως τουλάχιστον 10 ετών, εφόσον δεν συντρέχει περίπτωση βαρύτερης ποινής.

2. Όποιος εξεταζόμενος από δικαστικές αρχές ως μάρτυς, ή από άλλες αρμόδιες αρχές ή αναφερόμενος σ' αυτές, υπό οιαδήποτε ιδιότητα με πρόθεση αποκρύπτει την αλήθεια όσον αφορά τη φύση, προέλευση, διάθεση ή διακίνηση περιουσίας ή στον τόπο στον οποίο η περιουσία αυτή βρίσκεται, γνωρίζοντας ότι η περιουσία αυτή προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα, τιμωρείται με ποινή φυλακίσεως τουλάχιστον 6 μηνών, εφόσον δεν συντρέχει περίπτωση βαρύτερης τιμωρίας του. Το δικαστήριο δύναται να μην επιβάλει ποινή, αν ο εξεταζόμενος ή αναφερόμενος είναι σύζυγος ή συγγενής εξ αίματος μέχρι δευτέρου βαθμού με εκείνον ο οποίος ανέπτυξε εγκληματική δραστηριότητα.
3. Όποιος ιδρύει ή αποκτά επιχείρηση ή συνιστά οργάνωση με σκοπό τη διάπραξη εγκλήματος της πρώτης παραγράφου ή εν γνώσει συμμετέχει σε τέτοια επιχείρηση ή οργάνωση ή παρέχει σε άλλον συμβουλές για τη διάπραξη τέτοιου εγκλήματος, τιμωρείται με ποινή φυλακίσεως τουλάχιστον 2 ετών, εφόσον δεν συντρέχει περίπτωση βαρύτερης τιμωρίας του.
4. Τα εγκλήματα του άρθρου αυτού τιμωρούνται ακόμη και αν τελέστηκαν στην αλλοδαπή.
5. Τα κακούργηματα που προβλέπονται στο άρθρο αυτό δικάζονται από το Τριμελές Εφετείο Κακούρημάτων.
6. Περιουσία που αποτελεί προϊόν εγκληματικής δραστηριότητας ή που αποκτήθηκε με οποιονδήποτε τρόπο από προϊόν τέτοιας εγκληματικής δραστηριότητας ή περιουσία που χρησιμοποιήθηκε, εν όλω ή εν μέρει, για εγκληματική δραστηριότητα κατάσχεται, και εφόσον δεν συντρέχει περίπτωση αποδόσεώς της στον ιδιοκτήτη κατά τα άρθρα 310 παρ. 2 και 373 Κ.Π.Δ. , δημεύεται υποχρεωτικά με την καταδικαστική απόφαση. Η δήμευση επιβάλλεται ακόμη και αν η περιουσία ανήκει σε τρίτο, εφόσον αυτός τελούσε εν γνώσει

της εγκληματικής δραστηριότητας κατά το χρόνο της κτήσεως της περιουσίας.

7. Σε περίπτωση καταδίκης για απόπειρα τελέσεως εγκλήματος από τα αναφερόμενα στο άρθρο 1 στοιχείο α' κατάσχεται και δημεύεται η περιουσία την οποία ο δράστης σκόπευε να χρησιμοποιήσει στο έγκλημα.
8. Δήμευση διατάσσεται και όταν δεν ασκήθηκε δίωξη λόγω θανάτου του υπαιτίου ή η δίωξη που ασκήθηκε έπαυσε ή κηρύχθηκε απαράδεκτη. στις περιπτώσεις αυτές η δήμευση διατάσσεται με βούλευμα του δικαστικού συμβουλίου ή με απόφαση του δικαστηρίου που παύει ή κηρύσσει απαράδεκτη την ποινική δίωξη και αν δεν ασκήθηκε δίωξη, με βούλευμα του κατά τόπον αρμόδιου συμβουλίου πλημμελειοδικών. Οι διατάξεις του άρθρου 492 Κ.Π.Δ. εφαρμόζονται αναλόγως και στην προκειμένη περίπτωση, εκτός αν η απόφαση ή το βούλευμα εκδόθηκε από τον Άρειο Πάγο ή δικαστήριο ή δικαστικό συμβούλιο που αποφαινεται τελεσιδικώς. Εφαρμόζονται επίσης αναλόγως και οι διατάξεις του άρθρου 504 παρ. 3 Κ.Π.Δ., εκτός αν η απόφαση εκδόθηκε από τον Άρειο Πάγο.
9. Τρίτος, κατά της περιουσίας του οποίου διατάχθηκε δήμευση, χωρίς να συμμετάσχει στη δίκη, ούτε να κλητευθεί, δικαιούται άσκηση αίτηση ακυρώσεως της σχετικής διάταξης της απόφασης, μέσα σε τρεις μήνες από την επίδοσή της σε αυτόν. Τα άρθρα 492 και 504 παράγραφος 3 Κ.Π.Δ. εφαρμόζονται αναλόγως και στην προκειμένη περίπτωση.
10. Αν η αναφερόμενη στην παράγραφο 6 του άρθρου αυτού περιουσία δεν υπάρχει πλέον ή δεν έχει βρεθεί, επιβάλλεται χρηματική ποινή ίση με την κατά το χρόνο της καταδικαστικής απόφασης αξία της περιουσίας αυτής, την οποία προορίζει το δικαστήριο.

Άρθρο 3

1. Το Δημόσιο μπορεί, ύστερα από γνωμάτευση του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, να αξιώσει ενώπιον των αρμόδιων πολιτικών δικαστηρίων από τον αμετακλήτως καταδικασμένο σε ποινή καθείρξεως ή σε ποινή φυλακίσεως τουλάχιστον τριών ετών, για έγκλημα από τα αναφερόμενα στο άρθρο 1 του στοιχείο α' του νόμου αυτού, κάθε περιουσία που αυτό έχει αποκτήσει από έγκλημα αναφερόμενο στην ίδια διάταξη, έστω και αν για αυτό δεν χώρησε

καταδίκη. Με την ίδια διαδικασία δημεύεται και κάθε περιουσία που το πρόσωπο αυτό απέκτησε τα τελευταία πέντε έτη πριν από το χρόνο τελέσεως του εγκλήματος, που αναφέρεται στο άρθρο 1 στοιχείο α' του νόμου αυτού για το οποίο χώρησε καταδίκη και μέχρι το χρονικό σημείο που η καταδίκη αυτή έγινε αμετάκλητη. Η περιουσία αυτή τεκμαίρεται υπέρ του Δημοσίου ότι αποκτάται από έγκλημα που αναφέρεται στην ίδια διάταξη, επιτρέπεται όμως ανταπόδειξη.

2. Αν η περιουσία μεταβιβάστηκε σε τρίτο, ο καταδικασμένος υποχρεούται σε αποζημίωση ίση με την αξία της, κατά το χρόνο συζητήσεως της αγωγής. Η παραπάνω αξίωση μπορεί να ασκηθεί και κατά τρίτου που απέκτησε από χαριστική αιτία, εφόσον κατά το χρόνο της κτήσης ήταν σύζυγος ή συγγενής εξ' αίματος κατ' ευθεία γραμμή με τον καταδικασμένο ή αδερφός του ή θετό τέκνο του, καθώς και εναντίον κάθε τρίτου που απέκτησε μετά την άσκηση κατά του καταδικασμένου ποινικής δίωξης για το πιο πάνω έγκλημα και τελούσε σε κακή πίστη, αν κατά το χρόνο που απέκτησε γνώριζε την άσκηση ποινικής δίωξης κατά του καταδικασμένου. Ο τρίτος και ο καταδικασμένος ευθύνονται εις ολόκληρον.

Άρθρο 4

1. Τα πιστωτικά ιδρύματα και οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί οφείλουν κατά τη σύναψη συμβάσεων, στα πλαίσια οποιασδήποτε επιχειρηματικής σχέσης και ιδίως κατά το άνοιγμα λογαριασμού καταθέσεων οποιασδήποτε φύσεως, κατά τη σύναψη συμβάσεως παροχής υπηρεσιών φυλάξεως περιουσιακών στοιχείων και κατά τη μίσθωση θυρίδας θησαυροφυλακίου, καθώς και κατά τη σύναψη συμβάσεως ενυπόθηκου δανείου, να απαιτούν την απόδειξη της ταυτότητας του συναλλασσομένου. Η απόδειξη γίνεται με την επίδειξη του δελτίου αστυνομικής ταυτότητας ή του διαβατηρίου ή άλλου δημοσίου εγγράφου. Από τα στοιχεία πάντως πρέπει να προκύπτουν η παρούσα διεύθυνση κατοικίας, το ήδη ασκούμενο από το συμβαλλόμενο ή συναλλασσόμενο επάγγελμα και η επαγγελματική του διεύθυνση. Εκτός από τις αναφερόμενες στο πρώτο εδάφιο συναλλαγές, η υποχρέωση αυτή υπάρχει και για κάθε συναλλαγή, το ποσό της οποίας είναι ισότιμο σε δραχμές με δεκαπέντε χιλιάδες (15000) ευρωπαϊκές νομισματικές μονάδες (ENM/EUCU) τουλάχιστον, είτε γίνεται με μία πράξη είτε με περισσότερες που γίνονται στην ίδια μέρα ή ανάγονται στην ίδια έννομη σχέση. Αν το ποσό δεν είναι γνωστό κατά το χρόνο

- συναλλαγής, το πιστωτικό ίδρυμα ή ο χρηματοπιστωτικός οργανισμός εξακριβώνει την ταυτότητα μόλις πληροφορηθεί το ποσό ή διαπιστώνει ότι αυτό ανέρχεται στο ισότιμο των δεκαπέντε χιλιάδων (15000) ευρωπαϊκών νομισματικών μονάδων (ENM/ECU) τουλάχιστον.
2. Όταν ο συμβαλλόμενος ή συναλλασσόμενος ενεργεί για λογαριασμό άλλου, εκτός από την απόδειξη της δικής του ταυτότητας κατά την παρ. 1, οφείλει να αποδείξει και τα στοιχεία του τρίτου, φυσικού ή νομικού προσώπου, για λογαριασμό του οποίου ενεργεί. Το πιστωτικό ίδρυμα ή ο χρηματοπιστωτικός οργανισμός οφείλει να εξακριβώσει την αλήθεια και των στοιχείων αυτών και όταν ο συμβαλλόμενος ή συναλλασσόμενος δεν προβεί στην πιο πάνω δήλωση, αλλά υπάρχει βάσιμη αμφιβολία για το αν ενεργεί για δικό του λογαριασμό ή βεβαιότητα ότι λειτουργεί για λογαριασμό άλλου.
 3. Σε περίπτωση που υπάρχει αμφιβολία για το αν οι συμβαλλόμενοι ή συναλλασσόμενοι, που αναφέρουν οι προηγούμενες παράγραφοι, ενεργούν για ίδιο λογαριασμό ή σε περίπτωση βεβαιότητας ότι δεν ενεργούν για ίδιο λογαριασμό, τα πιστωτικά ιδρύματα και οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί λαμβάνουν τα ευλόγως απαιτούμενα μέτρα προκειμένου να συλλέξουν πληροφορίες για την πραγματική ταυτότητα των προσώπων για λογαριασμό των οποίων αυτοί ενεργούν.
 4. Κατά παρέκκλιση από τα αναφερόμενα στις προηγούμενες παραγράφους, δεν απαιτείται εξακρίβωση της ταυτότητας: α) Στις ασφαλιστικές συμβάσεις που συνάπτονται από ασφαλιστικές εταιρίες, οι οποίες υπάγονται κατά το άρθρο 1 στις διατάξεις του νόμου αυτού, αν το ποσό του ασφαλίστρου ή των περιοδικών ασφαλίστρων, που πρόκειται να καταβληθούν στη διάρκεια ενός έτους, δεν υπερβαίνει το ισάξιο χιλίων (1000) ENM/ECU ή στην περίπτωση εφάπαξ καταβολής το ισάξιο δυο χιλιάδων πεντακοσίων (2500) ENM/ECU. Αν το ασφάλιστρο ή τα περιοδικά ασφάλιστρα που πρόκειται να καταβληθούν στη διάρκεια ενός έτους υπερβούν έτσι ώστε να υπερβούν το όριο των χιλίων (1000) ENM/ECU, απαιτείται η εξακρίβωση της ταυτότητας. β) Στις συμβάσεις συνταξιοδοτικής ασφάλισης που συνάπτονται βάσει συμβάσεων εργασίας ή επαγγελματικής δραστηριότητας του ασφαλισμένου, υπό τον όρο ότι οι συμβάσεις αυτές δεν περιλαμβάνουν ρήτρα εξαγοράς ούτε μπορούν να χρησιμεύσουν ως εγγύηση δανείου.

5. Τα πιστωτικά ιδρύματα και οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί έχουν την ευχέρεια κατά την κρίση των, αλλά δεν υποχρεούνται να προβούν στο κατά το άρθρο αυτό εξακρίβωση ταυτότητας, όταν ο συναλλασσόμενος είναι πιστωτικό ίδρυμα, χρηματοπιστωτικός οργανισμός, νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου ή οργανισμός που ανήκει κατά 51% τουλάχιστον στο Δημόσιο.
6. Εξακρίβωση της ταυτότητας γίνεται και σε κάθε περίπτωση που υπάρχει σοβαρή υπόνοια ότι πρόκειται για νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες.
7. Τα στοιχεία, τα σχετικά με τις παραπάνω συμβάσεις και συναλλαγές, και τα νομιμοποιητικά έγγραφα φυλάσσονται από το πιστωτικό ίδρυμα ή τον χρηματοπιστωτικό οργανισμό για χρονικό διάστημα τουλάχιστον πέντε έτη: α) όσον αφορά τις συμβάσεις, μετά την λήξη των σχέσεων με τους πελάτες τους, β) όσον αφορά τις συναλλαγές, από την διενέργεια της τελευταίας συναλλαγής, εκτός και αν στις δύο περιπτώσεις, επιβάλλεται από άλλη διάταξη νόμου η φύλαξή τους επί μακρότερο χρονικό διάστημα.
8. Σε περίπτωση υπαίτιας παράβασης των κατά τις προηγούμενες παραγράφους υποχρεώσεών του, μπορεί να επιβληθεί σε βάρος του πιστωτικού ιδρύματος ή του χρηματοπιστωτικού οργανισμού, με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Εμπορίου, που εκδίδεται ύστερα από πρόταση της Αρμόδιας Αρχής, πρόστιμο πεντακοσίων χιλιάδων έως πενήντα εκατομμυρίων δραχμών.
9. Τα πιστωτικά ιδρύματα και οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί οφείλουν: α) να εξετάζουν με ιδιαίτερη προσοχή κάθε συναλλαγή που από τη φύση της μπορεί να συνδεθεί με νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, β) να θεσπίζουν διαδικασίες εσωτερικού ελέγχου και επικοινωνίας, ώστε να προλαμβάνουν και να εμποδίζουν τη διενέργεια συναλλαγών που συνδέονται με νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, γ) να μεριμνούν ώστε οι διαδικασίες της παραγράφου αυτής να εφαρμόζονται και στα υποκαταστήματα του εξωτερικού, εκτός αν αυτό απαγορεύεται από τη σχετική αλλοδαπή νομοθεσία, οπότε ενημερώνουν την αρμόδια εισαγγελική αρχή. Με απόφαση της Αρμόδιας Αρχής μπορεί να προσδιορίζονται ενδεικτικώς ειδικότερα κριτήρια ή στοιχεία αυτών, καθώς και ο τρόπος, τα όργανα και οι λεπτομέρειες ασκήσεως σχετικού ελέγχου.

10. Κάθε πιστωτικό ίδρυμα ή χρηματοπιστωτικός οργανισμός οφείλει να ορίσει ένα διευθυντικό στέλεχος, στο οποίο τα άλλα διευθυντικά στελέχη και οι υπάλληλοι θα αναφέρουν κάθε συναλλαγή που θεωρούν ύποπτη νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και κάθε γεγονός του οποίου λαμβάνουν γνώση λόγω της υπηρεσίας τους και το οποίο θα αποτελέσει ένδειξη εγκληματικής δραστηριότητας. Αν ο διευθυντής του υποκαταστήματος ή ο αναπληρωτής του κωλύεται ή αρνείται ή αμελεί ή δε συμερίζεται τις υπόνοιες του αναφερόντος υπαλλήλου, τότε ο υπάλληλος αναφέρεται στο αρμόδιο διευθυντικό στέλεχος. Ο τελευταίος ενημερώνει σχετικά, τηλεφωνικά και με εμπιστευτικό έγγραφο, τον αρμόδιο Φορέα παρέχοντάς του συγχρόνως κάθε χρήσιμη πληροφορία ή στοιχείο, αν μετά από την εξέταση που πραγματοποιεί κρίνει ότι οι πληροφορίες και τα υπάρχοντα στοιχεία αποτελούν ένδειξη εγκληματικής δραστηριότητας.
11. Κατά την προηγούμενη παράγραφο υποχρέωση ενημέρωσης του Φορέα έχει και κάθε υπάλληλος της Αρμόδιας Αρχής, καθώς και κάθε πρόσωπο επιφορτισμένο με τη διενέργεια ελέγχου σε πιστωτικό ίδρυμα ή χρηματοπιστωτικό οργανισμό, αν κατά την άσκηση των καθηκόντων του υποπέσουν στην αντίληψή του γεγονότα τα οποία αποτελούν ένδειξη νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα.
12. Τα πιστωτικά ιδρύματα ή χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί οφείλουν να μην πραγματοποιούν συναλλαγές για τις οποίες γνωρίζουν ή βάσιμα υποπτεύονται ότι συνδέονται με νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα, εκτός αν για την άμεση πραγματοποίηση της συναλλαγής συντρέχει επείγουσα περίπτωση ή αυτό επιβάλλεται από τη φύση της, καθώς και αν η μη πραγματοποίηση της συναλλαγής ενδέχεται να δυσχεράνει την αποκάλυψη αποδεικτικών στοιχείων ή προσώπων που πιθανόν ενέχονται σε νομιμοποίηση εσόδων. Στην περίπτωση αυτή η αναφορά υποβάλλεται αμέσως μετά τη συναλλαγή.
13. Τα πιστωτικά ιδρύματα και οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί οφείλουν να παρέχουν στον Αρμόδιο Φορέα, στην εισαγγελική αρχή, στον ανακριτή και το δικαστήριο, όταν τους ζητηθεί, τις απαιτούμενες πληροφορίες ή τα αποδεικτικά στοιχεία για όλες τις δραστηριότητες που αναφέρονται στις παραγράφους 1-8 του άρθρου αυτού ή τη διενέργεια άλλων συναλλαγών όταν, κατά την κρίση του Φορέα, της εισαγγελικής ή δικαστικής αρχής είναι πιθανόν

να σχετίζονται με νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα ή υπάρχει περίπτωση δημεύσεως, σύμφωνα με το άρθρο 2 του νόμου αυτού. Η σχετική αλληλογραφία είναι εμπιστευτική. Αν όμως ασκηθεί ποινική δίωξη για εγκληματική δραστηριότητα, η σχετική αλληλογραφία αποτελεί στοιχείο της δικογραφίας. Αλλιώς τίθεται στο αρχείο και παραμένει μυστική.

14. Οι κατά τις προηγούμενες παραγράφους πληροφορίες και τα στοιχεία χρησιμοποιούνται σε δίκες που αφορούν εγκληματική δραστηριότητα ή νομιμοποίηση εσόδων από τέτοια δραστηριότητα.
15. Η γνωστοποίηση πληροφοριών και στοιχείων, σύμφωνα με τις προηγούμενες παραγράφους, όταν γίνεται καλόπιστα, δεν αποτελεί άδικη ή αντισυμβατική πράξη και δεν μπορεί να θεμελιώσει οποιουδήποτε είδους ευθύνη.
16. Τα πιστωτικά ιδρύματα και οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί, οι υπάλληλοι και τα διευθυντικά στελέχη της παραγράφου 10, καθώς και τα κατά την παράγραφο 11 πρόσωπα, απαγορεύεται να γνωστοποιούν το γεγονός ότι διαβιβάστηκα ή ζητήθηκαν πληροφορίες ή ότι διεξάγεται έρευνα για νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα σε αυτόν τον οποίο αφορούν οι πληροφορίες ή σε τρίτους. Όποιος από πρόθεση παραβιάζει το κατά την παράγραφο αυτή καθήκον εχεμύθειας, τιμωρείται με ποινή φυλακίσεως μέχρι δύο ετών και με χρηματική ποινή.
17. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται μετά από πρόταση των Υπουργών Δικαιοσύνης, Οικονομικών και Εμπορίου, αναπροσαρμόζονται τα προβλεπόμενα από το άρθρο αυτό ποσά.

Άρθρο 5

1. Όταν διεξάγεται τακτική ανάλυση για νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα, μπορεί ο ανακριτής, με σύμφωνη γνώμη του εισαγγελέα, να απαγορεύσει την κίνηση των λογαριασμών που τηρούνται σε πιστωτικό ίδρυμα ή χρηματοπιστωτικό οργανισμό, καθώς και το άνοιγμα των θυρίδων θησαυροφυλακίου του κατηγορούμενου, έστω και κοινών οποιουδήποτε είδους με άλλο πρόσωπο, εφόσον υπάρχουν βάσιμες υπόνοιες ότι οι λογαριασμοί αυτοί ή οι θυρίδες περιέχουν χρήματα ή πράγματα που προέρχονται από νομιμοποίηση εσόδων

από εγκληματική δραστηριότητα. Το ίδιο ισχύει και όταν διεξάγεται ανάκριση για εγκληματική δραστηριότητα και υπάρχουν βάσιμες υπόνοιες ότι οι λογαριασμοί ή οι θυρίδες που υπόκεινται σε δήμευση, σύμφωνα με το άρθρο 2 του αυτού νόμου. Σε περίπτωση διεξαγωγής προκαταρκτικής εξέτασως ή προανακρίσεως, η απαγόρευση της κίνησης των λογαριασμών ή του ανοίγματος των θυρίδων μπορεί να διαταχθεί από το δικαστικό συμβούλιο. Η διάταξη του ανακριτή ή το βούλευμα του δικαστηρίου επέχει θέση εκθέσεως κατασχέσεως, εκδίδεται χωρίς προηγούμενη κλήση του κατηγορούμενου ή του τρίτου, δεν είναι απαραίτητο να αναφέρει συγκεκριμένο λογαριασμό ή θυρίδα κα επιδίδεται στον κατηγορούμενο και στο διευθυντικό στέλεχος του πιστωτικού ιδρύματος ή του χρηματοπιστωτικού οργανισμού ή στον διευθυντή του υποκαταστήματος του τόπου όπου εδρεύει ο ανακριτής ή ο εισαγγελέας. Σε περίπτωση κοινού λογαριασμού ή θυρίδας επιδίδεται και στον τρίτο.

2. Η κατά την προηγούμενη παράγραφο απαγόρευση ισχύει από τη χρονική στιγμή της επίδοσης στο πιστωτικό ίδρυμα ή τον χρηματοπιστωτικό οργανισμό της διάταξης του ανακριτή ή του βουλεύματος. Από τότε απαγορεύεται το άνοιγμα της θυρίδας και είναι άκυρη έναντι του Δημοσίου τυχόν εκταμίευση χρημάτων από το λογαριασμό. Διευθυντικό στέλεχος του πιστωτικού ιδρύματος ή του χρηματοπιστωτικού οργανισμού, που παραβαίνει με πρόθεση τις διάταξης της παραγράφου αυτής, τιμωρείται με ποινή φυλακίσεως μέχρι δύο ετών και με χρηματική ποινή.
3. Αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 1 του άρθρου αυτού, μπορεί ο ανακριτής ή το δικαστικό συμβούλιο να διατάξει την απαγόρευση εκποιήσεως ορισμένου ακινήτου του κατηγορούμενου. Η διάταξη του ανακριτή ή το βούλευμα επέχει θέση εκθέσεως κατασχέσεως, εκδίδεται χωρίς προηγούμενη κλήση του κατηγορούμενου και επιδίδεται στον κατηγορούμενο και τον αρμόδιο φύλακα μεταγραφών, ο οποίος υποχρεούται την ίδια μέρα σε σχετική σημείωση στα οικεία βιβλία και να αρχειοθετήσει το έγγραφο που του κοινοποιήθηκε. Με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης ρυθμίζονται οι λεπτομέρειες εφαρμογής της διάταξης της παραγράφου αυτής. Κάθε δικαιοπραξία, υποθήκη, κατάσχεση ή άλλη πράξη που εγγράφεται στο βιβλίο του υποθηκοφυλακείου, μετά την πιο πάνω σημείωση, δεν λαμβάνεται υπόψη για την εφαρμογή των διατάξεων των παραγράφων 5 και 6 και επ. του άρθρου του νόμου αυτού.

4. Ο κατηγορούμενος και τρίτος δικαιούνται να ζητήσουν την άρση της διάταξης του ανακριτή ή την ανάκληση του βουλεύματος, με αίτηση που απευθύνεται στο δικαστικό συμβούλιο και κατατίθεται στον ανακριτή ή τον εισαγγελέα, μέσα σε δέκα μέρες από την επίδοση σε αυτόν της διάταξης ή του βουλεύματος. Το συμβούλιο, στο οποίο δε μετέχει ο ανακριτής, αποφαινεται αμετακλήτως μέσα σε πέντε μέρες. Η υποβολή της αίτησης δεν αναστέλλει την εκτέλεση της διάταξης ή του βουλεύματος. Η διάταξη ή το βούλευμα ανακαλείται αν προκύψουν νέα στοιχεία.

Άρθρο 6

1. Οι διατάξεις των παραγράφων 9 και επ. του άρθρου 4 του νόμου αυτού εφαρμόζονται αναλόγως και ως προς τα μέλη του Χρηματιστηρίου, καθώς και τις λοιπές επιχειρήσεις που αναφέρονται στο άρθρο 1 στοιχείο ε' εδάφιο β'.
2. Ο εισαγγελέας, ο ανακριτής και το δικαστήριο επιτρέπεται να λαμβάνουν γνώση των βιβλίων και των στοιχείων, τα οποία κατά τις κείμενες διατάξεις τηρούν τα μέλη του Χρηματιστηρίου, καθώς και οι λοιπές επιχειρήσεις που αναφέρονται στο άρθρο 1 στοιχείο ε' εδάφιο β' του νόμου αυτού. Σε περίπτωση διεξαγωγής προκαταρκτικής εξετάσεως, προανακρίσεως, ανακρίσεως ή δίκης επιτρέπεται να ζητηθεί και να επισυναφθεί στη δικογραφία μόνο απόσπασμα των βιβλίων ή των στοιχείων με τις σχετικές εγγραφές που αφορούν τον κατηγορούμενο. Την ακρίβεια του αποσπάσματος βεβαιώνει το μέλος του Χρηματιστηρίου ή ο εκπρόσωπος της επιχείρησης. Ο εισαγγελέας, ο ανακριτής και το δικαστήριο δικαιούνται να ελέγξουν τα βιβλία και τα στοιχεία αυτά για να διαπιστώσουν την ακρίβεια των περιεχομένων στο απόσπασμα εγγραφών ή την ύπαρξη άλλων εγγραφών που αφορούν τον κατηγορούμενο. Ο κατηγορούμενος μπορεί να ελέγξει μόνο την ύπαρξη των εγγραφών που φέρεται ή που ισχυρίζεται ότι τον αφορούν.
3. Κάθε μέλος του Χρηματιστηρίου και κάθε εκπρόσωπος των επιχειρήσεων που μνημονεύονται στην προηγούμενη παράγραφο οφείλει να αναφέρει, με εμπιστευτικό έγγραφο, στον Αρμόδιο Φορέα κάθε συναλλαγή που θεωρεί ότι είναι ύποπτη νομιμοποιήσεως εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα.

4. Ως ειδικοί προανακριτικοί υπάλληλοι, για τα εγκλήματα που προβλέπονται και τιμωρούνται από τις διατάξεις του πρώτου κεφαλαίου του νόμου αυτού, θεωρούνται και οι τελωνιακοί υπάλληλοι.

Άρθρο 7

1. Συνίσταται Επιτροπή, έργο της οποίας είναι η συγκέντρωση, αξιολόγηση και διερεύνηση των πληροφοριών που διαβιβάζονται σε αυτήν, ως ύποπτες συναλλαγών νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, σύμφωνα με τα άρθρα 4 και 6 του νόμου αυτού.
2. Πρόεδρος της Επιτροπής είναι ανώτερος δικαστικός ή εισαγγελικός λειτουργός των πολιτικών δικαστηρίων ή ανώτερος δικαστικός λειτουργός των διοικητικών δικαστηρίων, οριζόμενος με τον αναπληρωτή του από το οικείο Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο. Στην Επιτροπή μετέχουν από ένας εκπρόσωπος: α) των Υπουργείων Εθνικής Οικονομίας, Οικονομικών, Εμπορίου και Δημόσιας Τάξης, οριζόμενη με τους αναπληρωτές τους από τους αντίστοιχους Υπουργούς, β) της Τράπεζας της Ελλάδος, οριζόμενος με τον αναπληρωτή του από τον Διοικητή της, γ) του Χρηματιστηρίου Αξιών, οριζόμενος με τον αναπληρωτή του από τον Πρόεδρο του Διοικητικού Συμβουλίου του Χρηματιστηρίου και δ) της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών, οριζόμενος με τον αναπληρωτή του από τον Πρόεδρό της. Η θητεία του προέδρου και των μελών της Επιτροπής είναι διετής, δυνάμενη και ανανεωθεί. Η Επιτροπή εδρεύει στο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, χρέη δε γραμματέα της Επιτροπής εκτελεί υπάλληλος του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας, οριζόμενος με τον αναπληρωτή του από τον Υπουργό.
3. Η επιτροπή απασχολεί υπαλλήλους των αναφερόμενων στην προηγούμενη παράγραφο Υπουργείων, με γνώσεις και εμπειρία σε υποθέσεις νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, οι οποίοι αποσπώνται με αποφάσεις αρμόδιων Υπουργών, ώστε να απασχολούνται αποκλειστικώς με το έργο της Επιτροπής. Γραμματειακή υποστήριξη της Επιτροπής παρέχει το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, ενισχυόμενο, αν υπάρχει ανάγκη, και με υπαλλήλους που αποσπώνται για το σκοπό αυτόν από τα προαναφερόμενα Υπουργεία.

4. Οι υπάλληλοι της Επιτροπής θεωρούνται, για τα εγκλήματα που προβλέπονται και τιμωρούνται από το νόμο αυτόν, ειδικοί προανακριτικοί υπάλληλοι. Οι ειδικοί αυτοί προανακριτικοί υπάλληλοι, που ενήργησαν ανακριτικές πράξεις για τα εγκλήματα τα προβλεπόμενα από της διατάξεις του πρώτου κεφαλαίου του νόμου αυτού ή συμμετείχαν σε αυτές, δεν κωλύονται να εξεταστούν ως μάρτυρες στο ακροατήριο.
5. Η Επιτροπή, όταν θεωρεί ορισμένη σύμβαση ή συναλλαγή ύποπτη νομιμοποιήσεως εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, αποστέλλει τον φάκελο της υπόθεσης στον αρμόδιο εισαγγελέα. Σε διαφορετική περίπτωση θέτει την υπόθεση στο αρχείο, από όπου είναι δυνατόν να ανασυρθεί σε κάθε περίπτωση σχετιζόμενη με την ίδια ή με οποιαδήποτε άλλη ύποπτη, κατά την προαναφερόμενη έννοια, σύμβαση ή συναλλαγή. Η Επιτροπή οφείλει να ολοκληρώσει την έρευνα μέσα σε πέντε το πού μέρες από τότε που θα περιέλθει σε αυτήν η σχετική πληροφορία. Σε κάθε άλλη περίπτωση ενημερώνεται για το αποτέλεσμα της έρευνας εκείνος που διαβίβασε την πληροφορία.
6. Τα μέλη της Επιτροπής και οι απασχολούμενη σε αυτήν υπάλληλοι έχουν το καθήκον της εχεμύθειας.
7. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, καθορίζονται οι ειδικότερες διατάξεις που αφορούν τη συγκρότηση και λειτουργία της Επιτροπής. Με κοινή απόφαση των άνω Υπουργών καθορίζεται η αμοιβή του προέδρου, των μελών, και του γραμματέα της Επιτροπής, κατά παρέκκλιση των διατάξεων του ν. 1256/1982, καθώς και των άρθρων 18 του ν. 1505/1984 και 8 του ν. 1810/1988.
8. Μέχρι την έκδοση του αναφερόμενου στην προηγούμενη παράγραφο διατάγματος, όλες οι κατά τα άρθρα 4 και 6 του νόμου αυτού πληροφορίες διαβιβάζονται στον αρμόδιο εισαγγελέα από τα αρμόδια, κατά την παράγραφο 10 του άρθρου 4 και την παράγραφο 3 του άρθρου 6, όργανα.
9. Η προβλεπόμενη από το άρθρο αυτό Επιτροπή δέχεται, αξιολογεί και διερευνά κάθε πληροφορία σχετικά με συναλλαγές νομιμοποιήσεως εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες που διαβιβάζονται σε αυτήν από αλλοδαπούς φορείς, με τους οποίους και συνεργάζεται για την παροχή κάθε δυνατής συνδρομής.

Άρθρο 8

Η γνωστοποίηση αρμοδίως πληροφοριών για νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, από υπάλληλο ή διευθυντικό στέλεχος, κατά τα αναφερόμενα στα άρθρα 4 και 6 του νόμου αυτού, δεν αποτελεί παράβαση τυχόν συμβατικής, νομοθετικής, κανονιστικής ή διοικητικής απαγόρευσης ανακοίνωσης πληροφοριών και δεν συνεπάγεται οποιουδήποτε είδους ευθύνη για τα πιστωτικά ιδρύματα ή τους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, όπως αυτά αναφέρονται στο άρθρο 1 στοιχεία δ' και ε' και για τους υπαλλήλους ή τα διευθυντικά στελέχη τους, εκτός αν αυτοί ενεργήσουν κακοβούλως. Το ίδιο ισχύει και προς τα μέλη και τους υπαλλήλους της Επιτροπής του άρθρου 7.

Άρθρο 9

Από την έναρξη του νόμου αυτού καταργούνται τα άρθρα 5 και 6 του τρίτου κεφαλαίου (καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες) του ν. 2145/1993 (ΦΕΚ 88 Α').

